

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΜΣ: ΕΝΕΡΓΕΙΑ: «ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

**«Δυνατότητες εκμετάλλευσης ήπιας ενέργειας
και ορυκτών στο πλαίσιο βέλτιστης αξιοποίησης θαλάσσιων ζωνών
υπό το φως της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας»**

Διπλωματική εργασία

Βασίλειος Κάββος

(Α.Μ.) ΜΕΔ 14012

Επιβλέπων Καθηγητής: Πέτρος Λιάκουρας

Πειραιάς, Σεπτέμβριος 2021

Το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

-

The intellectual work fulfilled and submitted based on the delivered master thesis is exclusive property of mine personally. Appropriate credit has been given in this diploma thesis regarding any information and material included in it that have been derived from other sources. I am also fully aware that any misrepresentation in connection with this declaration may at any time result in immediate revocation of the degree title.

Βασίλειος Κάρπος

1.Εισαγωγή	4
2. Οι θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας και η σημασία τους για το ενεργειακό γίνεσθαι.....	6
2.1 Αιγιαλίτιδα ζώνη (χωρικά ύδατα)	8
2.1.1 Η Αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας	10
2.2 Υφαλοκρηπίδα.....	14
2.2.1 Το εσωτερικό και το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας.....	14
2.2.2 Τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα και τα δικαιώματα τρίτων κρατών	16
2.2.3 Η Υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας	22
2.3 ΑΟΖ	24
2.3.1 Δικαιώματα και υποχρεώσεις παράκτιου κράτους εντός της ΑΟΖ.....	27
2.3.2 Δικαιώματα και υποχρεώσεις τρίτων κρατών εντός της ΑΟΖ.....	27
2.3.3 Διαφορές Υφαλοκρηπίδας – ΑΟΖ.....	28
2.3.4 Η ΑΟΖ της Ελλάδας.....	29
3. Διάκριση θέσπισης μιας θαλάσσιας ζώνης δικαιοδοσίας και οριοθέτησης με γειτονικά κράτη – Γραμμές βάσεις και χάραξη ενιαίου θαλασσίου ορίου	30
3.1 Θέσπιση ζώνης Δικαιοδοσίας, γραμμές βάσης και σημασία νησιών, βράχων και σκοπέλων.	32
3.2 Οριοθέτηση Θαλασσίων ζωνών και «ενιαίο θαλάσσιο όριο»	34
4. Μορφές ήπιας ενέργειας και ορυκτών - Δυνατότητες αξιοποίησης μέσω των θαλασσίων ζωνών ..	36
4.1 Οι κατηγορίες των ΑΠΕ και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.....	36
4.2 Οι κατηγορίες των ορυκτών και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.	41
4.3 Η συμβολή ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας στην αξιοποίηση ΑΠΕ και ορυκτών.	45
5. Οι υφιστάμενες και δυννητικές οριοθετήσεις της Ελλάδας με τα γειτονικά κράτη και η Κύπρος	46
5.1 Οι οριοθετήσεις με την Ιταλία.....	48
5.1.1 Η Συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας Ελλάδας-Ιταλίας του 1977.	48
5.1.2 Η Συμφωνία οριοθέτησης λοιπών θαλασσίων ζωνών Ελλάδας-Ιταλίας του 2020 και η επέκταση των χωρικών υδάτων στο Ιόνιο.....	49
5.2 Η οριοθέτηση με την Αίγυπτο.	53
5.3 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Λιβύη.....	56
5.4 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Αλβανία.	58
5.5 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Τουρκία.	60
5.5.1 Οι αμφισβητήσεις και τα επιχειρήματα της Τουρκίας.....	61
5.5.2 Τα επιχειρήματα της Ελλάδας και οι προοπτικές επίλυσης της διαφοράς	63
5.6 Οι συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου και η οριοθέτηση με την Ελλάδα.....	70
5.6.1 Οι 3 υφιστάμενες οριοθετήσεις της Κύπρου και τα δεδομένα για οριοθέτηση με την Ελλάδα ..	71
6.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	77
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	81

1.Εισαγωγή

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας (εφ' εξής Σύμβαση ΔΘ) που υπεγράφη κατά την Τρίτη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (1973-1982), καθορίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των κρατών αναφορικά με τη χρήση των παγκόσμιων ωκεανών, θεσπίζοντας κατευθυντήριες γραμμές για τις επιχειρήσεις, το περιβάλλον και την προστασία του και την διαχείριση των θαλασσιών φυσικών πόρων. Η Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας τέθηκε σε ισχύ το 1994, ενώ μέχρι και σήμερα, 167 κράτη και η Ευρωπαϊκή Ένωση έχουν προσχωρήσει στη Σύμβαση.

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω εξελίξεων, δόθηκε πλέον η δυνατότητα στα κράτη να αξιοποιήσουν στο μέγιστο δυνατό βαθμό τους φυσικούς πόρους που βρίσκονται στον θαλάσσιο χώρο πλησίον της φυσικής τους ακτογραμμής, καθώς μέσω της πληθώρας θαλασσιών ζωνών που προβλέπει η Σύμβαση ΔΘ επεκτείνεται το σύνολο σχεδόν της δικαιοδοσίας τους σε όλες τις διεθνώς νόμιμες χρήσεις τις θάλασσας, ανάλογα φυσικά με την υλοποίηση της, σε κάποιες περιπτώσεις, απαραίτητης ρητής κήρυξης των ζωνών αυτών.

Με βάση λοιπόν τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ αλλά και με τις λοιπές πηγές του Διεθνούς Δικαίου, όπως είναι το Εθιμικό Διεθνές Δίκαιο και η Νομολογία των Διεθνών Δικαστηρίων, μπορεί το κάθε κράτος που έχει προσχωρήσει στη Σύμβαση να κάνει χρήση των νόμιμων δικαιωμάτων του με στόχο την βέλτιστη αξιοποίηση των θαλασσιών ζωνών, ειδικά ως προς την εκμετάλλευση υφισταμένων και δυνητικών πηγών ενέργειας όπως οι υδρογονάνθρακες αλλά και οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Αρκετές δε από τις αρχές τις οποίες προβλέπει η Σύμβαση αποτελούν εθιμικό δίκαιο και ως τέτοιο δεσμεύει και χώρες μη μέλη στη Σύμβαση.

Παρ' όλες τις δυνατότητες αυτές που παρέχονται από τη Σύμβαση ΔΘ όμως, προβλήματα ανακύπτουν στις προσπάθειες πολλών κρατών μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα να αξιοποιήσουν τα νόμιμα δικαιώματά τους. Αυτό

συμβαίνει είτε γιατί κάποια κράτη δεν έχουν μέχρι σήμερα προσχωρήσει στην εν λόγω Σύμβαση (π.χ. Τουρκία, Ισραήλ, ΗΠΑ μεταξύ άλλων) και ως εκ τούτου εμφανίζουν προσκόμματα στην προσπάθεια υλοποίησης των διατάξεων της, είτε γιατί δίνονται διαφορετικές ερμηνείες και χρησιμοποιούνται διαφορετικοί μέθοδοι οριοθέτησης από ήδη συμβαλλόμενα κράτη.

Για την επίλυση των αντιδράσεων και των διαφορών ανάμεσα στα κράτη, αυτά προσβλέπουν αρχικά συνηθώς στην επίλυση τους διαμέσου της διπλωματικής οδού, ενώ αν αυτές οι προσπάθειες δεν ευδοκιμήσουν, τότε απευθύνονται είτε σε διεθνή δικαιοδοτικά όργανα όπως το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, το Διεθνές Δικαστήριο Δικαίου της Θάλασσας είτε, βάσει υφιστάμενων ρητρών σε διμερείς συμφωνίες, σε διαιτητικά όργανα, σεβόμενοι πάντα τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ.

Σε κάθε περίπτωση, με τις διατάξεις της Σύμβασης, ανοίγεται ένα σημαντικό πεδίο δικαιωμάτων των κρατών όσον αφορά τις θαλάσσιες περιοχές πλησίον των ακτών τους, και σε αυτά επαφίεται τελικά η πραγματική αξιοποίηση όλων των παραμέτρων και των δυνατοτήτων που προκύπτουν, με σεβασμό πάντα στα δικαιώματα των τρίτων κρατών αλλά και στα δικαιώματα της Διεθνούς Κοινότητας. Σημαίνουν οπότε ρόλο στην, υλοποίηση και προσπορισμό των ωφελειών που προκύπτουν τόσο από την Σύμβαση όσο και από όλες τις πηγές του Διεθνούς Δικαίου, διαδραματίζει η πολιτική βούληση των εκάστοτε κυβερνήσεων και η ειλικρινής πρόθεσή τους να διασφαλίσουν τα συμφέροντά τους μέσω της σύναψης επωφελών συμφωνιών για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη.

Είναι δε ιδιαίτερα σημαντική η πολιτική βούληση για την χώρα μας, η οποία λόγω της γεωγραφίας και της γεωμορφολογίας της περιοχής, θα πρέπει να προχωρήσει σε διμερείς συμφωνίες με τα γειτονικά κράτη με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές ως προς την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της, κάτι που όπως θα δούμε έπραξε μόλις το 2020 με Ιταλία και Αίγυπτο. Σ' ένα περιβάλλον γειννίας μάλιστα χωρίς ιδιαίτερες ενθαρρυντικές ενδείξεις, καθώς όπως θα δούμε και στην συνέχεια της παρούσης, η Τουρκία αλλά και άλλα γειτονικά κράτη, αφενός δεν εμφανίζονται διατεθειμένα να διεκπεραιώσουν τις οριοθετήσεις με την χώρα μας σε κλίμα καλής πίστης και γειννίας και αφετέρου αποσκοπούν σε οριοθετήσεις *ad hoc*, εφαρμόζοντας μόνο

αποσπασματικά και κατά τα οικεία συμφέροντά τους τις διατάξεις και τους κανόνες της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας.

Ως προς την διάρθρωση του περιεχομένου, πρώτα θα εξετάσουμε τις θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και την σημασία τους για τις πηγές ενέργειας, έπειτα θα εξετάσουμε τις μεθόδους οριοθετήσεων και κηρύξεων, όπως και όπου αυτές απαιτούνται με βάση τη διεθνή πρακτική και τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, έπειτα θα παρουσιάσουμε τις βασικές κατηγορίες των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (εφεξής ΑΠΕ) και των ορυκτών και τέλος, θα αναλύσουμε τις προοπτικές και τις δυνατότητες της χώρας μας όσον αφορά τις υφιστάμενες και τις δυνητικές οριοθετήσεις με τα γειτονικά κράτη αλλά και το παράδειγμα της Κύπρου.

2. Οι θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας και η σημασία τους για το ενεργειακό γίγνεσθαι

Μέσα στο πλέγμα των ρυθμίσεων της Σύμβασης ΔΘ, κυρίαρχο ρόλο διαδραματίζουν οι προβλέψεις για την κήρυξη και οριοθέτηση των διάφορων θαλασσίων ζωνών και ζωνών δικαιοδοσίας των παράκτιων κρατών. Ως προς το ζήτημα των ενεργειακών αποθεμάτων σε σχέση με τους υδρογονάνθρακες και τους λοιπούς ορυκτούς πόρους αλλά και την αξιοποίηση των ΑΠΕ, κρίσιμες ζώνες δικαιοδοσίας για το εκάστοτε παράκτιο κράτος είναι η αιγιαλίτιδα ζώνη, η υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ.

Φυσικά, προβλέπονται κι άλλες θαλάσσιες ζώνες με διαφορετικά χαρακτηριστικά, δικαιώματα και υποχρεώσεις για τα παράκτια κράτη και την διεθνή κοινότητα. Τέτοια είναι η συνορεύουσα ζώνη, μέγιστου εύρους 24 ν.μ, μέσω της θέσπισης της οποίας το παράκτιο κράτος θα ασκεί περιορισμένα δικαιώματα ελέγχου για την αποτελεσματική πρόληψη και καταστολή παραβιάσεων τελωνειακής, υγειονομικής και δημοσιονομικής νομοθεσίας του παράκτιου κράτους αλλά και της λαθρομετανάστευσης, ένα ζήτημα το οποίο απασχολεί έντονα τα τελευταία χρόνια την Ευρώπη, την Ελλάδα και τις ευρύτερες ευρωπαϊκές/ελληνοτουρκικές σχέσεις. Επίσης, στα πλαίσια της

συνορεύουσας ζώνης του αρ. 33 της Σύμβασης ΔΘ, υπάρχει η δυνατότητα θέσπισης της (de facto οριζόμενης στο αρ. 303 παρ 2 της Σύμβασης ΔΘ) αρχαιολογικής ζώνης, 24 ν.μ επίσης, με την οποία επεκτείνεται η δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους σε ζητήματα προστασίας αρχαιολογικών και ιστορικών αντικειμένων κι εν γένει στην προστασία της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Επίσης, η νομολογία των διεθνών δικαστηρίων έχει αναγνωρίσει ως θεσμό του εθνικού διεθνούς δικαίου την αποκλειστική αλιευτική ζώνη 200 ν.μ, εντός της οποίας είναι σαφώς ειδικά και περιορισμένα τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους κι αφορούν αποκλειστικά την αλιεία, ενώ η ζώνη αυτή καθαυτή αποτελεί τμήμα της ανοικτής θάλασσας. Η περίπτωση δε της «κλασικής» αλιευτικής ζώνης των 12ν.μ (6 ν.μ αποκλειστικής δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους σε θέματα αλιείας και 6 ν.μ συντρεχόντων αλιευτικών δικαιωμάτων σε τρίτα κράτη με βάση ιστορικά δικαιώματα αλιείας) υιοθετήθηκε από 12 ευρωπαϊκά κράτη διά της Σύμβασης Αλιείας του Λονδίνου του 1964, η ύπαρξη της όμως σήμερα έχει ουσιαστικά παραγκωνιστεί λόγω της επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ. Επίσης, στο πλαίσιο της κοινής αλιευτικής πολιτικής της Ε.Ε, με βάση το αρ. 17 παρ. 2 του κανονισμού ΕΚ 2371/2002, το Συμβούλιο εξουσιοδότησε ουσιαστικά τα κράτη μέλη να περιορίζουν την αλιεία σε ύδατα μέχρι 12 ν.μ από τις γραμμές βάσης σε αλιευτικά σκάφη άλλων χωρών, με στόχο την διατήρηση και την βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων, με ισχύ μέχρι και το 2022.

Στην Μεσόγειο, υπήρξε μια λεγόμενη «σιωπηρή συμφωνία» κατά τη διάρκεια της Τρίτης Συνδιάσκεψης για το Δίκαιο της Θάλασσας, ως προς το μη ενδεδειγμένο της εφαρμογής ΑΟΖ στην θαλάσσια αυτή περιοχή, καθώς θα «εξαφανιζόταν» η ανοικτή θάλασσα και θα δημιουργούνταν μια πληθώρα διαφορών οριοθέτησης. Με βάση αυτή την πεποίθηση, τα κράτη της περιοχής, με πρώτη χρονικά την Κροατία, προέβησαν σε υιοθέτηση ζωνών οικολογικής προστασίας και προστασίας της αλιείας, με στόχο την διασφάλιση δικαιωμάτων ως προς την αλιεία, την προστασία του περιβάλλοντος και την διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας. Μετά τις αντιδράσεις όμως της Σλοβενίας¹ αλλά και της

¹ Τα επιχειρήματα της Σλοβενίας, ως περίπτωση γεωγραφικός μειονεκτούντος κράτους στα οποία αποδίδεται από την Σύμβαση ΔΘ (αρ. 70) δικαιώματα εντός της ΑΟΖ γειτονικών κρατών, στο εν λόγω ζήτημα προσιδιάζουν με αυτά της Τουρκίας, καθώς θεωρεί ότι σε ημίκλειστες θάλασσες, όπως η Αδριατική, τα παράκτια κράτη δεν δικαιούνται να θεσπίζουν μονομερώς θαλάσσιες ζώνες.

Ιταλίας και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Κροατία προσπάθησε να αμβλύνει τις αντιδράσεις αυτές, ορίζοντας ένα ιδιότυπο καθεστώς μερικής εφαρμογής μιας ζώνης δικαιοδοσίας όπου η εν λόγω ζώνη θα επιφέρει έννομα αποτελέσματα μόνο έναντι τρίτων κρατών και όχι κρατών-μελών της Ε.Ε. Η δε Γαλλία θέσπισε ζώνη οικολογικής προστασίας στην Μεσόγειο το 2004, ενώ όπως και η Ισπανία έχουν κηρύξει ΑΟΖ μόνο στον Ατλαντικό ωκεανό, η Ιταλία θέσπισε αντίστοιχη ζώνη το 2006, επισημαίνοντας ότι η αποσπασματική εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ είναι καθ' όλα νόμιμη, καθώς έχει εφαρμόσει και «ζώνη οικολογικής προστασίας» μόνο στο Τυρρηνικό πέλαγος και την θάλασσα της Λιγουρίας. Σε κάθε περίπτωση, η τάση στην διεθνή πρακτική αλλά και σε αυτή των Μεσογειακών κρατών πλέον, είναι η σταδιακή απορρόφηση της αλιευτικής-οικολογικής ζώνης από την ΑΟΖ λόγω των εκτενέστερων δικαιωμάτων που προσφέρει η τελευταία.

2.1 Αιγιαλίτιδα ζώνη (χωρικά ύδατα)

Αιγιαλίτιδα ζώνη (ή χωρική θάλασσα ή χωρικά ύδατα) είναι η θαλάσσια ζώνη, η οποία εκτείνεται πέρα από την ξηρά και από τα εσωτερικά ύδατα (ή από τα αρχιπελαγικά ύδατα προκειμένου για αρχιπελαγικά κράτη²) και επί της οποίας το παράκτιο κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία. Ως ξηρά νοείται τόσο το ηπειρωτικό έδαφος όσο και οποιοσδήποτε νησιωτικός σχηματισμός (νησιά, νησίδες, βραχονησίδες, βράχοι) υπάγεται στην κυριαρχία του παράκτιου κράτους. Η αιγιαλίτιδα ζώνη περιλαμβάνει το βυθό και το υπέδαφος της σχετικής θαλάσσιας περιοχής, καθώς και τον υπερκείμενο εναέριο χώρο (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

Κάθε παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα να καθορίσει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης μέχρι το ανώτατο εύρος που καθορίζεται από το διεθνές δίκαιο, ήτοι τα 12 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσης, σύμφωνα με το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ. Σύμφωνα δε με το άρθρο 2 παρ.1, στην εν λόγω θαλάσσια ζώνη το παράκτιο κράτος ασκεί **πλήρη κυριαρχία**. Η κυριαρχία αυτή χαρακτηρίζεται

² Παρά τις προσπάθειες τις ελληνικής αντιπροσωπείας στη Διάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Ελλάδα δεν αναγνωρίστηκε ως αρχιπελαγικό κράτος μολονότι στην διατύπωση του άρθρου 46 περ. β της Σύμβασης ΔΘ μπορεί να αποτυπωθεί το Αιγαίο πέλαγος. Εντούτοις, μόνο κράτη που αποτελούνται αποκλειστικά από νησιά, και συγκεκριμένα η Ινδονησία, οι Φιλιππίνες, οι Μπαχάμες, τα νησιά Φίτζι και η Παπούα Νέα Γουινέα αναγνωρίστηκαν ως αρχιπελαγικά (Καρυώτης, Αποκλειστική Οικονομική ζώνη (ΑΟΖ), 2019, σσ. 25-26).

πλήρης, καθώς περιλαμβάνει το σύνολο των αρμοδιοτήτων (νομοθετική, δικαιοδοτική, εκτελεστική) για το σύνολο των δυνητικών δράσεων του κράτους και δεν περιορίζεται σε συγκεκριμένα δικαιώματα ή δραστηριότητες. Ως εκ τούτου, η πλήρης αυτή κυριαρχία του κράτους επεκτείνεται και στην έρευνα, εξόρυξη και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και οποιωνδήποτε πηγών ενέργειας, ορυκτών και ανανεώσιμων, εντός της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Η εξομοίωση με το έδαφος θα ήταν πλήρης αν δεν περιοριζόταν από τον θεσμό της αβλαβούς διέλευσης αλλοδαπών πλοίων. Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 3 Σύμβασης ΔΘ: «Η κυριαρχία επί της χωρικής θάλασσας ασκείται σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση και τους άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου». Πρόκειται λοιπόν για το δικαίωμα των πλοίων τρίτων κρατών σε διέλευση μέσα από τα χωρικά ύδατα του παράκτιου κράτους χωρίς την συγκατάθεσή του. Ουσιαστικά πρόκειται για τον συμβιβασμό μεταξύ δύο τάσεων, αφενός της τάσης να υπάρχει η μεγαλύτερη δυνατή ελευθερία της ναυσιπλοΐας και αφετέρου της τάσης να επεκτείνουν τα κράτη την κυριαρχία τους σε όσο το δυνατόν ευρύτερες θαλάσσιες ζώνες (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

Προς εμπέδωση των στοιχείων του όρου «αβλαβής διέλευση», καθώς έχουν δώσει τροφή για έντονες αμφισβητήσεις μέχρι σήμερα, πρέπει να απευθυνθούμε στις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ. Επομένως, με βάση το άρθρο 18 παρ. 1 της Σύμβασης, «διέλευση» θεωρείται η ναυσιπλοΐα μέσα από την αιγιαλίτιδα ζώνη με σκοπό τον διάπλου της θάλασσας αυτής χωρίς είσοδο στα εσωτερικά ύδατα ή προσορμισμό σε αγκυροβόλιο ή λιμενικές εγκαταστάσεις έξω από τα εσωτερικά ύδατα ή την πορεία προς ή την αναχώρηση από τα εσωτερικά ύδατα ή τον προσορμισμό σε αγκυροβόλιο ή λιμενική εγκατάσταση. Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο 18 παρ.2 της Σύμβασης ΔΘ, η διέλευση πρέπει να είναι συνεχής και ταχεία, ενώ η στάση και η αγκυροβολία επιτρέπονται μόνον όταν αποτελούν συνήθη περιστατικά της ναυσιπλοΐας ή επιβάλλονται από λόγους ανωτέρας βίας ή κινδύνου ή προκειμένου να παρασχεθεί βοήθεια σε πρόσωπα, πλοία ή αεροσκάφη τα οποία βρίσκονται σε κίνδυνο (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

Όσον αφορά δε τον όρο «αβλαβής», η Σύμβαση ΔΘ προσδιορίζει στο άρθρο 19 παρ.1 ότι «αβλαβής» είναι η διέλευση όταν το αλλοδαπό πλοίο δεν επιχειρεί ενέργειες οι οποίες στρέφονται κατά της ειρήνης, της ασφάλειας και τις δημόσιας τάξης του παράκτιου κράτους. Οι έννοιες «ειρήνη», «ασφάλεια» και

«δημόσια τάξη» δεν ορίζονται στη Σύμβαση ΔΘ και η εκτίμησή τους εναπόκειται στη διάκριση του παράκτιου κράτους. Ωστόσο, σε αντίθεση με την Σύμβαση της Γενεύης για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη και τη Συνορεύουσα Ζώνη (1958), η Σύμβαση ΔΘ εξειδικεύει την έννοια της αβλαβούς διέλευσης. Έτσι η διενέργεια οιασδήποτε από τις δραστηριότητες που προβλέπονται στο άρθρο 19 παρ. 2 α'- μ' Σύμβασης ΔΘ μέσα στα χωρικά ύδατα, αποστερεί από το αλλοδαπό πλοίο το δικαίωμα της αβλαβούς διέλευσης και επιτρέπει στο παράκτιο κράτος την λήψη μέτρων για να το εκδιώξει από την χωρική του θάλασσα (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

2.1.1 Η Αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας

Με βάση τα σημερινά δεδομένα, η χωρική θάλασσα της Ελλάδας έχει εύρος έξι (6) ναυτικών μιλίων στο Αιγαίο πέλαγος και 12 ναυτικών μιλίων στο Ιόνιο πέλαγος,³ ενώ ειδικά για τον εναέριο χώρο υπεράνω της χωρικής θάλασσας, το εύρος της χωρικής θάλασσας ορίζεται στα δέκα (10) μίλια, μια διαφοροποίηση που συνιστά πρωτοτυπία σε παγκόσμιο επίπεδο. Ωστόσο, το ανώτατο επιτρεπτό εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθορίζεται, όπως προαναφέραμε, τόσο από το εθνικό δίκαιο όσο και από το άρθρο 3 της Σύμβασης ΔΘ στα δώδεκα (12) ναυτικά μίλια για όλη την επικράτεια του παράκτιου κράτους. Η νόμιμη επέκταση των χωρικών υδάτων μπορεί να γίνει με μονομερή γνωστοποιητέα πράξη και να καλύψει όλες τις θαλάσσιες περιοχές της Ελλάδας, με την εξαίρεση βεβαίως εκείνων των περιοχών της χώρας μας οι οποίες απέχουν από αλλοδαπές ακτές απόσταση μικρότερη των 12 ν.μ., μικρότερη δηλαδή από το άθροισμα των χωρικών υδάτων τους. Οι περιπτώσεις αυτές αφορούν από τη μία το βορειοανατολικό στενό της Κέρκυρας σε σχέση με την Αλβανία και τις ανατολικές ακτές των νήσων του Ανατολικού Αιγαίου και ορισμένων νήσων της Δωδεκανήσου σε σχέση με την Τουρκία από την άλλη.

Στην περίπτωση της Αλβανίας, στις 27 Απριλίου 2009, Ελλάδα και Αλβανία υπέγραψαν συμφωνία οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών τους, με σεβασμό στις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου και ειδικότερα της Σύμβασης ΔΘ, στην οποία και τα δύο μέρη είναι συμβαλλόμενα. Τα δύο κράτη αποφάσισαν ότι θα

³ Βλ. κεφάλαιο 5.1.2 για την επέκταση της αιγιαλίτιδας ζώνης στα 12 ν.μ στο Ιόνιο πέλαγος.

καθορίσουν «όριο πολλαπλών χρήσεων», το οποίο και θα οριοθετεί στο εξής τόσο τις υφιστάμενες (χωρικά ύδατα, υφαλοκρηπίδα) όσο και τις λοιπές ζώνες δικαιοδοσίας που ενδέχεται να συμφωνηθούν από τα δύο μέρη(συνορεύουσα ζώνη, ΑΟΖ), συμπεριλαμβανομένης της επέκτασης των χωρικών υδάτων στο ανώτατο επιτρεπτό εύρος από το διεθνές δίκαιο.⁴

Αναφέρεται δε στην παρ. 1 του πρώτου άρθρου της συμφωνίας ότι, το θαλάσσιο όριο Ελλάδος – Αλβανίας ορίζεται σύμφωνα με την αρχή της ίσης απόστασης – μέσης γραμμής, ειδικότερα δε ότι «οριοθετική γραμμή είναι η μέση γραμμή κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Πρόκειται για μια αυστηρή χάραξη μέσης γραμμής, ενώ ως γραμμές βάσης για την χάραξή της ελήφθησαν υπόψιν οι εκατέρωθεν κανονικές γραμμές βάσης, δηλαδή η φυσική ακτογραμμή. Κρίσιμο δε, στοιχείο της συμφωνίας θεωρήθηκε τότε, ενόψει μελλοντικών οριοθετήσεων με άλλα γειτονικά κράτη, για την περίπτωση της Ελλάδας η πλήρης αναγνώριση δικαιωμάτων σε όλα τα νησιωτικά εδάφη, συμπεριλαμβανομένων των νήσων που περιβάλλονται από «υφάλους», χωρίς καμία εξαίρεση ή παρέκκλιση.

Η συμφωνία όμως δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ καθώς στις 15 Απριλίου 2010, το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο την έκρινε αντισυνταγματική με ομόφωνη απόφασή του μετά από προσφυγή της τότε αντιπολίτευσης του Ε.Ράμα και με την σαφή υπόνοια για ισχυρές τουρκικές πιέσεις προς την κατεύθυνση ακύρωσης της συμφωνίας, με την χώρα μας πάντως να δηλώνει επανειλημμένως ότι σέβεται την συμφωνία και την συμφωνηθείσα οριοθετική γραμμή και αναμένει την επίλυση του εσωτερικού προβλήματος της Αλβανίας.⁵ Σήμερα δε, όπως θα δούμε παρακάτω, η διαφορά μεταξύ Ελλάδας και Αλβανίας για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών αναμένεται να αχθεί με κοινή βούληση των δύο χωρών στην κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

⁴ Βλ. παρακάτω κεφάλαιο 5.1.2 Η Συμφωνία οριοθέτησης λοιπών θαλασσίων ζωνών Ελλάδας-Ιταλίας του 2020 και επέκταση χωρικών υδάτων στο Ιόνιο

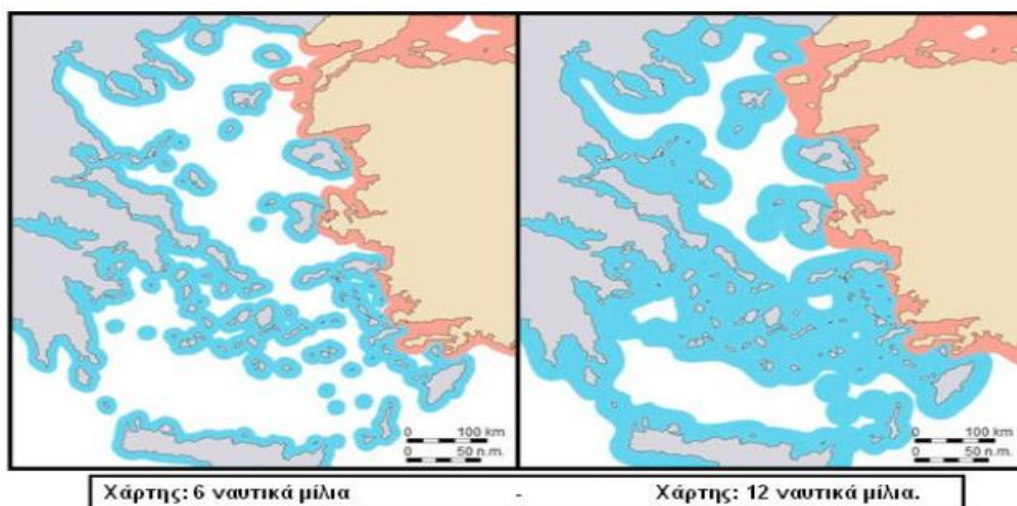
⁵ Σύμφωνα πάντως με την κρατούσα άποψη, σε καμία περίπτωση δεν πρόκειται περί ακυρώσεως της Συμφωνίας, καθώς τέτοια αρμοδιότητα δεν είχε ούτως ή άλλως το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο (Noussis, 2010).

Χάρτης 1. Στενά της Κέρκυρας. el.wikipedia.org

Ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης με την Τουρκία, ισχύει ο εθιμικός κανόνας της μέσης γραμμής, σύμφωνα με τον οποίο σε όποια σημεία η απόσταση μεταξύ των ακτών των ελληνικών νησιών και των τουρκικών ακτών απέναντί τους είναι μικρότερη από το άθροισμα των χωρικών τους υδάτων, τότε η θαλάσσια οριοθετική γραμμή είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας βρίσκεται σε ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τα οποία μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης των αντίστοιχων κρατών. Η Ελλάδα δε, έχει υπεισέλθει ως διάδοχο κράτος στις συμβατικές ρυθμίσεις που ίσχυαν μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας σχετικά με τα Δωδεκάνησα, μετά την Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων και την εκχώρηση της κυριαρχίας των Δωδεκανήσων στην Ελλάδα από την Ιταλία, συγκεκριμένα δε στην Συμφωνία της 4^{ης} Ιανουαρίου 1932 μεταξύ Ιταλίας και Τουρκίας σε συνδυασμό με το πρακτικό της 28^{ης} Δεκεμβρίου 1932 μεταξύ των ίδιων κρατών (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

Σε περίπτωση επέκτασης των ελληνικών χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ., το 71,2% του Αιγαίου θα περιέλθει υπό ελληνική κυριαρχία. Λόγω όμως της ιδιαίτερης γεωγραφίας της περιοχής και δη της παρουσίας πληθώρας ελληνικών νησιών πλησίον των τουρκικών ακτών, οιαδήποτε επέκταση της δικαιοδοσίας της Ελλάδας πέραν των 6 ν.μ. ενέχει καταρχήν ζήτημα οριοθέτησης (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012). Σε κάθε περίπτωση, και ενόψει του επιχειρήματος της Τουρκίας ότι η Ελλάδα επιχειρεί με πιθανή επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ να καταστήσει το Αιγαίο «ελληνική λίμνη», πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υφίσταται κάποιο γενικό δικαίωμα πρόσβασης στην ανοικτή θάλασσα ως απαραίτητος όρος άσκησης του δικαιώματος θέσπισης ζώνης δικαιοδοσίας ή επέκτασης των χωρικών υδάτων σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες. Άλλωστε, όπως είδαμε, όλα τα κράτη απολαμβάνουν του δικαιώματος αβλαβούς διέλευσης στα χωρικά ύδατα.⁶

Χάρτης 2. Ελληνικά χωρικά ύδατα με εύρος 6 ν.μ. και με εύρος 12 ν.μ. Olympia.gr

Σημειωτέο είναι ότι στην περίπτωση του αρ. 7 παρ. 6 της Σύμβασης ΔΘ προβλέπεται αποκλειστικά και μόνο για την χάραξη ευθειών γραμμών βάσης, η χάραξη τους με τέτοιο τρόπο ώστε να μην αποκόπτεται η αιγιαλίτιδα ζώνη άλλου κράτους από την ανοικτή θάλασσα και ουδεμία σχέση έχει η πρόβλεψη αυτή με την επέκταση των χωρικών υδάτων. Ήδη από το 1974, όταν η Ελλάδα εκδήλωσε

⁶ Σχετική η υπόθεση θαλάσσιας οριοθέτησης και εδαφικών ζητημάτων μεταξύ Κατάρ και Μπαχρέιν. Το ΔΔ έκρινε ότι τα ύδατα που περικλείονται μεταξύ των νησιών του Μπαχρέιν αποτελούν τμήμα της αιγιαλίτιδας ζώνης του τελευταίου, εντός της οποίας τα πλοία του Κατάρ κι άλλων χωρών έχουν το δικαίωμα αβλαβούς διέλευσης.

την βούλησή της να υλοποιήσει τη δυνατότητα που της παρέχει το διεθνές δίκαιο για αιγιαλίτιδα ζώνη 12 μιλίων, η Τουρκία αντιδράει εντόνως προτάσσοντας τα γνωστά της επιχειρήματα, τα οποία και θα παραθέσουμε παρακάτω στην ενότητα για τις οριοθετήσεις θαλασσίων ζωνών με την Τουρκία.

2.2 Υφαλοκρηπίδα

Το άρθρο 76 παρ. 1 της Σύμβασης ΔΘ εισάγει ένα πολύπλοκο νομικό ορισμό της υφαλοκρηπίδας. Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από τον θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών που εκτείνονται πέραν της αιγιαλίτιδας ζώνης σε όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου εδάφους μέχρι το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου ή σε απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετρώνται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης, στις περιπτώσεις όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

2.2.1 Το εσωτερικό και το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας

Στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ, ο καθορισμός της υφαλοκρηπίδας από το εκάστοτε παράκτιο κράτος μπορεί να γίνει με επιλογή ανάμεσα σε δύο κριτήρια: α) το κριτήριο της απόστασης και β) το γεωμορφολογικό κριτήριο, εφόσον ισχύουν οι γεωλογικές προϋποθέσεις. Σε κάθε περίπτωση και ανεξάρτητα από το κριτήριο που τελικά θα επιλεγεί, θα πρέπει να διακρίνουμε και να καθορίσουμε το εσωτερικό όριο (εγγύτερο προς τις ακτές) και το εξωτερικό όριο (απώτερο από τις ακτές) όριο της υφαλοκρηπίδας.

Η υφαλοκρηπίδα λοιπόν, ως νομικός θεσμός, ξεκινάει από το σημείο εκείνο του βυθού που αποτελεί το εξωτερικό όριο της αιγιαλίτιδας ζώνης, καθώς ο βυθός που εμπίπτει στην αιγιαλίτιδα ζώνη εμπίπτει στην πλήρη και αναμφισβήτητη κυριαρχία του παράκτιου κράτους. Είναι δε προφανής εδώ η απόκλιση ανάμεσα στον νομικό και τον γεωλογικό ορισμό της υφαλοκρηπίδας καθότι από γεωλογικής απόψεως η υφαλοκρηπίδα ξεκινάει από την ακτή.

Ως προς το εξωτερικό όριό της τώρα, μέχρι και το τέλος της Τρίτης Συνδιάσκεψης, η διεθνής πρακτική ακολουθούσε κατά κανόνα τα κριτήρια της

Σύμβασης της Γενεύης για τον καθορισμό της υφαλοκρηπίδας, ήτοι το ισοβαθές των 200 μέτρων και τη δυνατότητα εκμετάλλευσης. Μετά την υπογραφή της Σύμβασης ΔΘ αλλά πριν αυτή τεθεί σε ισχύ, εκδόθηκαν δύο σημαντικές αποφάσεις του Διεθνούς Δικαστηρίου οι οποίες αφορούσαν οριοθετήσεις θαλασσίων ζωνών.

Η πρώτη απόφαση αφορά στην υπόθεση της υφαλοκρηπίδας Λιβύης/Μάλτας και εκδόθηκε το 1985. Το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε σε αυτή την υπόθεση ότι: «Για νομικούς και πρακτικούς λόγους, το κριτήριο της απόστασης πρέπει τώρα να εφαρμόζεται τόσο στην υφαλοκρηπίδα όσο και στην αποκλειστική οικονομική ζώνη. Και τούτο ανεξάρτητα από τη διάταξη για την απόσταση στην παράγραφο 1 του άρθρου 76 (Σύμβασης ΔΘ). Με αυτό δεν υπονοείται ότι η φυσική προέκταση ανατρέπεται από την απόσταση. Αυτό που εννοείτε είναι ότι όταν το υφαλοπλαίσιο δεν εκτείνεται ως τα 200 ν.μ. από την ακτή, η φυσική προέκταση, η οποία παρά τη φυσική της προέλευση έχει κατά τη διάρκεια της ιστορίας της εξελιχθεί όλο και περισσότερο σε μια πολύπλοκη και νομική έννοια, ορίζεται εν μέρει από την απόσταση από την ακτή, ανεξάρτητα από το φυσικό χαρακτήρα του μεσολαβούντος βυθού και υπεδάφους. Οι έννοιες της φυσικής προέκτασης και της απόστασης δεν είναι αντιθετικές αλλά συμπληρωματικές. Και οι δύο παραμένουν βασικά στοιχεία για την έννοια της υφαλοκρηπίδας» (παρ.34)

«Εφόσον η εξέλιξη του Δικαίου δίνει τη δυνατότητα σε ένα κράτος να διεκδικεί ότι η υφαλοκρηπίδα που του ανήκει εκτείνεται μέχρι τα 200 ν.μ. από την ακτή του, όποια κι αν είναι τα γεωλογικά χαρακτηριστικά του αντίστοιχου βυθού και υπεδάφους, δεν υπάρχει λόγος να αποδοθεί οιοσδήποτε ρόλος σε γεωλογικούς ή γεωφυσικούς παράγοντες μέσα σε αυτή την απόσταση είτε για να επαληθευθεί ο νομικός τίτλος των ενδιαφερόμενων κρατών, είτε για να οριοθετηθεί (η περιοχή) με βάση τις διεκδικήσεις τους....Για τις περιοχές που βρίσκονται σε απόσταση 200 ν.μ. από τις ακτές, ο (νομικός) τίτλος εξαρτάται αποκλειστικά από την απόσταση..... και τα γεωλογικά ή γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά των περιοχών αυτών είναι τελείως άσχετα». (παρ. 35)

Η σημασία της απόφασης αυτής έγκειται στο ότι, ερμηνεύοντας το άρθρο 76 παρ.1 της Σύμβασης ΔΘ, ανέδειξε την απόσταση ως παράγοντα πρωταρχικής σημασίας, ως θεμέλιο του νομικού τίτλου αλλά και ως κριτήριο οριοθέτησης,

ώστε μέχρι τα 200 ν.μ. από τις ακτές το γεωλογικό κριτήριο δεν λαμβάνεται καθόλου υπόψη. Τέλος, προσέθεσε στο κριτήριο της απόστασης χαρακτήρα εθιμικού δικαίου, καθώς εφαρμόζεται ανεξάρτητα από την τυπική εφαρμογή της Σύμβασης ΔΘ.

Η δεύτερη απόφαση είναι αυτή του 1993 για την Θαλάσσια Οριοθέτηση στην περιοχή μεταξύ Γροιλανδίας και Jan Mayen (Δανία – Νορβηγία), όπου και επιβεβαιώθηκαν αυτές οι τάσεις. Στην απόφαση αυτή το δικαστήριο έκρινε ότι: «οι ακτές του Jan Mayen δημιουργούν έναν εν δυνάμει (potential) τίτλο στις θαλάσσιες περιοχές που αναγνωρίζονται από το εθιμικό δίκαιο, δηλαδή καταρχήν μέχρι το όριο των 200 μιλίων από τις γραμμές βάσης.» (Παρ. 70). Το Δικαστήριο λοιπόν παραμέρισε με τον τρόπο αυτό τα γεωλογικά δεδομένα και κριτήρια και συνέδεσε τον τίτλο με την απόσταση θεωρώντας ότι αυτό αποτελεί κανόνα εθιμικού δικαίου. Θεώρησε λοιπόν ότι τα κριτήρια που ορίζονταν στην Σύμβαση της Γενεύης του 1958 και δέσμευαν τυπικά τους διαδίκους έχουν πλέον τροποποιηθεί από το εθιμικό δίκαιο, καθώς χάραξε την οριοθετική γραμμή σε βάθος μεγαλύτερο των 200 μέτρων, παραμερίζοντας έτσι και το κριτήριο της εκμετάλλευσης που προβλεπόταν από την εν λόγω Σύμβαση. Τέλος, το Δικαστήριο θεώρησε ότι υφαλοκρηπίδα με βάση την απόσταση των 200 ν.μ. αποτελεί πλέον δικαίωμα που αναγνωρίζεται από το Διεθνές Δίκαιο. (παρ. 64)

Το κριτήριο της απόστασης εφαρμόζεται στις περιπτώσεις εκείνες που το υφαλοπλαίσιο εκτείνεται σε απόσταση μικρότερη των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης. Εάν το υφαλοπλαίσιο έχει έκταση μεγαλύτερη των 200 ν.μ., τότε το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας καθορίζεται σύμφωνα με το γεωμορφολογικό κριτήριο (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

2.2.2 Τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα και τα δικαιώματα τρίτων κρατών

Κυριαρχικό δικαίωμα σημαίνει δικαίωμα ειδικού σκοπού, συνήθως λειτουργικού, συγγενές προς την εδαφική κυριαρχία αλλά με μια ουσιαστική διαφορά: **η εδαφική κυριαρχία συνεπάγεται την δυνατότητα άσκησης όλων των αρμοδιοτήτων του κράτους ενώ το κυριαρχικό δικαίωμα είναι σαφώς περιορισμένο και αφορά συγκεκριμένους σκοπούς.** Η εδαφική κυριαρχία εξάλλου είναι άμεσα συνυφασμένη με την αποτελεσματική άσκησή της, ενώ το

κυριαρχικό δικαίωμα δεν εξαρτάται από την άσκησή του (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

- Τα κυριαρχικά δικαιώματα είναι αποκλειστικά, καθώς όπως ορίζει το άρθρο 77 παρ. 2 της Σύμβασης ΔΘ, «αν το παράκτιο κράτος δεν εξερευνά την υφαλοκρηπίδα ή δεν εκμεταλλεύεται τους φυσικούς της πόρους, κανείς δεν μπορεί να αναλάβει αυτές τις δραστηριότητες χωρίς τη ρητή συναίνεση του παράκτιου κράτους».
- Τα κυριαρχικά δικαιώματα δεν εξαρτώνται από οποιαδήποτε ρητή διακήρυξη ή πράξη υλοποίησής ή κατοχής τους. Τα δικαιώματα αυτά του κράτους επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται **ipso facto** (αυτοδικαίως) και **ab initio** (εξ υπαρχής) και είναι συμφυή με την κυριαρχία του παράκτιου κράτους επί του ηπειρωτικού εδάφους. «Αυτοδικαίως» σημαίνει ότι ουδεμία πράξη του παράκτιου κράτους δεν συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την άσκηση των δικαιωμάτων και την διατήρησή τους και επομένως οι έννοιες της αχρησίας και της εγκατάλειψης δεν είναι συμβατές με την φύση των κυριαρχικών δικαιωμάτων. «Εξ υπαρχής» σημαίνει ότι τα κυριαρχικά δικαιώματα υπάρχουν από τότε που υπάρχει η κυριαρχία επί του χερσαίου εδάφους.

Σύμφωνα με το άρθρο 77 παρ. 1 Σύμβασης ΔΘ, το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας με σκοπό α) την εξερεύνησή της και β) την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων. Επίσης, το παράκτιο κράτος ασκεί ορισμένα συναφή δικαιώματα όπως το δικαίωμα των γεωτρήσεων και της τοποθέτησης τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και άλλων κατασκευών στην υφαλοκρηπίδα.

Περιορισμοί των κυριαρχικών αυτών δικαιωμάτων εισάγονται με το άρθρο 78 της Σύμβασης ΔΘ και είναι οι εξής:

- i. Τα κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας δεν θίγουν το νομικό καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων και του εναέριου χώρου, σε αντίθεση με την κυριαρχία στα εσωτερικά ύδατα και την αιγιαλίτιδα ζώνη η οποία επεκτείνεται και στις ανωτέρω περιοχές.

- ii. Η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα δεν πρέπει να παραβιάζει ή να παρενοχλεί αδικαιολόγητα τη ναυσιπλοΐα ή άλλα δικαιώματα και ελευθερίες των άλλων κρατών, όπως οι ελευθερίες και τα δικαιώματα που προβλέπονται από την Σύμβαση ΔΘ (πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών, διενέργεια θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας).
- iii. Στις περιπτώσεις που το παράκτιο κράτος έχει θεσπίσει ΑΟΖ, το άρθρο 56 παρ. 2 Σύμβασης ΔΘ ορίζει ότι, κατά την άσκηση των δικαιωμάτων του και την εκτέλεση των υποχρεώσεών του, το παράκτιο κράτος θα λαμβάνει υπόψιν του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων κρατών και θα ενεργεί σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης.

Ειδικότερα για το δικαίωμα εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας, σύμφωνα με το άρθρο 77 παρ. 4 Σύμβασης ΔΘ, ως «φυσικοί πόροι» της υφαλοκρηπίδας νοούνται οι ορυκτοί και άλλοι μη ζώντες πόροι του βυθού και του υπεδάφους, καθώς επίσης και οι ζωντανοί οργανισμοί που ανήκουν στα καθιστικά είδη. Όσον αφορά τους ορυκτούς και μη ζώντες πόρους της υφαλοκρηπίδας, πέραν των παραδοσιακών πηγών ενέργειας όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο (υδρογονάνθρακες), ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει σε μελλοντικές πηγές ενέργειας όπως οι υδρίτες, τα υδροθερμικά πεδία και τα ηφαίστεια ιλύος (ή ηφαίστεια λάσπης).⁷

Άλλα συναφή δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας είναι: α) το δικαίωμα γεωτρήσεων, β) το δικαίωμα τοποθέτησης τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών και γ) το δικαίωμα κατασκευής σηράγγων.

Κρίσιμης σημασίας για τα ενεργειακά ζητήματα αποτελεί το δικαίωμα τρίτων κρατών σε πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών. Σύμφωνα με το άρθρο 87 παρ. 1 της Σύμβασης ΔΘ, η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών αποτελεί ελευθερία της ανοικτής θάλασσας, την οποία δικαιούνται να ασκήσουν όλα τα κράτη «*τηρουμένων, ωστόσο, των διατάξεων του Μέρους VI της Σύμβασης περί υφαλοκρηπίδας*». Επιπροσθέτως, το άρθρο 79 παρ. 1 της Σύμβασης ΔΘ προβλέπει ότι «*Όλα τα κράτη έχουν δικαίωμα να τοποθετούν*

⁷ Βλ. παρακάτω Κεφάλαιο 4.2 Οι κατηγορίες των ορυκτών και τα βασικά χαρακτηριστικά τους

υποβρύχια καλώδια και αγωγούς στην υφαλοκρηπίδα» ενώ στην παρ. 2 τονίζεται ότι «...το παράκτιο κράτος δεν μπορεί να εμποδίζει την τοποθέτηση ή συντήρηση αυτών των καλωδίων και αγωγών».

Ο γενικός αυτός κανόνας όμως υπόκειται σε συγκεκριμένους περιορισμούς και επιφυλάξεις υπέρ του παράκτιου κράτους που ευρίσκονται στο άρθρο 79 της Σύμβασης ΔΘ:

1. Το παράκτιο κράτος δικαιούται να λαμβάνει «εύλογα μέτρα» («επιφυλασσόμενου του δικαιώματός του να λαμβάνει εύλογα μέτρα για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας, την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων, καθώς και την πρόληψη, μείωση και έλεγχο της ρύπανσης από τους αγωγούς») ώστε η τοποθέτηση ή συντήρηση των αγωγών και καλωδίων να μην παρεμποδίζει τα δικαιώματά του για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας. (Άρθρο 79 παρ. 2 Σύμβασης ΔΘ)
2. Όσον αφορά συγκεκριμένα το δικαίωμα πόντισης αγωγών, η χάραξη της πορείας του αγωγού υπόκειται στη συναίνεση του παράκτιου κράτους. (Άρθρο 79 παρ. 3 Σύμβασης ΔΘ)
3. Οι εν λόγω ρυθμίσεις δεν θίγουν το δικαίωμα του παράκτιου κράτους να θέτει όρους για την πόντιση αγωγών και καλωδίων που διέρχονται από το έδαφος ή την αιγιαλίτιδα ζώνη του. (Άρθρο 79 παρ. 4 Σύμβασης ΔΘ)
4. Αντιστοίχως, δεν θίγεται η δικαιοδοσία του παράκτιου κράτους επί των καλωδίων και αγωγών που κατασκευάζονται ή χρησιμοποιούνται σε σχέση με την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και της εκμετάλλευσης των φυσικών της πόρων ή τη λειτουργία τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και κατασκευών υπό τη δικαιοδοσία του.
5. Τέλος, κατά την τοποθέτηση καλωδίων και αγωγών τα κράτη οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους ήδη τοποθετημένους αγωγούς και καλώδια. (Άρθρο 79 παρ. 5 Σύμβασης ΔΘ)

Υπό το φως όσων ρυθμίσεων παρουσιάστηκαν ανωτέρω, προκύπτει αδήριτα ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους αποτελεί επί της ουσίας πρακτικό «όρο» της άσκησης της ελευθερίας πόντισης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών επί της υφαλοκρηπίδας από τρίτα κράτη. Οπότε κρίσιμος και συνάμα δύσκολος αναδεικνύεται ο προσδιορισμός των «εύλογων μέτρων».

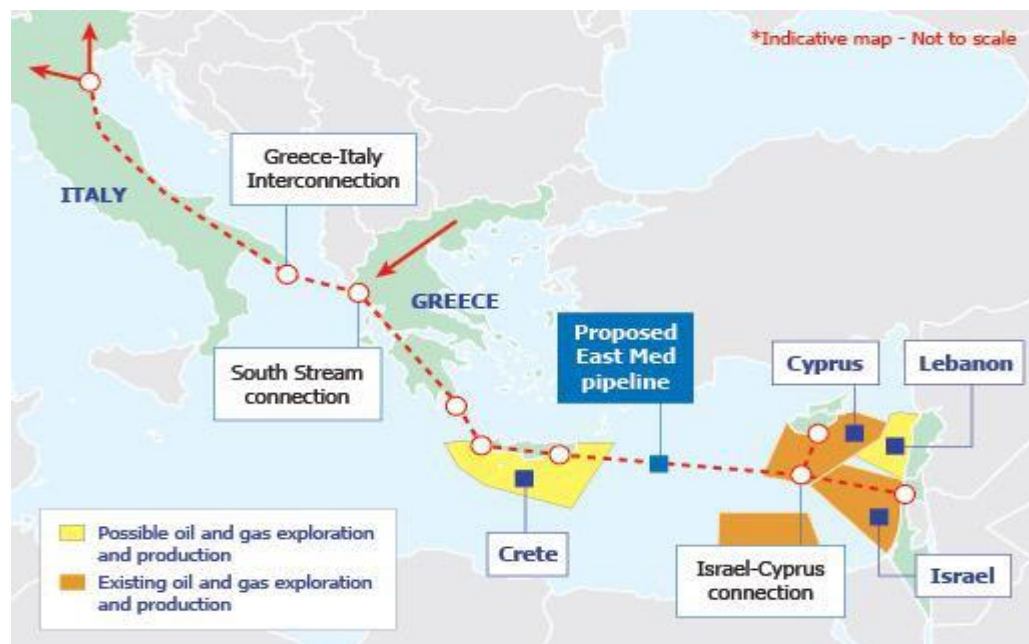
Σε κάθε περίπτωση, είναι γενικώς αποδεκτό ότι το ενδιαφερόμενο τρίτο κράτος θα πρέπει να προβεί τουλάχιστον σε γνωστοποίηση της πρόθεσης διενέργειας των εν λόγω εργασιών προς τις αρμόδιες αρχές του παράκτιου κράτους, εντός της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα ποντιστεί ο αγωγός ή το καλώδιο.

Συμπερασματικά και με προφανή την σημασία για την ενεργειακή πολιτική, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να απαγορευτεί η πόντιση υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών εντός της υφαλοκρηπίδας, καθώς αναγνωρίζεται ως ελευθερία της ανοικτής θάλασσας τόσο από το συμβατικό αλλά και το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Εντούτοις, το παράκτιο κράτος επί της υφαλοκρηπίδας του οποίου θα διενεργηθούν οι εργασίες αυτές, δικαιούται να απαιτήσει την τήρηση συγκεκριμένων όρων στην πραγματοποίησή τους, με στόχο να διασφαλίσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων.

Αν το τρίτο κράτος, κατά την άσκηση της εν λόγω ελευθερίας δημιουργήσει με τη συμπεριφορά του προβλήματα στην εθνική ασφάλεια του παράκτιου κράτους ή παραβιάσει τα κυριαρχικά του δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας, τότε τίθεται ζήτημα διεθνούς ευθύνης ή ακόμα και κατάχρησης δικαιώματος. Από πλευράς δικαίου της θάλασσας, έχουμε σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο την σύγκρουση μεταξύ μιας ελευθερίας της θάλασσας και των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας, οπότε θα πρέπει να επιλυθεί με βάση τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, αφού ληφθούν υπόψιν όλα τα πραγματικά περιστατικά (Στρατή, Η ΑΟΖ και η συνεισφορά της σε μια νέα ενεργειακή πολιτική, 2012).

Στην Ελλάδα δε έχει γίνει αντικείμενο έντονης συζήτησης το εν λόγω δικαίωμα, με αφορμή την ενδεχόμενη κατασκευή υποθαλάσσιου αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου από την Κύπρο και το Ισραήλ προς την Ελλάδα και την Κρήτη συγκεκριμένα, ιδιαίτερα μετά την ανακάλυψη των σημαντικών κοιτασμάτων "Tamar" και "Leviathan" επί της ισραηλινής υφαλοκρηπίδας και του κοιτάσματος "Αφροδίτη" επί της κυπριακής υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ. Μία τέτοια εξέλιξη που θα παρακάμπτει την Τουρκία {η οποία επιθυμεί να γίνει χώρα σταθμός (hub) για τα ενεργειακά δρώμενα της ευρύτερης περιοχής} και

ταυτόχρονα θα συμβάλλει καίρια στην εκπλήρωση του στόχου της Ε.Ε για κατά το δυνατό απεξάρτηση από το ρωσικό αέριο.⁸

Χάρτης 3. Η προτεινόμενη διαδρομή του East Med pipeline. Η. Κονοφάγος, Ν. Λυγερός, <http://energyexpress.gr/news/giati-i-dynamiki-toy-east-med-pipeline-ginetai-megalyteri-gpo-ta-nea-dedomena>

Αναφορικά με το δικαίωμα διενέργειας θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας επί της υφαλοκρηπίδας, προβλέπεται από το άρθρο 246 παρ. 1 και 2 της Σύμβασης ΔΘ, ότι το παράκτιο κράτος έχει δικαίωμα να ρυθμίζει, να εξουσιοδοτεί και να πραγματοποιεί το ίδιο θαλάσσια επιστημονική έρευνα, ενώ τα άλλα κράτη δεν μπορούν να αναλάβουν παρόμοια δραστηριότητα, παρά μόνον με την συναίνεσή του. Εφόσον δε πρόκειται περί καθαρά επιστημονικής έρευνας, δηλαδή, «θαλάσσια επιστημονική έρευνα που πραγματοποιείται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ αποκλειστικά για ειρηνικούς σκοπούς έτσι ώστε να προαχθεί η επιστημονική γνώση του θαλάσσιου περιβάλλοντος προς όφελος του συνόλου της ανθρωπότητας», τότε το παράκτιο κράτος οφείλει κατά κανόνα να δώσει τη συναίνεσή του.

⁸ Κρίσιμο ζήτημα για την κατασκευή του αγωγού (η τελική απόφαση θα ληφθεί το 2022) είναι η εμπορική του βιωσιμότητα με μεγάλες ποσότητες αερίου για να αντισταθμιστεί το μεγάλο κόστος κατασκευής (7-10 δις δολ.). Οι αντιδράσεις της Τουρκίας (εμποδίζει μέχρι και σήμερα συστηματικά τις έρευνες του ερευνητικού πλοίου Nautical Geo στο πλαίσιο της χαρτογράφησης για την πορεία του αγωγού East Med) και η αμφιλεγόμενη στάση των Η.Π.Α αποτελούν δυσάρεστους οιωνούς.

Δικαιούται ωστόσο να αρνηθεί την παραπάνω συναίνεση εφόσον οι προτεινόμενες έρευνες: 1) έχουν άμεση σημασία για την εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων, 2) ενέχουν γεωτρήσεις, χρήση εκρηκτικών ή εισαγωγή επιβλαβών ουσιών στο θαλάσσιο περιβάλλον, 3) προϋποθέτουν την εγκατάσταση τεχνητών νησιών ή άλλων κατασκευών, καθώς επίσης 4) εάν οι πληροφορίες που έχουν υποβληθεί από το κράτος που διενεργεί την έρευνα αναφορικά με το αντικείμενο ή του στόχους της έρευνας είναι ανακριβείς ή υπάρχουν εκκρεμότητες από προηγούμενες έρευνες (άρθρο 246 παρ. 3 και 5 Σύμβασης ΔΘ).

Τέλος, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της θαλάσσιας επιστημονικής έρευνας επί της υφαλοκρηπίδας και αυτής που διενεργείται στα υπερκείμενα ύδατα. Εφόσον το παράκτιο κράτος δεν έχει υιοθετήσει ΑΟΖ ή η υφαλοκρηπίδα του εκτείνεται πέραν των 200 ν.μ., η θαλάσσια επιστημονική έρευνα στα υπερκείμενα ύδατα ασκείται ως μια ελευθερία της ανοικτής θάλασσας (άρθρο 87 παρ. 1στ' Σύμβασης ΔΘ) και δεν απαιτείται κατ' αρχήν η συναίνεση του παράκτιου κράτους.

2.2.3 Η Υφαλοκρηπίδα της Ελλάδας

Αρχικά, θα πρέπει να τονίσουμε και πάλι ότι τα δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται *ab initio* και *ipso facto*, δηλαδή δεν απαιτείται ρητή διακήρυξη από το παράκτιο κράτος. Η νομοθεσία της Ελλάδας, όπως και πολλών μεσογειακών κρατών, εξακολουθεί να αναφέρεται στα κριτήρια της Σύμβασης της Γενεύης για την Υφαλοκρηπίδα (1958), δηλαδή «το κριτήριο του ισοβαθούς των 200 μέτρων» και «το κριτήριο της εκμετάλλευσης» για τον προσδιορισμό του εξωτερικού ορίου της υφαλοκρηπίδας. Ωστόσο, αυτή η εικόνα δεν ανταποκρίνεται πλέον στην πραγματικότητα, καθώς όπως είδαμε και ανωτέρω, στη Σύμβαση ΔΘ, στην οποία τα περισσότερα από τα εν λόγω κράτη είναι συμβαλλόμενα, καθιερώνει ως νομικό τίτλο επί της υφαλοκρηπίδας «το κριτήριο της απόστασης».⁹

⁹ «Όπως φαίνεται, συγκεκριμένα Κράτη τα οποία έγιναν συμβαλλόμενα μέρη στην Συνδιάσκεψη του 1982 δεν έχουν ακόμη ολοκληρώσει την διαδικασία εναρμόνισης των εθνικών τους νομοθεσιών με τις προβλέψεις της. Παρ' όλα αυτά, το δικαίωμα των παράκτιων κρατών σε υφαλοκρηπίδα, μέχρι του ορίου που θέτει το διεθνές δίκαιο, δεν επηρεάζεται» (UN, 2011).

Έτσι, βάσει του άρθρου 28 παρ. 1 του Συντάγματος, οι διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ έχουν αυξημένη τυπική ισχύ και άρα υπερισχύουν κάθε αντίθετης διάταξης νόμου. Άρα, υπήρχε έκδηλη ανάγκη να εκσυγχρονιστεί η ελληνική έννομη τάξη και νομοθεσία μέσω της εναρμόνισής της με τις ευμενέστερες για τα ελληνικά συμφέροντα διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, αλλά και με την πάγια ελληνική θέση περί οριοθέτησης θαλασσιών ζωνών βάσει της αρχής της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

Προς αυτή την κατεύθυνση, αποτελεί ιδιαίτερα σημαντική εξέλιξη η τροποποίηση του άρθρου 2 παρ.1 του .2289/1995 από το άρθρο 156 παρ.1 του ν. 4001/2011 «για τη λειτουργία των Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έρευνα, Παραγωγή και Δίκτυα Μεταφοράς υδρογονανθράκων και άλλες ρυθμίσεις».

Σύμφωνα λοιπόν με την εν λόγω διάταξη:

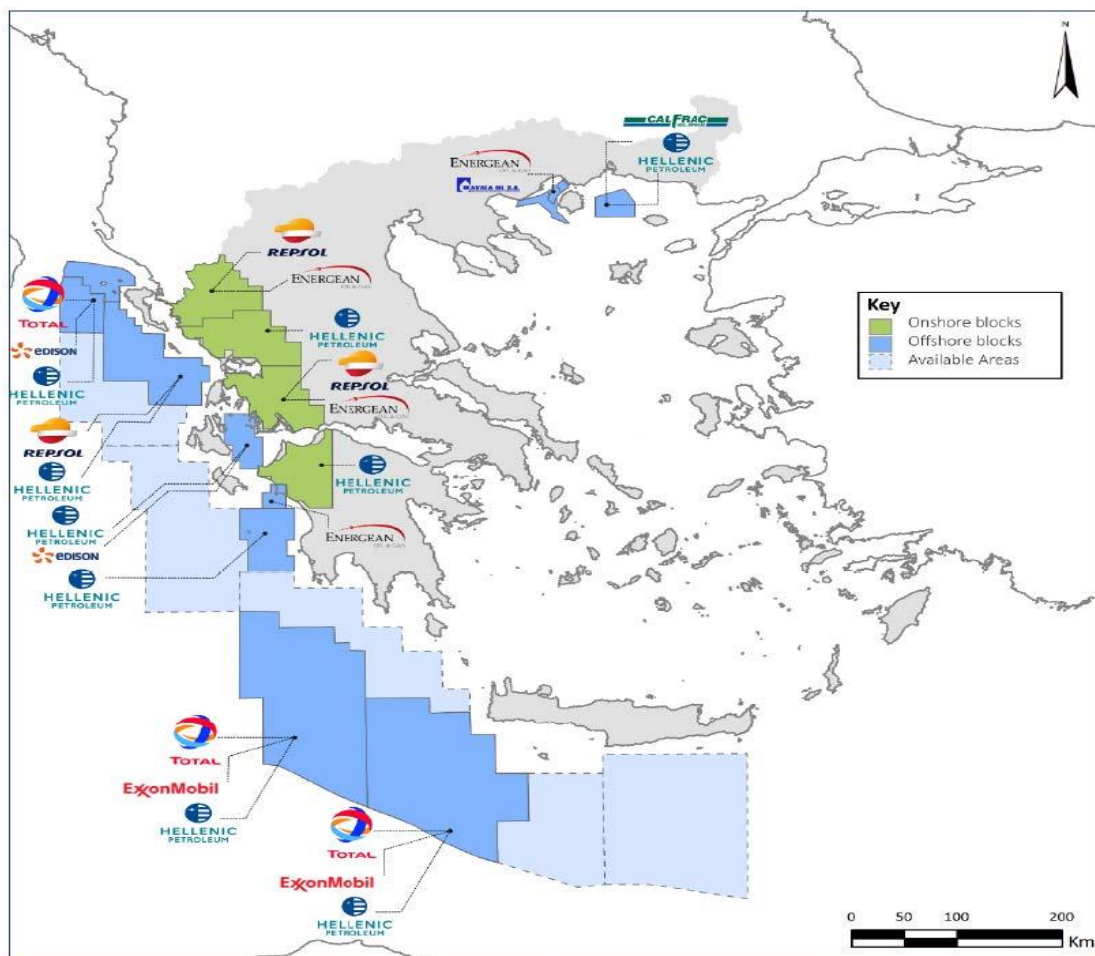
«Η παράγραφος 1 του άρθρου 2 του ν.2289/1995 αντικαθίσταται ως εξής:

1.Το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων που υπάρχουν στις χερσαίες, στις υπολίμνιες και υποθαλάσσιες περιοχές στις οποίες η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί αντιστοίχως κυριαρχία ή κυριαρχικά δικαιώματα σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως κυρώθηκε με τον ν.2321/1995 ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο και η άσκησή του αφορά πάντα την δημόσια ωφέλεια...

Ως «υποθαλάσσιες περιοχές» νοούνται ο βυθός και το υπέδαφος των εσωτερικών υδάτων, της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) μέχρι την απόσταση των 200 ν.μ από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης.

Ελλείπει συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα

εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και νησιωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλιτίδας ζώνης».

Χάρτης 4. Οι παραχωρήσεις οικοπέδων για έρευνα, εξερεύνηση και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων από την Ελλάδα. Capital.gr χάρτης ΕΔΕΥ

Φυσικά, όπως θα δούμε και παρακάτω, οι αντιδράσεις της Τουρκίας σε όποια ελληνική προσπάθεια αξιοποίησης της υφαλοκρηπίδας και εκμετάλλευσης των φυσικών της πόρων υπήρξε έντονη και έτσι θα παραμείνει, αν και ερείδεται σε προδήλως αβάσιμα επιχειρήματα που δεν συμβαδίζουν με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ.

2.3 ΑΟΖ

Οι εξελίξεις των τελευταίων ετών στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου έχει φέρει στο προσκήνιο των συζητήσεων τον, σε σχέση με τις υπόλοιπες θαλάσσιες ζώνες, σχετικά πρόσφατο θεσμό της Αποκλειστικής Οικονομικής

Ζώνης (εφεξής ΑΟΖ). Αφενός οι διμερείς συμφωνίες οριοθέτησης μεταξύ γειτονικών κρατών στην περιοχή αυτή και αφετέρου η ανακάλυψη σημαντικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων όπως το γιγαντιαίο κοίτασμα φυσικού αερίου "Leviathan" επί ισραηλινής υφαλοκρηπίδας από την αμερικανική εταιρεία Noble Energy σε συνδυασμό με τον εντοπισμό του κοιτάσματος "Αφροδίτη" στο συνορεύον κυπριακό «οικόπεδο 12» από την ίδια εταιρεία, έχουν αλλάξει άρδην την ενεργειακή εικόνα της περιοχής και αποτελούν εφελτήριο εξελίξεων για όλα τα κράτη στην προσπάθειά τους για βέλτιστη αξιοποίηση πιθανών κοιτασμάτων στις θαλάσσιες ζώνες δικαιοδοσίας τους.

Παρόλα αυτά, ενδεχομένως λόγω της ανακάλυψης των ανωτέρω κοιτασμάτων μετά την οριοθέτηση της ΑΟΖ της Κύπρου με τα γειτονικά κράτη και επειδή δεν έγινε καμία αναφορά στην υφαλοκρηπίδα στις συμφωνίες αυτές, όπως θα δούμε αναλυτικότερα παρακάτω, επικράτησε η εντύπωση ότι για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υποθαλάσσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων είναι απαραίτητη προϋπόθεση η κήρυξη ΑΟΖ.

Χάρτης 5. Τα κοιτάσματα Αφροδίτη, Tamar, Leviathan και Dalit. Γιάννης Αντωνίου, http://www.energia.gr/article.asp?art_id=104835

Αυτή η εντύπωση έχει παραμείνει έως και σήμερα για μεγάλο κομμάτι της κοινής γνώμης αλλά και του πολιτικού συστήματος, με αποτέλεσμα να θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την εκμετάλλευση του υποθαλάσσιου ορυκτού πλούτου της χώρας η κήρυξη ΑΟΖ, κάτι όμως που είναι δυνατό να πραγματοποιηθεί με βάση το υφιστάμενο καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, τα δικαιώματα επί της οποίας υφίστανται *ipso facto* και *ab initio*, όπως είδαμε

ανωτέρω. Τούτο δε επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι η νορβηγική εταιρεία Petroleum-Geo Services (PGS) διενήργησε σεισμικές έρευνες απόκτησης δεδομένων μη αποκλειστικής χρήσης στο Ιόνιο και Νότιο Κρητικό πέλαγος, βάσει του υφιστάμενου καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας και σχετικής ανάθεσης από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (Υ.Π.ΕΝ. – τότε Υ.Π.Ε.ΚΑ). Στη συνέχεια δε το Υπουργείο προχώρησε στην προκήρυξη Διεθνούς Διαγωνισμού για την παραχώρηση δικαιωμάτων έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων σε είκοσι θαλάσσιες περιοχές στην Δυτική Ελλάδα και νοτίως της Κρήτης.

Σε κάθε περίπτωση όμως, δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί ο ρόλος της ΑΟΖ και η συνακόλουθη επέκταση της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους ως προς το σύνολο σχεδόν των δραστηριοτήτων και χρήσεων της θάλασσας σε μια περιοχή μέγιστου εύρους 200 ν.μ. από τις ακτές του καθώς και η συνεισφορά του θεσμού στη διαμόρφωση μιας νέας συνεκτικής ενεργειακής πολιτικής. Μέχρι σήμερα δε, στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου δεν είχε υλοποιηθεί το ευρύ φάσμα δικαιωμάτων που αναγνωρίζει το διεθνές δίκαιο στο παράκτιο κράτος εντός της ΑΟΖ, συμπεριλαμβανομένης της εκμετάλλευσης της αιολικής και κυματικής ενέργειας (Στρατή, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η σημασία της για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, 2015).

Σύμφωνα με τα άρθρα 55 και 57 Σύμβασης ΔΘ, ως ΑΟΖ ορίζεται η πέραν και παρακείμενη της αιγιαλίτιδας ζώνης θαλάσσια περιοχή, το εύρος της οποίας δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης και η οποία υπόκειται στο «ειδικό νομικό καθεστώς» που προβλέπεται από τη Σύμβαση. Το εν λόγω καθεστώς δεν ταυτίζεται με το καθεστώς κυριαρχίας της αιγιαλίτιδας ζώνης αλλά ούτε και με το καθεστώς ελευθερίας της ανοικτής θάλασσας. Πρόκειται λοιπόν για μια ζώνη *suí generis* που διέπεται από ένα «ειδικό καθεστώς». Εντός της ΑΟΖ το παράκτιο κράτος ασκεί εκτεταμένες αρμοδιότητες κυρίως για οικονομικούς σκοπούς, εξ ου και η ονομασία «αποκλειστική οικονομική ζώνη», ενώ παράλληλα αναγνωρίζονται συγκεκριμένα δικαιώματα και ελευθερίες σε τρίτα κράτη.

2.3.1 Δικαιώματα και υποχρεώσεις παράκτιου κράτους εντός της ΑΟΖ

Σύμφωνα με το άρθρο 56 παρ. 1 Σύμβασης ΔΘ, εντός της ΑΟΖ το παράκτιο κράτος ασκεί:

- ❖ Κυριαρχικά δικαιώματα για την εξερεύνηση και την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων ζώντων ή μη, των υδάτων και του βυθού της θάλασσας, καθώς και κυριαρχικά δικαιώματα για την εξερεύνηση και οικονομική εκμετάλλευση των υδάτων, των ρευμάτων και των ανέμων
- ❖ Δικαιοδοσία σχετικά με την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, την θαλάσσια επιστημονική έρευνα και την εγκατάσταση και χρήση τεχνητών νήσων, εγκαταστάσεων και άλλων κατασκευών
- ❖ Άλλα δικαιώματα και υποχρεώσεις που προβλέπονται από τη Σύμβαση ΔΘ.

Κατά την ενάσκηση όμως των δικαιωμάτων και την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του, το παράκτιο κράτος οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των τρίτων κρατών και να ενεργεί πάντοτε σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ. Υπό ορισμένες προϋποθέσεις, το παράκτιο κράτος υποχρεούται επιπλέον να αναγνωρίσει τη συμμετοχή τρίτων κρατών στο πλεόνασμα του επιτρεπόμενου αλιεύματος εντός της ΑΟΖ, προκειμένου συγκεκριμένα για περικόλιστα ή γεωγραφικώς μειονεκτούντα κράτη.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει στο άρθρο 56 παρ. 3 Σύμβασης ΔΘ, όπου ορίζεται ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί του βυθού και του υπεδάφους της ΑΟΖ ασκούνται σύμφωνα με τις διατάξεις του Μέρους VI της Σύμβασης περί υφαλοκρηπίδας.

2.3.2 Δικαιώματα και υποχρεώσεις τρίτων κρατών εντός της ΑΟΖ

Σύμφωνα με το άρθρο 58 παρ. 1 Σύμβασης ΔΘ, εντός της ΑΟΖ όλα τα κράτη απολαμβάνουν:

- Τις ελευθερίες της ναυσιπλοΐας και της υπέρπτησης
- Την ελευθερία τοποθέτησης υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών

- Άλλες «διεθνώς νόμιμες χρήσεις» της θάλασσας «συναφείς» με αυτές τις ελευθερίες, όπως εκείνες που σχετίζονται με τη λειτουργία των πλοίων και των αεροσκαφών, των υποβρυχίων καλωδίων και αγωγών και είναι συμβατές με τις υπόλοιπες διατάξεις της Σύμβασης.

Πέραν τούτων και όπως ήδη προαναφέρθηκε, η Σύμβαση ΔΘ αναγνωρίζει τη δυνατότητα συμμετοχής σε δίκαιη βάση περικόλειστων και γεωγραφικώς μειονεκτούντων κρατών στην εκμετάλλευση μέρους του πλεονάσματος των αλιευτικών πόρων της ΑΟΖ παράκτιων κρατών της ίδιας περιοχής ή υπό-περιοχής.¹⁰

2.3.3 Διαφορές Υφαλοκρηπίδας – ΑΟΖ

Είναι σαφές ότι στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ, η υφαλοκρηπίδα και η ΑΟΖ αλληλεπικαλύπτονται μέχρι το όριο των 200 ν.μ.. Η δε νομολογία έχει ήδη από το 1985 αποδεχθεί ότι το κριτήριο της απόστασης ως νομικός τίτλος της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ αποτελεί εθιμικό δικαίο (βλ. απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στην υπόθεση της Οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας Λιβύης – Μάλτας, όπου έκρινε ότι «για νομικούς και πρακτικούς λόγους, το κριτήριο της απόστασης πρέπει τώρα να εφαρμόζεται τόσο στην υφαλοκρηπίδα όσο και στην αποκλειστική οικονομική ζώνη(..) ανεξάρτητα από την διάταξη του άρθρου 76 παρ.1 Σύμβασης ΔΘ» παρ.34). Τα ανωτέρω όμως δεν σημαίνουν επουδενί ότι οι δύο ζώνες ταυτίζονται ή ότι η έννοια της υφαλοκρηπίδας έχει απορροφηθεί από αυτή της ΑΟΖ.

Αντίθετα, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο ζωνών:

- 1) Όπως ήδη έχουμε επισημάνει, τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας υφίστανται *ipso facto* και *ab initio* ανεξαρτήτως κατοχής ή ρητής διακήρυξης ενώ τα αντίστοιχα δικαιώματα στην ΑΟΖ αποκτώνται με ρητή διακήρυξη από το παράκτιο κράτος.
- 2) Το άρθρο 78 παρ. 1 Σύμβασης ΔΘ αποσυνδέει τυπικά την έννοια της υφαλοκρηπίδας από εκείνη της ΑΟΖ ορίζοντας ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας δεν θίγουν το νομικό

¹⁰ Όσον αφορά την Ελλάδα, δικαίωμα πρόσβασης στο πλεόνασμα των αλιευτικών πόρων της ΑΟΖ θα μπορούσαν να διεκδικήσουν η Βόρεια Μακεδονία και η Σερβία ως περικόλιστα κράτη.

καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων (είτε πρόκειται για ανοικτή θάλασσα είτε για ΑΟΖ)

- 3) Οι δύο ζώνες διαφέρουν σημαντικά ως προς την έκτασή τους καθώς για την ΑΟΖ τα 200 ν.μ. αποτελούν το μέγιστο επιτρεπτό εύρος ενώ, αντίθετα, για την υφαλοκρηπίδα το ελάχιστο.
- 4) Η «αποκλειστικότητα» των κυριαρχικών δικαιωμάτων της ΑΟΖ δεν έχει ακριβώς το ίδιο περιεχόμενο με αυτή της υφαλοκρηπίδας. Εντός της ΑΟΖ, η Σύμβαση αναγνωρίζει παράλληλα δικαιώματα σε τρίτα κράτη σε περίπτωση αδυναμίας αλιείας από το παράκτιο κράτος του επιτρεπόμενου αλιεύματος, περιορίζοντας με αυτόν τον τρόπο τα κυριαρχικά του δικαιώματα. Εξάριση, όπως είδαμε ανωτέρω, αποτελεί η άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους στον βυθό και το υπέδαφος, καθώς στην περίπτωση αυτή, η Σύμβαση ΔΘ (αρ. 56 παρ.3) παραπέμπει στις διατάξεις περί υφαλοκρηπίδας, οι οποίες δεν προβλέπουν παρόμοιους περιορισμούς στα δικαιώματα του παράκτιου κράτους (Στρατή, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η σημασία της για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, 2015).

2.3.4 Η ΑΟΖ της Ελλάδας

Οι κανόνες του διεθνούς δικαίου που καθορίζουν το καθεστώς και την φύση της ΑΟΖ είναι ιδιαίτερα ευνοϊκοί για την Ελλάδα διότι, αφενός, επιτρέπεται η επέκταση της δικαιοδοσίας του παράκτιου κράτους επί του συνόλου σχεδόν των δραστηριοτήτων και χρήσεων της θάλασσας (αλιεία/αιολική και κυματική ενέργεια/προστασία θαλάσσιου περιβάλλοντος/θαλάσσια επιστημονική έρευνα/τεχνητά νησιά, κατασκευές και άλλες εγκαταστάσεις) σε μια ευρεία θαλάσσια περιοχή και, αφετέρου, αναγνωρίζει δικαίωμα ΑΟΖ σε όλα τα νησιά με την εξαίρεση των βράχων που δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη ζωή ή δεν έχουν δική τους οικονομική ζωή. Η πιθανή υιοθέτηση ΑΟΖ στο Αιγαίο θα έχει πολλαπλά οφέλη καθώς από τη μία θα εμποδωθεί η παρουσία της Ελλάδας στην ευαίσθητη αυτή περιοχή και από την άλλη θα διασφαλισθεί η ενότητα, πολιτική και οικονομική, του νησιωτικού χώρου.

Φυσικά, η κήρυξη ΑΟΖ από την Ελλάδα δεν θα πρέπει να θεωρείται πανάκεια ούτε για το ενεργειακό μέλλον της χώρας αλλά ούτε και για την επίλυση της

ελληνοτουρκικής διαφοράς για την υφαλοκρηπίδα, καθώς και έναντι της ελληνικής ΑΟΖ, η Τουρκία αναμένεται να επικαλεστεί τα ίδια επιχειρήματα που προβάλλει ήδη για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας, ενώ ταυτόχρονα, οι δύο ζώνες αλληλεπικαλύπτονται μέχρι τα 200 ν.μ. και η μέθοδος οριοθέτησης της ΑΟΖ ταυτίζεται με αυτή της υφαλοκρηπίδας. Σημαντικό ζήτημα θα είναι αν, σε περίπτωση κήρυξης ΑΟΖ και κατόπιν χάραξης ενιαίου θαλασσιού ορίου υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, ισχυροποιηθεί η ελληνική θέση περί εφαρμογής της αρχής της ίσης απόστασης ως μεθόδου οριοθέτησης.

Για την σημασία της ΑΟΖ στην χάραξη της ενεργειακής πολιτικής της Ελλάδας θα πρέπει να διακρίνουμε ανάμεσα στις παραδοσιακές και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ). Η εκμετάλλευση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο, αλλά και «μελλοντικών» πηγών, όπως θα τις αναλύσουμε κατωτέρω, είναι δυνατή από το υφιστάμενο καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. Αντιθέτως, για την εκμετάλλευση της αιολικής και της κυματικής ενέργειας είναι απαραίτητη η κήρυξη ΑΟΖ, όταν πρόκειται για περιοχές εκτός των χωρικών υδάτων.

Πάντως, εκφράζεται η άποψη ότι μέσω της δημιουργίας ΑΟΖ σε όλες τις ελληνικές θάλασσες, που αν μη τι άλλο θα γνωρίσει έντονη αντίδραση από την Τουρκία (όπως έκανε και για την Κυπριακή ΑΟΖ), η Ελλάδα: α) θα υπερτριπλασιάσει τον εθνικό της χώρο, β) θα διασφαλιστεί η πρόσβαση σε σοβαρότατους ενεργειακούς πόρους, μείζονος σημασίας για τα εθνικά συμφέροντα, γ) θα υπαχθούν στον έλεγχο της οι παραδοσιακές θάλασσες στις οποίες έδρασε εδώ και αιώνες ο ελληνισμός και δ) θα εμπεδωθεί η ασφάλεια και η συνοχή του ηπειρωτικού με τον νησιωτικό της χώρο και θα αποσαφηνιστούν τα θαλάσσια σύνορά της (Καρακωστανόγλου).

**3. Διάκριση θέσπισης μιας θαλάσσιας ζώνης
δικαιοδοσίας και οριοθέτησης με γειτονικά κράτη –
Γραμμές βάσεις και χάραξη ενιαίου θαλασσιού ορίου**

Η θέσπιση μια ζώνης δικαιοδοσίας γίνεται με μονομερή πράξη του παράκτιου κράτους και ισχύει έναντι των άλλων κρατών υπό τον όρο ότι τηρούνται οι

εφαρμοστέοι κανόνες του Διεθνούς Δικαίου. Ειδική περίπτωση ζώνης δικαιοδοσίας αποτελεί η υφαλοκρηπίδα, καθώς επ' αυτής τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους υφίστανται *ipso facto* και *ab initio*.

Στις περιπτώσεις όμως όπου η γεωγραφία μιας συγκεκριμένης περιοχής δεν επιτρέπει την πλήρη επέκταση του εύρους μια θαλάσσιας ζώνης και συνακόλουθα την πλήρη αξιοποίηση των δικαιωμάτων που προσφέρει στο παράκτιο κράτος, τότε τίθεται ζήτημα οριοθέτησης με γειτονικά κράτη με αντικείμενες ή παρακείμενες ακτές. Κατά συνήθη δε πρακτική, και πριν την ολοκλήρωση κάποιας διμερούς συμφωνίας, τα κράτη θεσπίζουν ως προσωρινό εξωτερικό όριο των θαλασσιών ζωνών τους τη μέση γραμμή, δηλαδή τη γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης καθενός από τα δύο κράτη. Η αρχή της ίσης απόστασης αποτελεί την βασική μέθοδο οριοθέτησης όλων των θαλασσιών ζωνών.

Το Διεθνές Δίκαιο, αντίθετα με τα επιχειρήματα τις Τουρκίας, σε κανένα σημείο των διατάξεών του δεν επιβάλλει περιορισμούς στα δικαιώματα των παράκτιων κρατών να θεσπίζουν και να οριοθετούν ζώνες δικαιοδοσίας σε κλειστές ή ημίκλειστες θάλασσες. Παρ' όλα αυτά, η Τουρκία και άλλες χώρες επιδιώκουν, άνευ νομικών ερεισμάτων, τον περιορισμό των χωρικών υδάτων γειτονικών παράκτιων κρατών, διεκδικώντας με αυτήν την τακτική θαλάσσιες ζώνες τις οποίες δεν δικαιούνται με βάση το Διεθνές Δίκαιο. Στη διάρκεια δε των εργασιών της Τρίτης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας, η Τουρκία, επιχειρώντας να εκμεταλλευθεί την έννοια των «κλειστών και ημίκλειστων θαλασσών», επιχειρηματολόγησε υπέρ της θέσπισης και εφαρμογής ειδικών κανόνων στις θάλασσες αυτές όσον αφορά τη θέσπιση και την οριοθέτηση ζωνών δικαιοδοσίας στη βάση πάντα της συγκατάθεσης των γειτονικών παράκτιων κρατών και των αρχών ευθυδικίας, χωρίς όμως οι απόψεις αυτές να εισακουστούν, αν και αποτελούν μέχρι και σήμερα τον πυρήνα της τουρκικής επιχειρηματολογίας έναντι της Ελλάδας και της Κύπρου.

Στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, ουδεμία διαφοροποίηση υφίσταται μεταξύ των «ημίκλειστων θαλασσών» και των άλλων θαλασσιών περιοχών ως προς τους κανόνες που διέπουν τη θέσπιση και την οριοθέτηση των ζωνών δικαιοδοσίας. Γενικό «δικαίωμα» πρόσβασης στην

ανοικτή θάλασσα δεν υφίσταται, ενώ η τυχόν μνεία του σε ορισμένες συμφωνίες οριοθέτησης, δεν σημαίνει ότι το Διεθνές Δίκαιο ορίζει ως προϋπόθεση άσκησης του δικαιώματος θέσπισης μιας ζώνης δικαιοδοσίας την εξασφάλιση άμεσης πρόσβασης στην ανοικτή θάλασσα των γειτονικών κρατών. Τέλος, στην έκθεση του Γενικού Γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας το 2004, υπογραμμίζεται, μεταξύ άλλων, ότι τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις στο πλαίσιο της Σύμβασης ΔΘ δεν εξαρτώνται από τις γεωγραφικές συνθήκες της κάθε περιοχής και ότι δεν πρέπει να επιβάλλονται επιπρόσθετοι όροι στην άσκηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζει η Σύμβαση ΔΘ στα συμβαλλόμενα μέρη.

3.1 Θέσπιση ζώνης Δικαιοδοσίας, γραμμές βάσης και σημασία νησιών, βράχων και σκοπέλων.

Ο τρόπος θέσπισης μιας ζώνης δικαιοδοσίας επαφίεται αποκλειστικά στην εσωτερική έννομη τάξη του παράκτιου κράτους, συνήθως δε γίνεται με νόμο ή προεδρικό διάταγμα ενώ δεν αποκλείεται και μια απλή δήλωση-κήρυξη της εκάστοτε ζώνης.

Για την ελληνική νομική πραγματικότητα, σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 2321/1995, κυρωτικού της Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας, απαιτείται η έκδοση προεδρικού διατάγματος για την θέσπιση θαλασσιών ζωνών. Ειδικότερα δε ορίζεται:

«Για την εφαρμογή στην εσωτερική έννομη τάξη της διατάξεως αυτής και την εφαρμογή ή εκτέλεση των λοιπών διατάξεων που αφορούν την αιγιαλίτιδα ζώνη, καθώς και τη συνορεύουσα ζώνη, τα στενά διεθνούς ναυσιπλοΐας και την ερμηνευτική δήλωση που έκανε η χώρα μας σχετικά με αυτά, την υφαλοκρηπίδα, τη θαλάσσια επιστημονική έρευνα, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και κάθε άλλης διατάξεως της με τον παρόντα νόμο κυρούμενης Συμβάσεως, εκδίδονται προεδρικά διατάγματα μετά από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου».

Για τον προσδιορισμό της έκτασης των διάφορων ζωνών δικαιοδοσίας, απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο καθορισμός κατά μήκος της ακτογραμμής σημείων από τα οποία θα μετρηθούν τα εξωτερικά όρια των ζωνών αυτών. Η γραμμή, νοητή ή φυσική, από την οποία μετράται το εύρος της αιγιαλίτιδας

ζώνης ονομάζεται «γραμμή βάσης». Ως κανονική γραμμή βάσης ορίζεται η φυσική ακτογραμμή, δηλαδή, η γραμμή της κατωτάτης ρηχίας κατά μήκος της ακτής, όπως αυτή σημειώνεται στους ναυτικούς χάρτες μεγάλης κλίμακας που αναγνωρίζονται επίσημα από το παράκτιο κράτος, το δε Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι επιτρέπεται απόκλιση από την κανονική γραμμή βάσης, όταν τούτο δικαιολογείται από ειδικές φυσικές συνθήκες, αναγνωρίζοντας την δυνατότητα χάραξης ευθείων γραμμών βάσης.¹¹

Η Ελλάδα δεν έχει υιοθετήσει σύστημα ευθειών γραμμών βάσης, παρά τα γεγονότα ότι οι όροι της Σύμβασης ΔΘ και οι εθιμικοί κανόνες που ίσχυσαν μετά το 1951 συντρέχουν σε πολλές περιοχές της χώρας. Στον ελλαδικό όμως χώρο, που παρουσιάζει μία ιδιομορφία και ποικιλομορφία ακτών με πολλούς κόλπους αλλά και με πλειάδα νησιών και βραχονησίδων, απαιτείται ελαστικότητα στην εφαρμογή του συστήματος ευθειών γραμμών βάσης. Η αιγιαλίτιδα ζώνης της Ελλάδας εκτιμάται ότι θα επαυξανόταν κατά 2-3% με μια τυπική εφαρμογή του εν λόγω συστήματος σε συνδυασμό με «κλείσιμο» των κόλπων. Ταυτόχρονα, θα μετακινούντο προς τα ανοικτά της θάλασσας το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ, εφόσον η γραμμή βάσης της αιγιαλίτιδας ζώνης αποτελεί γραμμή βάσης για την μέτρηση όλων των θαλάσσιων ζωνών.

Κρίσιμο παράγοντα αποτελεί ο ρόλος των νησιών, ειδικά για την Ελλάδα, και η επήρεια που θα τους αποδοθεί. Σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ. 2 Σύμβασης ΔΘ, όλα τα νησιά δικαιούνται αιγιαλίτιδας ζώνης, συνορεύουσας ζώνης, ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, ενώ εισήγαγε μία διάκριση ως προς τους βράχους. Σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ.3 Σύμβασης ΔΘ: «Οι βράχοι οι οποίοι δεν μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή, δεν θα έχουν αποκλειστική οικονομική ζώνη ή υφαλοκρηπίδα». Τα ερμηνευτικά προβλήματα που προκύπτουν από την εν λόγω διάταξη είναι σημαντικά καθώς δεν προσδιορίζεται η έννοια του βράχου, αν και ένα νησί μεγάλης έκτασης δύσκολα δεν θα δικαιούνται Υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ, έστω και εάν δεν κατοικείται μόνιμα,¹² ενώ ταυτόχρονα εμπεριέχει δύο εξίσου ασαφή κριτήρια όπως είναι

¹¹ Υπόθεση Αλιείας, Διεθνές Δικαστήριο, 1951.

¹² Υπόθεση Οριοθέτησης της Θαλάσσιας Περιοχής μεταξύ της Γροιλανδίας και του Jan Mayen (Δανία-Νορβηγία), 1993. Το Διεθνές Δικαστήριο αναγνώρισε πλήρη δικαιώματα θαλασσιών ζωνών στη νορβηγική νήσο Jan Mayen (373 τ.χιλ. έκταση), η οποία δεν κατοικείται μόνιμα.

αυτό της ικανότητας των βράχων να «συντηρούν» ανθρώπινη διαβίωση ή να έχουν δική τους «οικονομική ζωή».

Η Ελλάδα, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να επιδιώξει την συνεκτίμηση όλων των βράχων που πληρούν τα κριτήρια που θέτει το άρθρο 121 παρ. 3 Σύμβασης ΔΘ, όσων δηλαδή μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή έχουν δική τους οικονομική ζωή. Ως εκ τούτου θα πρέπει να ληφθούν όλα τα πρόσφορα και κατάλληλα μέτρα για την συντήρησή και προστασία τους από την διαβρωτική δράση της θάλασσας. Λόγω βεβαίως της πληθώρας και της πυκνότητας των ελληνικών νησιών και της γεωγραφίας της περιοχής, πολλές φορές οι θαλάσσιες ζώνες βράχων συχνά υπερκαλύπτονται από θαλάσσιες ζώνες παρακείμενων μεγαλύτερων νησιών και η σημασία του ατονεί στον ευρύτερο ελληνικό νησιωτικό χώρο.

3.2 Οριοθέτηση Θαλασσιών ζωνών και «ενιαίο θαλάσσιο όριο»

Η ταυτόσημη διατύπωση των άρθρων 74 παρ.1 και 83 παρ.1 της Σύμβασης ΔΘ που προσδιορίζουν τις γενικές αρχές που διέπουν την οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας μεταξύ κρατών με έναντι ή προσκείμενες ακτές αντίστοιχα, αποτέλεσε την βάση για την εισαγωγή και επικράτηση της έννοιας του «ενιαίου θαλασσιού ορίου» στις οριοθετήσεις των εν λόγω ζωνών.

Ήδη από το 1985 και σε σύνολο 30 περιπτώσεων συμβατικής οριοθέτησης της ΑΟΖ, οι 29 είχαν υιοθετήσει οριοθετική γραμμή που συνέπιπτε με την οριοθετική γραμμή της υφαλοκρηπίδας, και σε περιπτώσεις που δεν είχε ζητηθεί από το δικαστήριο να προβεί σε τέτοιου είδους χάραξη¹³, παρότι το γεγονός αυτό δεν σηματοδοτεί την απορρόφηση του θεσμού της υφαλοκρηπίδας από την ΑΟΖ. Κρίσιμο στοιχείο ως προς την υιοθέτηση σε μια σειρά σύγχρονων συμφωνιών του «ενιαίου θαλασσιού ορίου» αποτελεί η έμφαση σε κοινά στοιχεία των δύο εννοιών, όπως είναι η απόσταση από τις ακτές (Στρατή, Ελληνικές Θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

¹³ Υπόθεση Οριοθέτησης Μπαρμπάντος-Τρινιντάντ και Τομπάγκο. Το Δικαστήριο έκρινε ότι είχε δικαιοδοσία να χαράξει ενιαίο όριο υφαλοκρηπίδας – ΑΟΖ στις περιοχές όπου οι διεκδικήσεις των δύο κρατών αλληλεπικαλύπτονταν

Κατά μία άποψη, σύμφωνα με την νομολογία και τη διεθνή πρακτική, η οριοθετική γραμμή της υφαλοκρηπίδας συμπίπτει πάντοτε με την οριοθετική γραμμή της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης και αντιστρόφως, ενώ εξυπακούεται ότι τα παράκτια κράτη που έχουν ήδη προβεί σε οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας τους, κατά την οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης θα πρέπει να εφαρμόζουν τις ίδιες αρχές και κανόνες ώστε να υπάρχει η ανωτέρω ταύτιση των οριοθετικών γραμμών (Γούναρης, 1989).

Αντίστοιχα, υπάρχει η άποψη ότι η οριοθετική γραμμή της ΑΟΖ θα πρέπει να ακολουθεί αυτήν της υφαλοκρηπίδας, καθώς εντός της ΑΟΖ αναγνωρίζονται στο παράκτιο κράτος κυριαρχικά δικαιώματα στον βυθό, όπως αυτά ισχύουν στην υφαλοκρηπίδα (αρ. 56 παρ.3 Σύμβασης ΔΘ). Εκ της νομικής φύσεως των δύο καθεστώτων, επιβάλλεται η υπεροχή της οριοθετικής γραμμής της υφαλοκρηπίδας (Evans, 1989).

Χάρτης 6. Χάραξη ενιαίου Θαλασσίου ορίου Υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ στην συμφωνία μεταξύ Ελλάδας και Ιταλίας (9/6/20) fonimaleviziou.gr

4. Μορφές ήπιας ενέργειας και ορυκτών - Δυνατότητες αξιοποίησης μέσω των θαλασσιών ζωνών

Υπό το πρίσμα των ανωτέρω περιγραφόμενων διαδικασιών οριοθέτησης και αξιοποίησης των θαλασσιών ζωνών με βάση πάντοτε τους κανόνες που ορίζει η Σύμβαση ΔΘ, ένα θέμα που απασχολεί όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια την διεθνή κοινότητα είναι η αξιοποίηση των λεγόμενων ήπιων και ανανεώσιμων μορφών ενέργειας και η σταδιακή επικράτησή τους στο ενεργειακό μείγμα έναντι των ορυκτών. Η στόχευση της διεθνούς κοινότητας στην προσπάθεια απεξάρτησης από τους ορυκτούς πόρους έχει αναδειχθεί σε μείζον ζήτημα του 21^{ου} αιώνα, στην διάρκεια του οποίου θεωρείται αναγκαίο να προχωρήσει η εν λόγω αντικατάσταση των ορυκτών από τις ΑΠΕ στον μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, λαμβάνοντας πάντα υπόψη την ανάγκη προστασίας του περιβάλλοντος και την άμβλυνση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, δεδομένα που συσχετίζονται άρρηκτα με τον ενεργειακό μετασχηματισμό.

4.1 Οι κατηγορίες των ΑΠΕ και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

Σύμφωνα με τις 2009/28ΕΚ¹⁴ και (ΕΕ) 2018/2001¹⁵ Οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, ως ανανεώσιμες μη ορυκτές πηγές ενέργειας θεωρούνται:

- η αιολική,
- η ηλιακή (ηλιακή θερμική και ηλιακή φωτοβολταϊκή),
- η γεωθερμική (η ενέργεια που αποθηκεύεται υπό μορφή θερμότητας κάτω από τη στερεή επιφάνεια της γης),
- η αεροθερμική (η ενέργεια που αποθηκεύεται υπό μορφή θερμότητας στον αέρα),
- η υδροθερμική (η ενέργεια που αποθηκεύεται υπό μορφή θερμότητας στα επιφανειακά ύδατα),
- η υδροηλεκτρική,

¹⁴ ΟΔΗΓΙΑ 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Απριλίου 2009 σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ

¹⁵ ΟΔΗΓΙΑ (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 11ης Δεκεμβρίου 2018 για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (αναδιατύπωση)

- η ενέργεια του περιβάλλοντος,
- η παλιρροϊκή,
- η κυματική και λοιπές μορφές ενέργειας των ωκεανών,
- από βιομάζα (το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα προϊόντων, αποβλήτων και καταλοίπων βιολογικής προέλευσης από τη γεωργία (συμπεριλαμβανομένων των φυτικών και των ζωικών ουσιών), τη δασοκομία και τους συναφείς κλάδους, συμπεριλαμβανομένης της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας, καθώς και το βιοαποικοδομήσιμο κλάσμα των βιομηχανικών αποβλήτων και των οικιακών απορριμμάτων),
- από τα εκλυόμενα στους χώρους υγειονομικής ταφής αέρια,
- από τα αέρια που παράγονται σε μονάδες επεξεργασίας λυμάτων και
- από τα βιοαέρια.

Τα δύο βασικά χαρακτηριστικά των ήπιων μορφών ενέργειας είναι αφενός ότι δεν αποτελούν ορυκτές μορφές ενέργειας, δεν απαιτείται δηλαδή καμία διαδικασία καύσης, εξόρυξης ή άντλησής τους αλλά αντιθέτως η εκμετάλλευσή τους επαφίεται στην σύννομη και προσήκουσα αξιοποίηση των φυσικών ροών τους στην γη, τον αέρα και την θάλασσα, και αφετέρου ότι, σε αντίθεση με τις παραδοσιακές μορφές ενέργειας (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, άνθρακας) που απελευθερώνουν, μέσω των διαδικασιών που λαμβάνουν χώρα κατά την άντληση, επεξεργασία και χρήση τους, διάφορα ραδιενεργά και λοιπά τοξικά απόβλητα, οι ήπιες μορφές ενέργειας θεωρούνται πολύ πιο «καθαρές» μορφές και άρα φιλικότερες προς το περιβάλλον.

Η δε ιδιότητά τους ως ανανεώσιμες μορφές είναι συνυφασμένη ιδίως με την αιολική και ηλιακή ενέργεια, οι οποίες και θεωρείται ότι πρέπει να αποτελέσουν την λύση στο ενεργειακό μείγμα εν όψει της αναμενόμενης σε βάθος χρόνου, και παρά τα κατά καιρούς νέα επιστημονικά ευρήματα, εξάντλησης των παγκοσμίων αποθεμάτων ορυκτών. Ο συνδυασμός των δύο αυτών ιδιοτήτων αναμένεται να αποτελέσει την βάση του νέου πράσινου οικονομικού μοντέλου ανάπτυξης τις επόμενες δεκαετίες, που θα οδηγήσει σε φιλικότερες πολιτικές για το περιβάλλον και σε άμβλυνση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

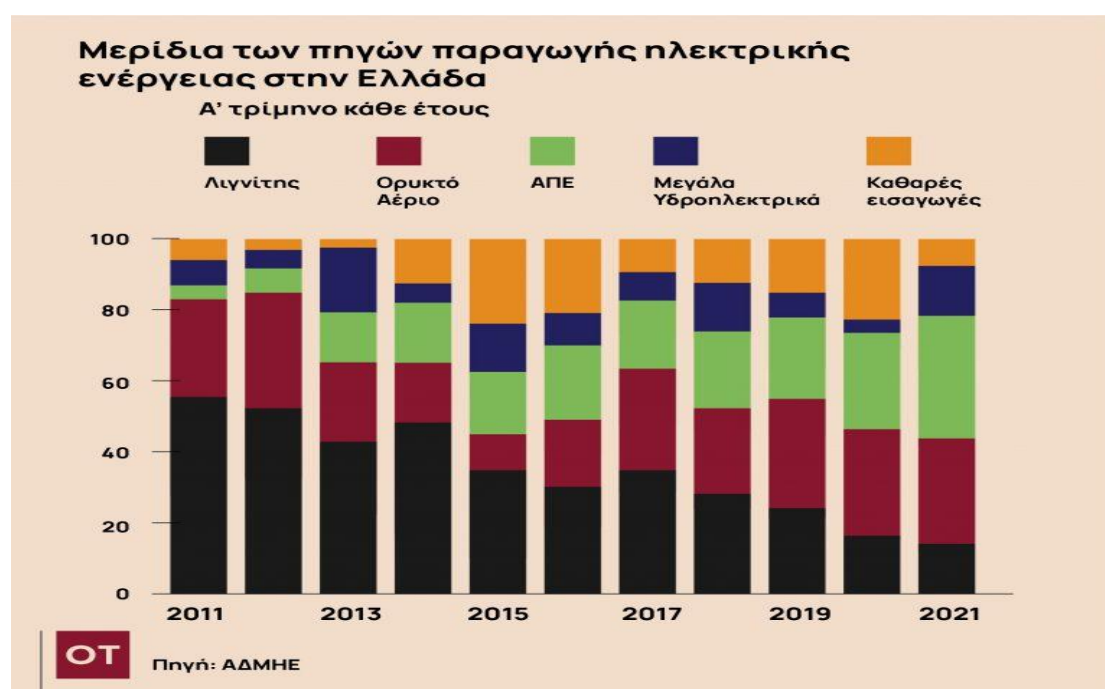
Στο πλαίσιο αυτό, η Ε.Ε είχε προσδιορίσει νομοθετικά ως στόχο το 2020 ένα μερίδιο 20% της κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές. Το 2018, με βάση την αναθεωρημένη οδηγία για τις ανανεώσιμες πηγές

ενέργειας (Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001, την οποία οφείλει η χώρα μας να ενσωματώσει στο εθνικό μας δίκαιο), συμφωνήθηκε ως αντίστοιχος στόχος έως το 2030 ένα μερίδιο 32% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας της ΕΕ να προέρχεται από ανανεώσιμες πηγές, με μια ρήτρα για πιθανή προς τα άνω αναθεώρηση έως το 2023 και έναν αυξημένο στόχο ποσοστού 14% για το μερίδιο των ανανεώσιμων καυσίμων στις μεταφορές έως το 2030. Στόχος αυτών των αναθεωρημένων παρεμβάσεων είναι να παραμείνει η Ε.Ε ως ο παγκόσμιος ηγέτης στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και να εκπληρώσει τις δεσμεύσεις της για μείωση των εκπομπών στο πλαίσιο της συμφωνίας του Παρισιού (Ciucci & Keranec, 2021). Παρά τις επιταγές της Ε.Ε, η ενεργειακή μετάβαση αποδεικνύεται για όλες τις χώρες δύσκολος γρίφος, όπως για παράδειγμα στην Γερμανία, όπου το κάρβουνο ξεπέρασε και πάλι την αιολική ενέργεια ως η μεγαλύτερη πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην χώρα, το πρώτο εξάμηνο του 2021 (Coal tops wind as primary electricity source, 2021).

Όσον αφορά την εισαγωγή και το ποσοστό των ΑΠΕ στο ενεργειακό μείγμα της χώρας μας, τα τελευταία στοιχεία που έδωσε ο ΑΔΜΗΕ στην δημοσιότητα δίνουν έναν αέρα αισιοδοξίας τόσο για την πορεία προς μια πράσινη ενεργειακή πραγματικότητα για την χώρα αλλά και στην εκπλήρωση των στόχων που τίθενται από την Ε.Ε, όπως είδαμε ανωτέρω. Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά, κατά το πρώτο τρίμηνο του 2021 η πράσινη ενέργεια από αιολικά και φωτοβολταϊκά πάρκα, μαζί με τη δύναμη των υδροηλεκτρικών, κατάφεραν να κυριαρχήσουν στο μείγμα ηλεκτροπαραγωγής της χώρας με ποσοστό 49,13%, κάτι που συμβαίνει για πρώτη φορά στην χώρα μας, υπερισχύοντας του λιγνίτη, του ορυκτού αερίου και των καθαρών εισαγωγών στην διαδικασία ηλεκτροπαραγωγής. Με βάση αυτά τα δεδομένα, η πράσινη ενέργεια θα μπορούσε να στηρίξει το ενεργειακό σύστημα της χώρας, με παράλληλη ενίσχυση υποδομών αποθήκευσης ενέργειας ως αντίβαρο στη μεταβλητότητα των ΑΠΕ (Πρώτη πηγή ενέργειας οι ΑΠΕ στην Ελλάδα, 2021).

Παρά την σημαντική αύξηση των ΑΠΕ σε σχέση με πέρυσι, τα στοιχεία που δημοσιεύει ο ΑΔΜΗΕ έδειξαν εν τέλει ότι σε βάθος του πρώτου 7μήνου του 2021 και μετά από 5 μήνες επικράτησης των ΑΠΕ, τα ορυκτά καύσιμα (ορυκτό αέριο και λιγνίτης) συνέχισαν για δεύτερο μήνα να υπερισχύουν ΑΠΕ + υδροηλεκτρικών με 51% έναντι 36% αντίστοιχα στο διασυνδεδεμένο δίκτυο για τον Ιούλιο 2021,

παρά την συνεχή μείωση του ποσοστού του λιγνίτη στο μείγμα (Τάσεις στην ηλεκτροπαραγωγή το πρώτο επτάμηνο του 2021 στην Ελλάδα, 2021). Οπότε, αποδεικνύεται και με βάση τα πιο πρόσφατα δεδομένα, ότι απέχουμε ακόμη αρκετά από την σταθερή επίτευξη των τιθέμενων στόχων και η όποια ενεργειακή μετάβαση θα χρειαστεί υπομονή και σχέδιο ενώ θα πραγματοποιηθεί με αργούς και σταδιακούς ρυθμούς.

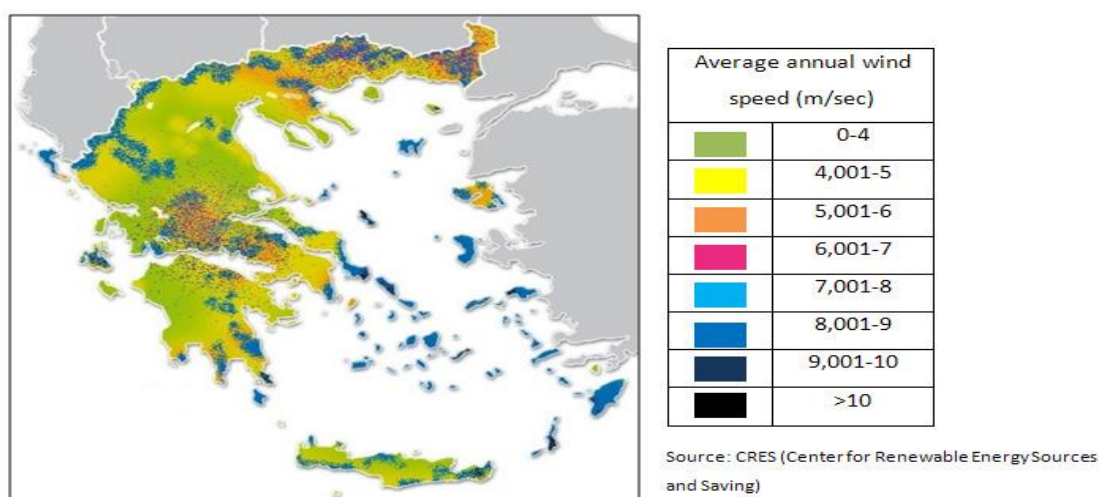

Γράφημα 1. Μερίδια των πηγών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στην Ελλάδα, ot.gr

Ειδικότερα, σχετικά με το αιολικό δυναμικό της χώρας μας, αυτό κρίνεται σημαντικό ενώ ιδιαίτερη έμφαση δίνεται τα τελευταία χρόνια και σε κοινοτικό επίπεδο στην δημιουργία αιολικών πάρκων¹⁶. Για την Ελλάδα, ο εθνικός στόχος για την συμβολή των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας είχε καθορισθεί σε ποσοστό 20% μέχρι το 2020, βάσει της Οδηγίας 2009/28/ΕΚ και αναθεωρήθηκε σε 32% για το 2030 με βάση την νεότερη Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001. Η αξιοποίηση του υψηλού αιολικού δυναμικού της χώρας μας, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νέων τεχνολογιών που ενσωματώνονται στις σύγχρονες αποδοτικές ανεμογεννήτριες, θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο για την βιώσιμη ανάπτυξη,

¹⁶ Σε χάρτη του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ) ως προς το αιολικό δυναμικό της Ένωσης αποτυπώνονται όρια υποθετικών ΑΟΖ των κρατών-μελών με βάση την αρχή της ίσης απόστασης. Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει θεσπίσει «Ζώνη Ανανεώσιμης Ενέργειας», το εύρος της οποίας είναι αντίστοιχο με αυτό της ΑΟΖ (Renewable Energy Zone (Designation of Area) Order 2004, S.I. 2004/2668, www.legislation.gov.uk)

την εξοικονόμηση ενεργειακών πόρων, την προστασία του περιβάλλοντος και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αλλά και την επίτευξη των ανωτέρω φιλόδοξων στόχων που θέτει η Ε.Ε. Για τις δυνατότητες αξιοποίησης του αιολικού δυναμικού στην χώρα, το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (Κ.Α.Π.Ε.) εκπόνησε μελέτη για την ενδεχόμενη εγκατάσταση υπερράκτιων αιολικών πάρκων εντός ελληνικών χωρικών υδάτων και σε βάθος μικρότερο των 50 μέτρων και ως δυνητικά υποψήφιες περιοχές για την εγκατάσταση τέτοιων πάρκων στην μελέτη παρουσιάζονται η Αλεξανδρούπολη, η Θάσος, το Φανάρι, η Κέρκυρα – Οθωνοί, η Λήμνος και οι Πεταλιοί.

Χάρτης 7. Αιολικό Δυναμικό Ελλάδας, www.energyproject.gr

Σχετικά με την κυματική ενέργεια, η δυνατότητα συμμετοχής της στην παγκόσμια αγορά ηλεκτρικής ενέργειας υπολογίζεται ότι ανέρχεται σε 10% της παγκόσμιας κατανάλωσης. Αν και δεν έχει καταστεί ακόμη πλήρως εμπορικά εκμεταλλεύσιμη λόγω μη επαρκούς εξέλιξης των τεχνολογιών μετατροπής και αξιοποίησής της αλλά και λόγω των δυσκολιών και των απρόβλεπτων συνθηκών που παρατηρούνται, τα τελευταία χρόνια έχει καταγραφεί πρόοδος. Υπό αυτό το πρίσμα, οι περιοχές στην χώρα μας που παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όσον αφορά το κυματικό δυναμικό που θα μπορούσαν να αναπτύξουν, είναι σύμφωνα με σχετική μελέτη το Ιόνιο Πέλαγος και τα στενά Κρήτης–Κυθήρων, Κρήτης–Κάσου, Κάσου–Καρπάθου και Καρπάθου–Ρόδου (Soukissian, Gizari, &

Chatzinaki, 2011), προκρίνοντας έτσι την κυματική ενέργεια ως μια εναλλακτική και περιβαλλοντικά φιλική πηγή ενέργειας για την Ελλάδα.

4.2 Οι κατηγορίες των ορυκτών και τα βασικά χαρακτηριστικά τους.

Η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων ορυκτών πόρων αποτελεί την πλέον παραδοσιακή, λιγότερο κοστοβόρα αλλά ταυτόχρονα περιβαλλοντικά βλαπτική και επιζήμια διαδικασία παραγωγής ενέργειας. Όπως έχουμε δει και στο κεφάλαιο για την υφαλοκρηπίδα, οι παραδοσιακοί ορυκτοί φυσικοί πόροι βασίζουν την αποτελεσματική αξιοποίησή τους στα πλαίσια του καθεστώτος της υφαλοκρηπίδας ως ευρισκόμενοι, πέραν των χερσαίων εκτάσεων, εντός του υπεδάφους θαλασσών, ωκεανών και λοιπών θαλάσσιων περιοχών και όχι στο καθεστώς της ΑΟΖ όπως οι ΑΠΕ.

Οι μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι θεωρητικά υπάρχουν σε μια πεπερασμένη ποσότητα στον φλοιό της γης οπότε μπορούν να εξαντληθούν λόγω της διαρκώς αυξανόμενης χρήσης τους από τους ανθρώπους, μια διαδικασία που ξεκίνησε δυναμικά από τις απαρχές της βιομηχανικής επανάστασης και βαίνει όλως αυξανόμενη με βάση την παγκόσμια ζήτηση ενέργειας ιδίως εκ μέρους των ανεπτυγμένων αλλά και των αναπτυσσόμενων χωρών. Στην πράξη, αν και μπορούν να ανανεωθούν – αναδημιουργηθούν σε βάθος εκατομμυρίων ή και περισσότερων χρόνων, η πιθανή εξάντλησή τους μπορεί να επέλθει σε σαφώς συντομότερο διάστημα, χιλιάδων ή εκατοντάδων χρόνων.

Αυτή η επερχόμενη εξάντλησή τους βεβαίως δεν αναμένεται να αποτυπωθεί σε ολοσχερή απόσβεση των αποθεμάτων τους στην γη, αλλά κυρίως σε μη οικονομικά βιώσιμες διαδικασίες εξόρυξης και άντλησής τους, οπότε το κόστος του εντοπισμού, της εξόρυξης, της μεταφοράς και της επεξεργασίας τους θα υπερβαίνει κατά πολύ το όφελος που πιθανότατα θα προκύψει από την μετέπειτα εμπορική τους αξιοποίηση. Ήδη, η συζήτηση για την εκμετάλλευση πιθανότατων κοιτασμάτων σε θαλάσσιες περιοχές με μεγάλο βάθος παρουσιάζει μια στασιμότητα μπροστά στην πιθανότητα να μην υπάρξει η πολυπόθητη οικονομική απόσβεση μια τέτοιας επένδυσης για τις εμπλεκόμενες

εταιρείες, ενόψει και των ολοένα χαμηλότερων τιμών στον τομέα της ενέργειας τα τελευταία χρόνια.

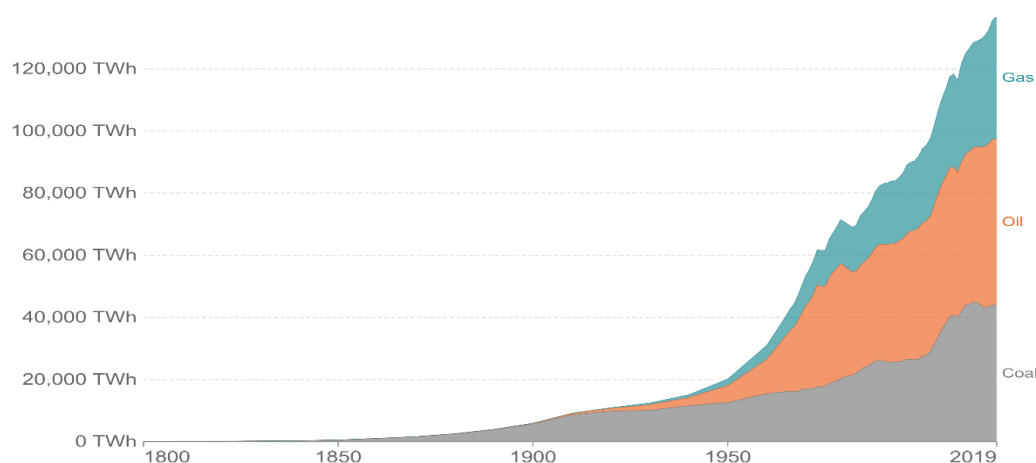
Στην κατηγορία των ενεργειακών ορυκτών πόρων εντάσσονται:

- ο γαιάνθρακας (οι ορυκτοί άνθρακες εν γένει),
- το πετρέλαιο,
- το φυσικό αέριο,
- το σχιστολιθικό πετρέλαιο,
- η πίσσα και η άμμος πίσσας και
- τα βαρύ (αργό) πετρέλαιο.

Global fossil fuel consumption

Global primary energy consumption by fossil fuel source, measured in terawatt-hours (TWh).

Our World
in Data

Source: Vaclav Smil (2017). Energy Transitions: Global and National Perspective & BP Statistical Review of World Energy
OurWorldInData.org/fossil-fuels/ • CC BY

Γράφημα 2. Η παγκόσμια κατανάλωση ορυκτών καυσίμων τα τελευταία 200 χρόνια
ourworldindata.org

Όπως είδαμε και ανωτέρω, πέραν των παραδοσιακών υδρογονανθράκων, σημαντικό ρόλο στο μέλλον αναμένεται να διαδραματίσουν οι λεγόμενες «μελλοντικές μορφές ενέργειας» όπως οι υδρίτες, τα υδροθερμικά πεδία και τα ηφαιστεια ιλύος.

Πιο συγκεκριμένα, Α) για τους υδρίτες: αποτελούν κατηγορία ενυδατωμένων υδρογονανθράκων, κυρίως μεθανίου, οι οποίοι απαντώνται σε μεγάλα βάθη, από 200 έως 2500 μέτρα, όπου επικρατούν συνθήκες υψηλής πίεσης και χαμηλών θερμοκρασιών. Σήμερα δεν αποτελούν ακόμη εκμεταλλεύσιμο ενεργειακό πόρο αλλά έχει προταθεί η αξιοποίησή τους ως εναλλακτική πηγή φυσικού αερίου. Όσον αφορά τον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, σημαντικά

κοιτάσματα υδριτών μεθανίου έχουν εντοπιστεί στα υποθαλάσσια όρη του Αναξιμανδρου ανατολικά της Ρόδου και νοτίως του κόλπου της Αττάλειας (εντός ελληνικής και τουρκικής υφαλοκρηπίδας). Παρ' όλα αυτά, η πιθανή μελλοντική εξόρυξη των υδριτών μεθανίου πέραν των τεχνολογικών ζητημάτων, θα επιφέρει σημαντική περιβαλλοντική επιβάρυνση, ιδίως μέσω της έντονης ηχητικής ρύπανσης που θα επηρεάσει τα θαλάσσια θηλαστικά.

Β) Τα υδροθερμικά πεδία. Πρόκειται περί υπέρθερμων αερίων και υδροθερμικών ρευστών τα οποία εξερχόμενα από τον φλοιό της γης αποθέτουν πολυμεταλλικά σουλφίδια και θειικά άλατα δημιουργώντας «καμινάδες». Χαρακτηριστικό τους είναι ότι καλύπτονται από παχύ στρώμα βακτηρίων που διαβιούν σε ακραίες συνθήκες πίεσης και θερμοκρασίας. Υδροθερμικά πεδία βρίσκονται σε πολλά μέρη της Ελλάδας, όπως στην Σαντορίνη, την Μήλο και την Νίσυρο (εντός χωρικών υδάτων). Ιδιαίτερη μνεία πρέπει δε να γίνει για τις υπεραλμυρές λίμνες και τα πεδία διαφυγής νοτίως και νοτιοδυτικά της Κρήτης.

Γ) Και τα ηφαίστεια ιλύος (ή ηφαίστεια λάσπης): πρόκειται για κρατήρες από τους οποίους διαφεύγουν φυσικά αέρια, κυρίως μεθάνιο, άζωτο και διοξείδιο του άνθρακα, με μεγάλη δύναμη, συμπαρασύροντας τα πετρώματα των πλευρικών τοιχωμάτων από τα οποία διέρχονται. Στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο, ηφαίστεια λάσπης απαντώνται νοτίως της Κρήτης και στα υποθαλάσσια όρη του Αναξιμανδρου, η παρουσία τους δε υποδηλώνει συνήθως την ύπαρξη κοιτασμάτων υδρογονανθράκων (φυσικό αέριο, υδρίτες) σε μεγαλύτερα βάθη (Ιωάννου & Στρατή, 2000).

Παρά την εντεινόμενη ανησυχία στην παγκόσμια κοινότητα για τις επιπτώσεις στο περιβάλλον από τις συναφείς εκμεταλλεύσεις των μη ανανεώσιμων ορυκτών μορφών ενέργειας, το 2018 οι κύριες πρωτογενείς πηγές ενέργειας στον κόσμο αποτελούνταν από πετρέλαιο (34%), άνθρακα (27%) και φυσικό αέριο (24%), που αντιστοιχούν σε ποσοστό 85% για τα ορυκτά καύσιμα στην κατανάλωση πρωτογενούς ενέργειας στον κόσμο. Οι μη ορυκτές πηγές περιλάμβαναν πυρηνικά (4,4%), υδροηλεκτρικά (6,8%) και άλλες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (4,0%, συμπεριλαμβανομένων των γεωθερμικών, ηλιακών, παλιρροιακών, ανέμων, ξύλων και αποβλήτων). Το δε μερίδιο των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας (συμπεριλαμβανομένης της παραδοσιακής βιομάζας) στη

συνολική τελική κατανάλωση ενέργειας παγκοσμίως ήταν 18% το 2018¹⁷, γεγονός που σηματοδοτεί την αναγκαία αλλά ταυτόχρονα πολύ αργή και σταδιακή διαδικασία ενεργειακής αναδιάρθρωσης και μετάβασης από μια οικονομία βασισμένη στην ενέργεια προερχόμενη από ορυκτούς πόρους σε μια πράσινη οικονομία με βάση τις ΑΠΕ. Στην πραγματικότητα αυτή συντείνουν καθοριστικά διάφοροι παράγοντες, κυρίως όμως η διστακτικότητα των κρατών, ιδιαίτερα των ανεπτυγμένων, να οδηγήσουν με μεγαλύτερη ταχύτητα τις εξελίξεις προς μια πιο φιλική προς το περιβάλλον κατεύθυνση καθώς το χαμηλότερο κόστος της εκμετάλλευσης των ορυκτών πόρων και ο μικρότερος βαθμός μεταβλητότητας στην απόδοσή τους παρέχει μεγαλύτερη ασφάλεια ως προς την βιωσιμότητα και την ανταγωνιστικότητα των εθνικών οικονομιών και των μεγάλων εταιρειών, παρά το σαφέστατα αρνητικό περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα.

Όσον αφορά την χώρα μας, η βασικότερη και παραδοσιακή πηγή παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας ήταν ανέκαθεν ο λιγνίτης, ο οποίος όμως όπως είδαμε ανωτέρω στο Γράφημα 1 τείνει να αποτελέσει πλέον την μειοψηφία στο μείγμα των πηγών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε μια πορεία προς την λεγόμενη «απολιγνιτοποίηση» της ενεργειακής ταυτότητας της χώρας, η οποία όμως θα πρέπει να υλοποιηθεί ισορροπώντας πάνω στην ανταγωνιστικότητα και την βιωσιμότητα των ελληνικών εταιρειών. Για την κάλυψη των ενεργειακών αναγκών της χώρας μας πολύ σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι εισαγωγές ενέργειας, που συνίστανται κυρίως σε εισαγωγές πρωτογενούς ενέργειας (πετρέλαιο και φυσικό αέριο), και σε μικρότερο βαθμό καλύπτονται από την εγχώρια παραγωγή στερεών καυσίμων και ΑΠΕ. Η συμμετοχή δε της εγχώριας άντλησης αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου είναι πολύ μικρή, στοιχείο που αναδεικνύει την υψηλή εξάρτηση της χώρας μας από τις εισαγωγές ενέργειας σε συνδυασμό με την αντίστοιχη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από τα ορυκτά καύσιμα, παρά τους εθνικούς και ευρωπαϊκούς στόχους για μείωση των εν λόγω εξαρτήσεων και ταυτόχρονη μείωση των εκπομπών ρύπων και αερίων που οξύνουν το φαινόμενο του θερμοκηπίου.

¹⁷ en.wikipedia.org

Το 2018, η συνολική προσφορά πρωτογενούς ενέργειας έφτασε τα 22,56 εκατ. τόνους ισοδύναμου πετρελαίου (ΤΙΠ) και μετά από τη μετατροπή της σε ενεργειακά προϊόντα προς διάθεση για τελική κατανάλωση σε 15,19 εκατ. ΤΙΠ. Τα πετρελαιοειδή (8,09 εκατ. ΤΙΠ) και η ηλεκτρική ενέργεια (4,25 εκατ. ΤΙΠ) καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος των αναγκών για τελική κατανάλωση ενέργειας, ενώ μικρότερη συμμετοχή έχουν οι ΑΠΕ και τα βιοκαύσιμα με 1,68 εκατ. ΤΙΠ και το φυσικό αέριο με 0,8 εκατ. ΤΙΠ. Οι μεταφορές είναι ο τομέας με τη μεγαλύτερη κατανάλωση ενέργειας, ενώ ακολουθεί ο οικιακός τομέας, η βιομηχανία και οι υπηρεσίες (Βέπτας, Danchev, Μανιάτης, Παρατσιώκας, & Βαλάσκας, 2021).

4.3 Η συμβολή ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας στην αξιοποίηση ΑΠΕ και ορυκτών.

Όπως έχουμε δει και ανωτέρω, το νομικό καθεστώς της υφαλοκρηπίδας και αυτό της ΑΟΖ δημιουργούν και παρέχουν διαφορετικές δυνατότητες για την αξιοποίηση των ΑΠΕ και των ορυκτών πόρων μέσα στο πλαίσιο του Δικαίου της Θάλασσας και της Σύμβασης ΔΘ. Η ανακήρυξη ΑΟΖ, σε συμφωνία με τα γειτονικά κράτη, αποτελεί κρίσιμης σημασίας βήμα στην πορεία της Ελλάδας για την εκμετάλλευση του εν δυνάμει πλούσιου φυσικού ενεργειακού δυναμικού της, της αιολικής, ηλιακής και κυματικής ενέργειας πρωτίστως, με την επέκταση υπό το καθεστώς της ΑΟΖ των κυριαρχικών δικαιωμάτων της χώρας στην εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των μη ζώντων φυσικών πόρων των υπερκείμενων υδάτων, του βυθού της θάλασσας και του υπεδάφους της. Αντιθέτως, η εκμετάλλευση των παραδοσιακών πηγών ενέργειας, όπως εν γένει οι υδρογονάνθρακες, ιδίως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο και οι λοιποί ορυκτοί πόροι, που αναλύσαμε παραπάνω, είναι δυνατή υπό το υφιστάμενο καθεστώς της υφαλοκρηπίδας, όπου αναγνωρίζεται στο παράκτιο κράτος κυριαρχικό δικαίωμα για την εξερεύνηση της υφαλοκρηπίδας και την έρευνα και εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων.

Όπως αφενός ορίζει το αρ. 77 παρ.4 της Σύμβασης ΔΘ για τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα «Οι φυσικοί πόροι που αναφέρονται σ' αυτό το μέρος αποτελούνται από τους μεταλλευτικούς και άλλους μή-ζώντες οργανισμούς που ανήκουν στα καθιστικά είδη, δηλαδή οργανισμούς οι οποίοι κατά το στάδιο που είναι δυνατή η αλίευσή τους είναι είτε ακίνητοι στο βυθό της θάλασσας ή κάτω απ' αυτόν, είτε ανίκανοι να κινηθούν ειμή μόνον εφόσον

βρίσκονται σε διαρκή φυσική επαφή με το βυθό της θάλασσας ή το υπεδάφος του.» και αφετέρου, όπως προκύπτει από το άρθρο 78 παρ.1 «Τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην υφαλοκρηπίδα δεν θίγουν το νομικό καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων ή του εναέριου χώρου πάνω από αυτά τα ύδατα.», καθίσταται σαφές ότι είναι προς το συμφέρον της Ελλάδας, όπως και κάθε χώρας, η υιοθέτηση του θεσμού της ΑΟΖ και η παράλληλη αποτελεσματική λειτουργία του με τον αυθύπαρκτο θεσμό της υφαλοκρηπίδας, ούτως ώστε να επιτύχει την βέλτιστη δυνατή αξιοποίηση τόσο των ορυκτών όσο και των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, με την επέκταση μέσω της ΑΟΖ των κυριαρχικών δικαιωμάτων του παράκτιου κράτους επί όλων των ζώντων και μη ζώντων φυσικών πόρων του βυθού, του υπεδάφους και των υπερκείμενων υδάτων.

5. Οι υφιστάμενες και δυνητικές οριοθετήσεις της Ελλάδας με τα γειτονικά κράτη και η Κύπρος

Η Ελλάδα, ως μία εκ των χωρών που έχει συμβληθεί στη Σύμβαση ΔΘ, επιχειρεί να λύσει τις όποιες διαφορές έχει στα εν λόγω ζητήματα με τις γειτονικές χώρες με βάση τους κανόνες του Δικαίου της Θάλασσας, το εθνικό δίκαιο και τους κανόνες καλής γειννίας, διασφαλίζοντας τα δικαιώματά της στην περιοχή. Η παρουσία της Τουρκίας στην περιοχή, το λεγόμενο «casus belli» στην περίπτωση επέκτασης των χωρικών υδάτων στο Αιγαίο από τα 6 στα 12 ν.μ και η εν γένει αντιπαραγωγική, για την επίτευξη συμφωνιών και συμβιβασμών, συμπεριφορά της έχει χαρακτηρίσει και σχεδόν μονοπωλήσει τις κατευθύνσεις, τις ενέργειες αλλά και τις παραλείψεις της Ελλάδας στον τομέα των οριοθετήσεων με τις γειτονικές χώρες στην Ανατολική Μεσόγειο.

Η συνεχής πολιτική ανασχεσης και κατευνασμού που υιοθετήθηκε κατά βάση από όλες τις ελληνικές κυβερνήσεις στο πλαίσιο των ελληνοτουρκικών σχέσεων μοιραία επέδρασε και στο πεδίο των θαλασσιών οριοθετήσεων, οδηγώντας για μεγάλο διάστημα σε μια αδράνεια που προτιμήθηκε από την δημιουργία δυσάρεστων καταστάσεων και την αποφυγή κλιμάκωσης, εις βάρος όμως της

αξιοποίησης σημαντικού μέρους του ενεργειακού δυναμικού της χώρας, είτε αφορά τους υδρογονάνθρακες είτε τις ανανεώσιμες ήπιες μορφές ενέργειας.

Η πολιτική αυτή της Ελλάδας στο κομμάτι των οριοθετήσεων ακολούθησε πάντα την πολιτική διατήρησης του status quo στην περιοχή, με το βλέμμα στραμμένο στον κατευνασμό της Τουρκίας και την αποφυγή δημιουργίας αρνητικών για τα συμφέροντά μας προηγούμενων σε πιθανές συμφωνίες, δύο στοιχεία που από μόνα τους απομάκρυναν της επίτευξη της όποιας συμφωνίας με τα γειτονικά κράτη και ευνοούσαν την αδράνεια.

Εν μέσω νηνεμίας λοιπόν στα ζητήματα οριοθετήσεων της Ελλάδας, έσκασε ως βόμβα η υπογραφή μνημονίου κατανόησης (MoU) με την κυβέρνηση της Τρίπολης στη Λιβύη, βάσει της οποίας οι δύο χώρες συμφώνησαν να συνεργαστούν για τον «καθορισμό θαλάσσιων δικαιοδοσιών», με το δυσμενέστερο σενάριο να είναι η πιθανή παραχώρηση θαλάσσιας περιοχής που θεωρεί η Λιβύη ως «λιβυκό» θαλασσοτεμάχιο της για έρευνες στην Τουρκική Εταιρεία ΤΡΑΟ. Σε ένα τέτοιο δυσμενές σενάριο το τουρκικό ναυτικό θα μπορούσε να κάνει ακόμα και νηοψίες στα νότια της Κρήτης.

Έτσι, μετά και τη γνωστοποίηση της τουρκικής επιστολής στον ΟΗΕ για προβολή διεκδικήσεων δυτικά του 28ου μεσημβρινού, η Τουρκία προχώρησε στην υπογραφή του μνημονίου με τη Λιβύη, παρουσιάζοντας πανηγυρικά το πλέγμα των αξιώσεων της στο σύνολο της Ανατολικής Μεσογείου στο πλαίσιο της ευρύτερης αναθεωρητικής πολιτικής που ακολουθεί και αποβλέπει στην καθιέρωση της Τουρκίας ως περιφερειακής δύναμης με συμφέροντα και συμμαχίες από την δυτική Αφρική έως και την κεντρική Ασία. Αυτή η εξέλιξη αποτελεί μέρος της προσπάθειας της Τουρκίας να εκμηδενίσει την επήρεια τόσο της Κύπρου όσο και του Καστελλόριζου στην περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Δυνητικά, η Τουρκία θα επιθυμούσε να συνδυάσει τις ανωτέρω εξελίξεις με μια ενδεχόμενη οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας με την Αίγυπτο, γεγονός όμως που με βάση τους σημερινούς διπλωματικούς συσχετισμούς αλλά και τις σχέσεις που καλλιεργεί η Αίγυπτος με Ελλάδα, Κύπρο και Ισραήλ στο ενεργειακό κομμάτι, φαντάζει να απέχει σημαντικά από την πραγματικότητα.

Χάρτης 8. Υποτιθέμενη ΑΟΖ Λιβύης – Τουρκίας κατά το τουρκολιβικό μνημόνιο kathimerini.gr

Παρακάτω θα εξετάσουμε τις εξελίξεις και τα σημερινά δεδομένα στις οριοθετήσεις της Ελλάδας με τις γειτονικές μας χώρες, πόσο επηρέασε τις εξελίξεις η ύπαρξη του τουρκολιβικού μνημονίου αλλά και τα δεδομένα στην περίπτωση της Κύπρου.

5.1 Οι οριοθετήσεις με την Ιταλία.

5.1.1 Η Συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας Ελλάδας-Ιταλίας του 1977.

Οι οριοθετήσεις μας με την Ιταλία αναφέρονταν μέχρι πρόσφατα κατά βάση στην συμφωνία οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας του 1977 (24/05/1977). Η συγκεκριμένη συμφωνία διέπεται από τους κανόνες του διεθνούς δικαίου αν και όταν υπογράφηκε δεν είχε ψηφιστεί ακόμα η Σύμβαση ΔΘ, η οποία μετέπειτα κωδικοποίησε προϋπάρχουσες αρχές εθιμικού δικαίου εισάγοντας παράλληλα και καινούργιες έννοιες. Έχοντας το διεθνές δίκαιο ως βάση, ακολουθήθηκε ως μέθοδος οριοθέτησης η αρχή της μέσης γραμμής με μερικές «συμφωνηθείσες αμοιβαίες μικρές διαρρυθμίσεις». Σύμφωνα με τους Ιταλούς (Scovazzi & Francalanci, 1993), η εν λόγω συμφωνία δεν αναγνωρίζει πλήρη επήρεια σε όλα τα ελληνικά νησιά που βρίσκονται στην υπό οριοθέτηση περιοχή, επισημαίνοντας ότι στις Στροφάδες αποδόθηκε επήρεια περί το 50% ενώ για του Οθωνούς επήρεια περί το 75%. Σαν αντιστάθμισμα, οι Ιταλοί αναφέρουν ότι έγινε αντιστοιχη παραχώρηση προς την Ελλάδα στο κεντρικό τμήμα της υπό

οριοθέτησης περιοχής. Αντίθετα, από την ελληνική πλευρά τότε υποστηρίχθηκε ότι δεν ετέθη καν αλλά ούτε και αποδόθηκε επουδενί μειωμένη επήρεια σε οποιοδήποτε από τα ελληνικά νησιά κατά τις διαπραγματεύσεις.¹⁸

Ως προς τα ειδικότερα στοιχεία που περιλάμβανε η συμφωνία, αρχικά να αναφέρουμε ότι το εύρος των χωρικών υδάτων των δύο χωρών δεν επηρέασε την οριοθετική γραμμή της συμφωνίας (η αιγιαλίτιδα ζώνη της Ιταλίας είναι 12 ν.μ ενώ τις Ελλάδας στα 6ν.μ και 10 ν.μ για τον εναέριο χώρο). Χρησιμοποιήθηκαν δε για την οριοθέτηση οι ευθείες γραμμές βάσης, τις οποίες είχε ήδη θεσπίσει από το 1977 η Ιταλία με ταυτόχρονο «κλείσιμο» του κόλπου του Τάραντα, τον οποίο διεκδικεί ως «ιστορικό κόλπο». Η Ιταλία έχει επίσης θεσπίσει μία *de facto* αρχαιολογική ζώνη 24 ν.μ και συνορεύουσα ζώνη για θέματα λαθρομετανάστευσης.

Παρόλα αυτά, η Ιταλία δεν αναγνώρισε κατ' αρχήν τα υφιστάμενα συμφωνημένα όρια υφαλοκρηπίδας ως πιθανά όρια ΑΟΖ/ή και οικολογικής ζώνης για το μέλλον. Πιθανότατα δεν υποστήριξε την αυτόματη εφαρμογή των συμφωνημένων οριοθετήσεων υφαλοκρηπίδας ως όριο ΑΟΖ λόγω της πρόθεσης να μην δημιουργήσει αρνητικά για την ίδια προηγούμενα, ιδίως λόγω της προβληματικής γι αυτήν προγενέστερης συμφωνίας οριοθέτησης με την Τυνησία (1971), όπου και αναγνωριζόταν μειωμένη επήρεια σε τέσσερα ιταλικά νησιά. Σε αντίστοιχη κίνηση μάλιστα, η Ιταλία δεν είχε αποδεχθεί την οριοθετική γραμμή της συμφωνίας οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας με την Γιουγκοσλαβία ως το προσωρινό όριο για την αποδοχή της «ζώνης οικολογικής προστασίας και προστασίας της αλιείας» της Κροατίας.

5.1.2 Η Συμφωνία οριοθέτησης λοιπών θαλασσιών ζωνών Ελλάδας-Ιταλίας του 2020 και η επέκταση των χωρικών υδάτων στο Ιόνιο.

Σε συνάντηση των Υπουργών Εξωτερικών των δύο χωρών στις 9 Ιουνίου του 2020 στην Αθήνα, υπεγράφη η συμφωνία οριοθέτησης της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης Ελλάδας – Ιταλίας, η πρώτη τέτοιου είδους υπογεγραμμένη συμφωνία της χώρας μας με γειτονικό κράτος. Οι δύο χώρες επιβεβαίωσαν την

¹⁸ Δηλώσεις του τότε Υφυπουργού Εξωτερικών Α. Ζαΐμη στην Βουλή.

πρόθεσή τους για αμοιβαία συνεργασία και συνθήκες καλής γειτνίασης, εφαρμόζοντας τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, της οποίας και τα δύο κράτη αποτελούν συμβεβλημένα μέρη, και επιβεβαίωσαν την Συμφωνία μεταξύ Ελληνικής και Ιταλικής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας του 1977, όπως την αναφέραμε ανωτέρω.

Μάλιστα αναφέρουν τα δύο μέρη την ξεκάθαρη πρόθεσή τους, αρχικά στο προοίμιο της Συμφωνίας και κατόπιν στο 1^ο άρθρο της, να υιοθετήσουν την οριοθετική γραμμή που χρησιμοποίησαν για να καθορίσουν τις αντίστοιχες υφαλοκρηπίδες τους στην συμφωνία του 1977 και για τις υπόλοιπες θαλάσσιες ζώνες, ως εκ τούτου και για την ΑΟΖ, στις οποίες νομιμοποιούνται με βάση το διεθνές δίκαιο, παρά τις τότε αρχικές επιφυλάξεις από πλευράς Ιταλίας. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στο αρ.1 παρ.1 της Συμφωνίας «Η οριοθετική γραμμή των θαλασσίων ζωνών στις οποίες οι δύο χώρες νομιμοποιούνται να ασκούν, αντιστοίχως, τα κυριαρχικά δικαιώματα ή τη δικαιοδοσία τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο θα είναι η οριοθετική γραμμή για την υφαλοκρηπίδα που καθορίστηκε με τη Συμφωνία του 1977 μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ιταλικής Δημοκρατίας για την οριοθέτηση των αντίστοιχων υφαλοκρηπίδων.» ενώ στην παρ. 3 αναφέρεται ότι «Η οριοθέτηση, προς το παρόν, δεν σκοπεύεται να βαίνει πέραν του σημείου 1 προς Βορρά και πέραν του σημείου 16 προς Νότο. Η παρούσα οριοθέτηση θα επεκταθεί προς οιαδήποτε κατεύθυνση μέχρι τα σημεία συνάντησης των θαλασσίων ζωνών των αντίστοιχων γειτονικών Κρατών, όταν θα έχουν συναφθεί οι σχετικές συμφωνίες.».

Τέλος, στο αρ.3 ορίζεται ότι «Η παρούσα Συμφωνία δεν θίγει:
α. τις αλιευτικές δραστηριότητες που διεξάγονται σύμφωνα με τους εφαρμοστέους κανόνες και κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης,
β. τις διατάξεις του άρθρου 58 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας σχετικά με τα δικαιώματα, τις ελευθερίες και τις υποχρεώσεις των λοιπών Κρατών στην αποκλειστική οικονομική ζώνη των Μερών, όπως προβλέπονται στο εν λόγω άρθρο.» ενώ στο αρ. 4 τονίζεται η πρόθεση το μερών να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την διευθέτηση, αρχικά μέσω της διπλωματικής οδού, κάθε διαφοράς που ενδέχεται να προκύψει από την ερμηνεία ή την εφαρμογή της συμφωνίας, άλλως δύναται κάθε μέρος να

προσφύγει στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης ή σε οποιοδήποτε άλλο διεθνές όργανο κατόπιν κοινής συμφωνίας.¹⁹ Παρά την γενικότερη αποδοχή της συμφωνίας από την ελληνική κοινή γνώμη και την ψήφισή της, με ενισχυμένη πλειοψηφία, από τα κόμματα της αντιπολίτευσης (υπέρ τάχθηκαν επί της αρχής, των άρθρων και του συνόλου, η ΝΔ, ο ΣΥΡΙΖΑ και το ΚΙΝΑΛ, ενώ με διαφορετικό σκεπτικό καταψήφισαν το ΚΚΕ, η Ελληνική Λύση και το ΜέΡΑ25), υπήρξε κριτική κυρίως ως προς τις παραχωρήσεις που έγιναν στους Ιταλούς αλιείς με βάση τα επικαλούμενα από αυτούς ιστορικά δικαιώματα αλιείας εντός των 12 ν.μ της Ελλάδας αλλά και για την μειωμένη επήρεια που αποδίδεται σε κάποια ελληνικά νησιά στην συμφωνία, αν και τα μεγαλύτερα νησιά απολαύουν πλήρους επήρειας.

Η Συμφωνία επικυρώθηκε, ως όφειλε και οριζόταν στο κείμενό της, από το ελληνικό και το ιταλικό κοινοβούλιο και τέθηκε σε ισχύ, σηματοδοτώντας μία νέα αρχή για την χώρα μας στο κομμάτι των οριοθετήσεων με τις γειτονικές χώρες, καθώς για πρώτη φορά θεσπίσαμε και οριοθετήσαμε ΑΟΖ με γειτονικό κράτος.²⁰ Πλέον δείχνουμε τον δρόμο για μια πορεία με αντίστοιχες διευθετήσεις και συμφωνίες με τα υπόλοιπα γειτονικά κράτη αποτελώντας μία χώρα που λύνει προβλήματα εμπεδώνοντας μια κουλτούρα λύσης και συμφωνιών, όπου τα δικαιώματα διασφαλίζονται με συμφωνίες κι όχι με μονομερείς διεκδικήσεις και κατάθεση συντεταγμένων εν απουσία συμφωνίας (Λιάκουρας, 2020), αφήνοντας έτσι την Τουρκία στο περιθώριο της αδιαλλαξίας που επιδεικνύει.

Ακολούθησε της Συμφωνίας με την Ιταλία, η επέκταση του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Ιόνιο πέλαγος στα 12ν.μ, σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ και το εθιμικό δίκαιο. Συγκεκριμένα, δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ

¹⁹ Ταυτόχρονα με την Συμφωνία οριοθέτησης των λουτών θαλασσίων ζωνών, υπεγράφη μετά των δύο Υπεξ και η Κοινή Δήλωση Ελλάδας-Ιταλίας για τους Πόρους της Μεσογείου. Τα δύο κράτη εξέφρασαν την προσηλωσή τους στην ισόρροπη και βιώσιμη διαχείριση των πόρων αυτών και συμφώνησαν να διεξαγάγουν διαβουλεύσεις για την εκτίμηση τυχόν επιπτώσεων διαφόρων παραγόντων στις υφιστάμενες πρακτικές των αλιέων των δύο κρατών. Με επίσημη Κοινή Γνωστοποίηση προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την οποία υπέγραψαν οι δύο Υπέξ, τα δύο κράτη ζήτησαν την μελλοντική τροποποίηση του κανονισμού περί κοινής αλιευτικής πολιτικής ώστε, όταν η Ελλάδα αποφασίσει να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της έως τα 12 ν.μ., να διατηρηθεί η υπάρχουσα αλιευτική δραστηριότητα των Ιταλών αλιέων στην περιοχή μεταξύ 6-12 ν.μ., η οποία σήμερα αποτελεί διεθνή ύδατα. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η αυτονόητη σημασία της αναφοράς στην Κοινή Γνωστοποίηση του δικαιώματος επέκτασης παντού της αιγιαλίτιδας ζώνης μας.

²⁰ Η κήρυξη ΑΟΖ δεν προηγείται μίας συμφωνίας οριοθέτησεως αλλά προκύπτει εξ αντικειμένου, π.χ. Ισραήλ κατά τη συμφωνία οριοθέτησεως με την Κύπρο το 2010 (Συρίγος, 2020).

9/A/21-1-2021 ο ψηφισμένος από την Βουλή²¹ νόμος 4767/2021²² με τίτλο "Καθορισμός του εύρους της αιγιαλίτιδας ζώνης στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου". Σύμφωνα με το αρ. 1 του νόμου «Ο παρών νόμος εφαρμόζεται σε όλη τη θαλάσσια περιοχή από το βορειότερο σημείο της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου. Η ανωτέρω περιοχή περιλαμβάνει τις ηπειρωτικές ακτές της Ελληνικής Επικράτειας, καθώς και τα νησιά και τους βράχους της, κατά το άρθρο 121 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών της 10ης Δεκεμβρίου 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας (ν. 2321/1995, Α' 136).» Το πρώτο βήμα είχε ήδη γίνει με το Προεδρικό Διάταγμα 107/2020 (ΦΕΚ 258/A/27-12-2020) "Περί κλεισίματος κόλπων και χάραξης ευθειών γραμμών βάσης στη θαλάσσια περιοχή του Ιονίου και των Ιονίων Νήσων μέχρι το Ακρωτήριο Ταίναρο της Πελοποννήσου".

Επεκτείνοντας τα χωρικά της ύδατα στο Ιόνιο πέλαγος στα 12 ν.μ, η Ελλάδα επεκτείνει αυτόματα και την κυριαρχία της στην περιοχή, ενώ ρητά επιφυλάσσεται (αρ.1 παρ. 2 ν. 4767/2021) και για την άσκηση και στις λοιπές περιοχές της Επικράτειάς της των αντιστοιχών δικαιωμάτων της, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας, η οποία αποτυπώνει διεθνές εθιμικό δίκαιο. Ουσιαστικά η Ελλάδα, με τις δύο ανωτέρω ενέργειες αλλά και την συμφωνία με την Αίγυπτο που θα δούμε παρακάτω, δείχνει ότι αλλάζει στάση και ακολουθεί πλέον μία ενεργητική διπλωματία οριοθετήσεων και συμφωνιών με γειτονικά κράτη που επίσης επιθυμούν την διευθέτηση των εκκρεμοτήτων αυτών, ενώ παράλληλα στέλνει μήνυμα προς την τουρκική πλευρά ότι είναι μεν πρόθυμη να συνομιλήσει και με την ίδια για την μεταξύ τους εκκρεμότητα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/μελλοντικής ΑΟΖ, αλλά ταυτόχρονα κάνει χρήση των δικαιωμάτων της που απορρέουν από τη Σύμβαση ΔΘ, με πρόθεση αυτά να εφαρμοστούν και στην περιοχή του Αιγαίου. Παρ' όλα αυτά, κριτική ασκείται προς την κυβέρνηση για την επέκταση των χωρικών υδάτων μόνο στο Ιόνιο πέλαγος και την συνακόλουθη φερόμενη παρουσίαση του Αιγαίου πελάγους ως μία ειδική/διαφορετική περίπτωση, όπου ενδεχόμενα πρέπει να

²¹ Επί της αρχής του νομοσχεδίου υπερψήφισαν 284 βουλευτές της Νέας Δημοκρατίας, του ΣΥΡΙΖΑ, του Κινήματος Αλλαγής, της Ελληνικής Λύσης και του ΜέΡΑ 25. Υπήρξαν και 16 «παρών» από τους βουλευτές του ΚΚΕ αλλά και τον Κ. Ζουράρι από το ΣΥΡΙΖΑ.

²² Σύμφωνα με την επιταγή του άρθρου 27 παρ. 1 του Συντάγματος, οποιαδήποτε μεταβολή (άρα και επέκταση) στα όρια της Επικράτειας (άρα και των χωρικών υδάτων) πρέπει να γίνει με νόμο.

ακολουθηθεί μία διαφορετική προσέγγιση για την επίλυση των οριοθετήσεων με βάση και τα ζητήματα που εγείρει η Τουρκία.

5.2 Η οριοθέτηση με την Αίγυπτο.

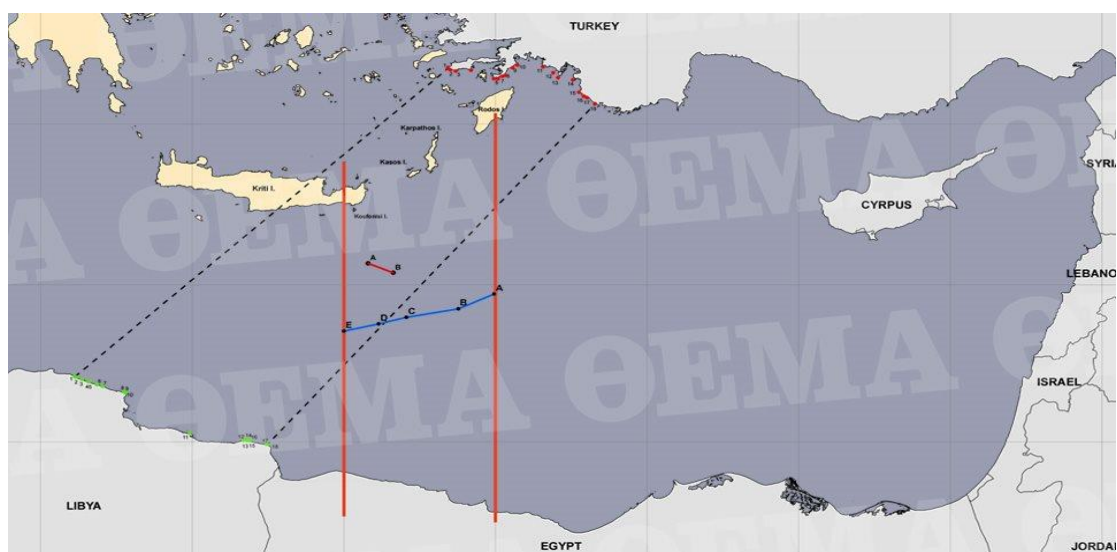
Στην εισαγωγή του παρόντος κεφαλαίου, είδαμε πως μία όλως παράνομη και ανεδραφική κίνηση της Τουρκίας έφερε πάντως την Ελλάδα προ μία δυνητικά δυσάρεστης κατάστασης, σε περίπτωση που το λεγόμενο «τουρκολιβυκό μνημόνιο» εφαρμοστεί στην πράξη από τα συμβαλλόμενα μέρη και ιδίως εάν η Τουρκία επιχειρήσει να το αξιοποιήσει με στόχο την παραχώρηση φερόμενων ως λιβυκών θαλάσσιων τεμαχίων σε εταιρείες τουρκικών συμφερόντων για έρευνα, εξόρυξη και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων κι άλλες χρήσεις. Μπροστά σε αυτό το αρνητικό για τα ελληνικά συμφέροντα ενδεχόμενο, η χώρα μας προχώρησε σε διαπραγματεύσεις και επετεύχθη συμφωνία για την τμηματική οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με την Αίγυπτο, με στόχο να ανατραπούν στην πράξη οι όποιες επιπτώσεις από την ύπαρξη του τουρκολιβυκού μνημονίου και να επιβεβαιωθεί η προσήλωση των υπόλοιπων χωρών της περιοχής στην οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών με βάση πάντα την Σύμβαση ΔΘ και ιδίως η πάγια θέση μας για αναγνώριση του νόμιμου δικαιώματος των νησιών σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ .

Ως επιστέγασμα λοιπόν των διαπραγματεύσεων αυτών, υπεγράφη στις 6 Αυγούστου του 2020 από τους υπουργούς εξωτερικών των δύο χωρών στο Κάιρο, η συμφωνία οριοθέτησης της ΑΟΖ μεταξύ της Ελληνικής κυβέρνησης και της κυβέρνησης της Αραβικής Δημοκρατίας της Αιγύπτου. Στην εν λόγω συμφωνία τα κράτη πρωτίστως αναγνώρισαν την εφαρμογή της Σύμβαση ΔΘ του 1982, της οποίας είναι και τα δύο κράτη συμβαλλόμενα μέρη, ως το εφαρμοστέο δίκαιο που διέπει την συμφωνία αλλά και την σημασία της οριοθέτησης για την ανάπτυξη και ευημερία των δύο λαών. Υπογράμμισαν δε την αμοιβαία πρόθεσή τους να ενισχύσουν τους δεσμούς καλής γειτνίασης και συνεργασίας και να συμβάλλουν στην σταθερότητα στην περιοχή με βάση τις αρχές της καλής πίστης και τα σεβασμό του διεθνούς δικαίου.

Στο αρ. 1 παρ. α' ορίζεται ότι «Με την παρούσα Συμφωνία ορίζεται μερική θαλάσσια οριοθετική γραμμή μεταξύ των δύο Μερών. Η ολοκλήρωση της

οριοθέτησης θα λάβει χώρα, όπου αρμόζει, μέσω διαβουλεύσεων μεταξύ των Μερών πέραν του σημείου (Α) και του σημείου (Ε), σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο.», άρα εδώ αναδεικνύεται ο τμηματικός χαρακτήρας της παρούσας οριοθέτησης, η οποία αποτελεί τμήμα μεταγενέστερης οριοθέτησης μεταξύ των δύο χωρών, ενώ στην παρ. β' αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι «... Το τμήμα της οριοθετικής γραμμής μεταξύ της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης του καθενός από τα δύο Μέρη από το σημείο (Α Ανατολικά) και το σημείο (Ε Δυτικά) είναι δεσμευτικό και οριστικό».

Στις δε παραγράφους ε' κι δ' ορίζεται ότι σε περίπτωση που το ένα μέρος διεξάγει διαπραγματεύσεις με σκοπό την οριοθέτηση ΑΟΖ με τρίτο κράτος, που μοιράζεται με τα δύο μέρη θαλάσσιες ζώνες, τότε το μέρος αυτό προτού καταλήξει σε συμφωνία με το τρίτο κράτος θα ενημερώσει και θα διαβουλευθεί με το άλλο μέρος, ενώ σε κάθε περίπτωση, τυχόν αναθεώρηση των γεωγραφικών συντεταγμένων της συμφωνίας, ενόψει ενδεχόμενης οριοθέτησης ΑΟΖ με τρίτο γειτονικό κράτος, μπορεί να γίνει με συμφωνία των δύο μερών και μόνο στο σημείο (Α) προεκτεινόμενο προς τα ανατολικά και στο σημείο (Ε) προεκτεινόμενο προς τα δυτικά. Τέλος, στο αρ. 2 της συμφωνίας προβλέπεται ότι σε περίπτωση που προκύψουν αποθέματα φυσικών πόρων και ιδίως υδρογονανθράκων που να εκτείνονται από την ΑΟΖ του ενός μέρους έως την ΑΟΖ του άλλου μέρους, τότε τα δύο μέρη θα συνεργαστούν ως προς τον τρόπο εκμετάλλευσης των πόρων αυτών, για να επιτευχθεί το μέγιστο δυνατό όφελος για τους δύο λαούς.

Χάρτης 9. Συμφωνία ΑΟΖ Ελλάδας – Αιγύπτου protothema.gr

Με την συμφωνία με την Αίγυπτο, η οποία υπερψηφίστηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο στις 27/08/2020²³ και αναρτήθηκε στις 24/12/2020 από το Γραφείο Νομικών Υποθέσεων της Γραμματείας των Ηνωμένων Εθνών στην επίσημη ιστοσελίδα της Διεύθυνσης Ωκεάνιων Υποθέσεων και του Δικαίου της Θάλασσας του ΟΗΕ, σε συνδυασμό με την προηγηθείσα χρονικά συμφωνία με την Ιταλία, η Ελλάδα έδειξε την διάθεσή της να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στην διευθέτηση των εκκρεμοτήτων οριοθέτησης στην ευαίσθητη περιοχή της ανατολικής Μεσογείου, σεβόμενη τα κυριαρχικά δικαιώματα των γειτονικών κρατών και τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, προασπίζοντας ταυτόχρονα τα δικά της κυριαρχικά δικαιώματα στην ευρύτερη περιοχή μέσω μια ενεργούς πολιτικής διευθέτησης διμερών εκκρεμοτήτων μέσω σύναψης νόμιμων συμφωνιών και οριοθετήσεων.

Εκτός της διπλωματικής αντιμετώπισης του παρανόμου τουρκολιβικού μνημονίου, η εν λόγω συμφωνία σκοπεί και στην αποτροπή σύναψης νέας παράνομης συμφωνίας ΑΟΖ μεταξύ Τουρκίας και Αιγύπτου, κάτι που αποπειράθηκε η Τουρκία και που πιθανότατα θα παραβίαζε πλήρως τα κυριαρχικά δικαιώματα των ελληνικών νησιών σε θαλάσσιες ζώνες. Σαφώς, η μη συμπερίληψη του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελλορίζου στην υπό οριοθέτηση περιοχή και ο τμηματικός χαρακτήρας της συμφωνίας (δηλαδή μέχρι τον 28° μεσημβρινό), αναδεικνύει και τα όρια τα οποία μπορούσε να πλησιάσει η αιγυπτιακή διπλωματία κι ως εκ τούτου η διαπραγμάτευση εν συνόλω, ούτως ώστε να διευθετήσει την εκκρεμότητα της ΑΟΖ με την Ελλάδα, χωρίς παράλληλα να εξωθήσει στα άκρα τις ήδη τεταμένες σχέσεις της με την Τουρκία²⁴, γεγονός που αποτελεί σημείο κριτικής από την επιστημονική κοινότητα. Μπορεί οι σχέσεις Ερντογάν και Αλ Σίσι να είναι σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, όμως δεν μπορεί να υπάρξει ευθεία σύγκρουση μεταξύ των δύο ομόθρησκων αυτών κρατών σε τέτοια ζητήματα. Η Τουρκία βέβαια, ακόμη και σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο συμπερίληψης του συμπλέγματος του Καστελλορίζου στην συμφωνία και απόδοσης σε αυτό πλήρη επήρεια, δεν θα δεσμευόταν από την συμφωνία,

²³ Η ολομέλεια της Βουλής κύρωσε τη συμφωνία Αθηνών - Καΐρου με 178 «ναι» (Ν.Δ., Κίνημα Αλλαγής), 26 «όχι» (ΚΚΕ, Ελληνική Λύση, ΜέΡΑ25) ενώ 81 βουλευτές του ΣΥΡΙΖΑ δήλωσαν «παρών».

²⁴ Φυσικά, η Τουρκία αντέδρασε έντονα στην ανακοίνωση της συμφωνίας, λέγοντας ότι δεν υπάρχουν θαλάσσια σύνορα μεταξύ Ελλάδας και Αιγύπτου και ότι η συμφωνία σφετερίζεται τα δικαιώματα της Τουρκίας αλλά και της Λιβύης

παρά την σαφέστερη σε τέτοια περίπτωση ενδυνάμωση και κατοχύρωση των ελληνικών θέσεων.²⁵

5.3 Οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών με την Λιβύη.

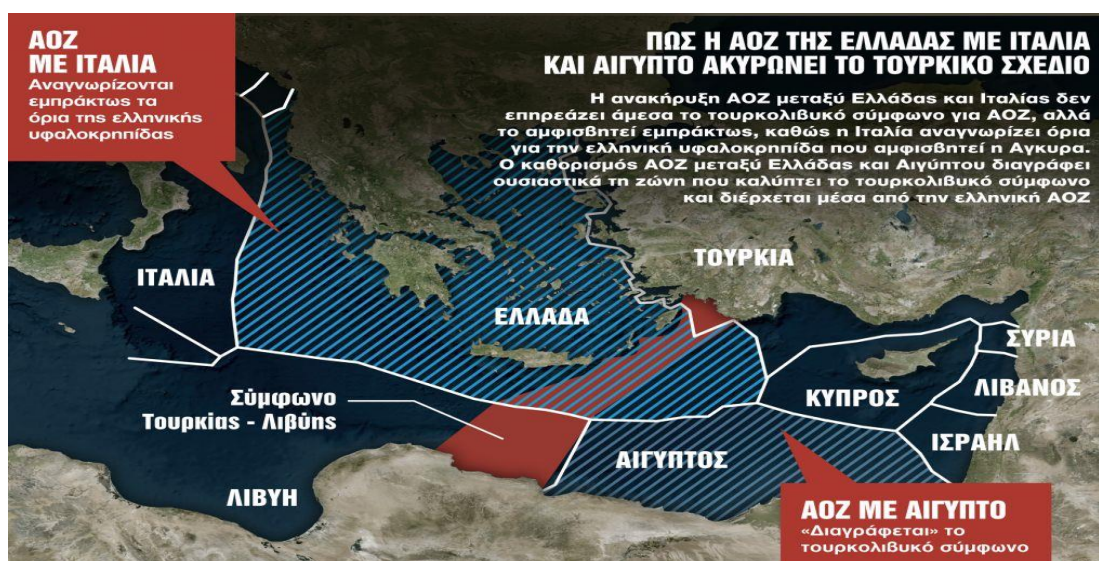
Ίσως η χώρα που ταλανίστηκε όσο καμία άλλη από τις διαδηλώσεις και τις πολιτικές ανατροπές που έφερε η λεγόμενη «Αραβική Άνοιξη» του 2011 στην περιοχή, μαζί με την Συρία φυσικά, η Λιβύη 10 χρόνια μετά δεν έχει καταφέρει ακόμη να επανέλθει σε μια βιώσιμη τροχιά πολιτικής σταθερότητας καθώς οι στρατιωτικές επιχειρήσεις μαίνονται κατά καιρούς και η χώρα εμφανίζεται διχοτομημένη ουσιαστικά, με την διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση Εθνικής Συμφωνίας της Τρίπολης του Σάρατζ να ελέγχει την δυτική Λιβύη (Τριπολιτάνια) ενώ οι περιοχές της Κυρηναϊκής και του Φεζάν ελέγχονται από τις δυνάμεις του Χαφτάρ, χωρίς κανείς να λησμονεί την παρουσία Σύριων, χρηματοδοτούμενων από την Τουρκία και Ρώσων (της εταιρείας wagner) μισθοφόρων στο πλευρό της κάθε αντιμαχόμενης πλευράς, που εξυπηρετούν με την παρουσία τους τον ενεργό ρόλο των χωρών που τους χρηματοδοτούν στο παρόν και το μέλλον της Λιβύης.

Μέσα σε αυτό το ευμετάβλητο πλαίσιο, σχηματίστηκε τον Φεβρουάριο του 2021 μεταβατική κυβέρνηση εθνικής ενότητας υπό τον Αμπντούλ Χαμίντ Μοχάμεντ Νταμπέιμπα, η οποία μεταξύ άλλων θα προσπαθήσει να φέρει κοντά τα αντίπαλα στρατόπεδα και τις αντιμαχόμενες φυλές και να οδηγήσει την χώρα με σχετική ασφάλεια και ηρεμία σε εκλογές τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους. Το γεγονός ότι η μεταβατική αυτή κυβέρνηση αποτελείται προεχόντως του ίδιου πρωθυπουργού Νταμπέιμπα, κυρίως από στελέχη της προηγούμενης κυβέρνησης του Σάρατζ, σημαίνει ότι η παρουσία της Τουρκίας στην Λιβύη παγιώνεται και πλέον οι αντιδράσεις από άλλες χώρες με συμφέροντα στην περιοχή (Αίγυπτος, Γαλλία, ΗΑΕ, Ιταλία) βαίνουν μειούμενες.

Η αντίδραση της Ελλάδας σε αυτές τις εξελίξεις φαίνεται ότι είναι πλέον πιο συμπαγής σε σχέση με τις αρχική σπασμωδική αντίδραση στο άκουσμα της

²⁵ Για παράδειγμα, στην υπόθεση οριοθέτησης Μπαρμπάντος-Τρινιντάντ και Τομπάγκο, το Διαιτητικό Δικαστήριο έλαβε υπόψιν του την υφιστάμενη συμφωνία οριοθέτησης του τελευταίου με την Βενεζουέλα, όχι ως αντιτάξιμη στο Μπαρμπάντος, αλλά ως προσδιοριστικό στοιχείο των διεκδικήσεων του Τρινιντάντ και Τομπάγκο στην περιοχή (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

υπογραφής το 2019 του τουρκολιβυκού μνημονίου, με την τότε αποπομπή από την Αθήνα του Μοχάμεντ Μένφι, πρώην Πρέσβη στην Αθήνα και νυν επικεφαλής του 3μελούς Προεδρείου της χώρας, διακόπτοντας ουσιαστικά τότε τις διπλωματικές σχέσεις με την διεθνώς αναγνωρισμένη Κυβέρνηση της Τριπόλεως του Σάρατζ. Πρώτος στόχος αποτελεί πλέον η αποκατάσταση και ομαλοποίηση των διπλωματικών σχέσεων των δύο χωρών, πορεία που ξεκίνησε με το άνοιγμα του προξενείου στην Βεγγάζη τον Ιούλιο του 2021. Απαιτείται μέσω της επίσημης παρουσίας μας εκεί, η συνεχής προσπάθεια για προώθηση κατά το δυνατόν των ελληνικών θέσεων και συμφερόντων, με γνώμονα πάντα την περιθωριοποίηση και αδρανοποίηση του τουρκολιβυκού μνημονίου ως παράνομου και εκβιαστικού και την επιδίωξη οριοθέτησης μεταξύ των δύο χωρών που έχουν αντικείμενες ακτές πάντα στα πλαίσια του Διεθνούς δικαίου, ιδίως του εθνικού, καθώς η Λιβύη δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος στην Σύμβαση ΔΘ. Αυτή πλέον η προσπάθεια θα βρísκει αρωγό της την υπαρκτή περιέλευση της Λιβύης σε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο διαλόγου με την Ελλάδα, μεταξύ των δύο απολύτως νόμιμων οριοθετήσεων Ελλάδας-Ιταλίας και Ελλάδας-Αιγύπτου, οι οποίες θα το διαμορφώσουν και θα το προσδιορίσουν ανάλογα, στη βάση πάντοτε του διεθνούς δικαίου, με μακροπρόθεσμο στόχο η όποια μελλοντική κυβέρνηση της Λιβύης να μην έχει κανένα βάσιμο επιχείρημα για να απορρίπτει την διαπραγματεύση με την Ελλάδα, ώστε να λάβει χώρα εν ευθέτω χρόνο με νόμιμο και συμβατό με το Δίκαιο της Θάλασσας τρόπο, η οριοθέτηση μεταξύ μας ΑΟΖ στην περιοχή.

Χάρτης 10.Οι συμφωνίες Ελλάδας με Ιταλία και Αίγυπτο και το τουρκολιβυκό σύμφωνο in.gr

Συμπεραίνουμε ότι η όποια οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Λιβύη, η οποία ειρήσθω εν παρόδω είχε κηρύξει ΑΟΖ το 2009, ανάγεται σε ένα απροσδιόριστο χρονικό σημείο στο μέλλον, καθώς πρώτα θα πρέπει να επανέλθει η χώρα σε μία σταθερή πορεία και μετά να αντιμετωπιστούν τα διάφορα ζητήματα που ανακύπτουν, είτε πολιτικής φύσεως με την παρουσία της Τουρκίας στην χώρα και το ενεργειακό της γίνεσθαι (η τουρκική εταιρεία Calik Energy έχει αναλάβει από το 2020 την διαχείριση της ηλεκτρικής ενέργειας της χώρας) μαζί με την Ιταλία, είτε ζητήματα οριοθέτησης όπως είναι το κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης²⁶ που επηρεάζει την χάραξη της μέσης γραμμής με την Ελλάδα, η αντίθεση μέχρι σήμερα της Λιβύης στην απόδοση πλήρους επήρειας στα νησιά και η επιδίωξή της η όποια οριοθέτηση να λάβει χώρα με βάση την αρχή της ευθυδικίας λαμβάνοντας υπόψιν τις σχετικές περιστάσεις και όχι με βάση την αρχή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής που υποστηρίζει παγίως η Ελλάδα (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

5.4 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Αλβανία.

Είδαμε παραπάνω στο κεφάλαιο 2.1.1 για την αιγιαλίτιδα ζώνη της Ελλάδας, την κατάσταση που έχει διαμορφωθεί ήδη από το 2009 ανάμεσα στην χώρα μας και την Αλβανία όσον αφορά την μεταξύ τους οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών με βάση την τότε υπογραφείσα «Συμφωνία μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Δημοκρατίας της Αλβανίας περί οριοθέτησης των Θαλασσίων Ζωνών που τους ανήκουν βάσει του Διεθνούς Δικαίου».

Αρχικά, η προσχώρηση και των δύο χωρών στη Σύμβαση ΔΘ αποτελούσε το κατάλληλο έδαφος για την επίτευξη συμφωνίας ενώ και η θέσπιση από την Αλβανία ευθειών γραμμών βάσης δεν επηρέαζε την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών βορείως του κόλπου του Αυλώνα, νοτίως δε ετέθη ζήτημα ως προς το κλείσιμο των κόλπων από πλευράς Αλβανίας καθώς παρουσιάζεται τόσο μια ασάφεια όσο και μεγάλες διαφοροποιήσεις τελικά ως προς την αποτύπωση των αλβανικών ευθειών γραμμών βάσης. Από την άλλη πλευρά, για την χάραξη της μέσης γραμμής με τις αντικείμενες ακτές της Αλβανίας, η

²⁶ Η Λιβύη ζητά να αναγνωρισθεί ως νόμιμο το κλείσιμο του κόλπου της Σύρτης, εύρους 303 ν.μ, ενώ η Σύμβαση ΔΘ επιτρέπει κλείσιμο κόλπων εύρους έως 50 ν.μ.

Ελλάδα λάμβανε υπόψη ως «κλειστό» τον κόλπο της Κέρκυρας (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

Αισιοδοξία υπήρχε για την εφαρμογή της συμφωνίας εντός του πλαισίου ανάπτυξης της συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών αλλά και με κίνητρο τότε, μεταξύ άλλων, την στήριξη της χώρας μας στην εισδοχή της Αλβανίας στην Βορειοατλαντική Συμμαχία (NATO). Παρά την πραγματοποίηση της τελευταίας επιδίωξης της Αλβανίας, η χώρα, όπως είδαμε παραπάνω, παραβίασε την βασική αρχή του διεθνούς δικαίου *pacta sunt servanda* (οι συμφωνίες πρέπει να τηρούνται) καθώς το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έκρινε την ελληνοαλβανική συμφωνία οριοθέτησης αντισυνταγματική με ομόφωνη απόφασή του που ερείδεται ιδίως στην έλλειψη πληρεξουσιότητας για την σύναψη τέτοιου είδους συμφωνιών ελλείπει εξουσιοδότησης από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, σε ασάφειες στον προσδιορισμό των γραμμών βάσης, στην μη εφαρμογή της αρχής της ευθυδικίας και στην απόδοση πλήρους επήρειας στα ελληνικά νησιά, εις βάρος των αλβανικών συμφερόντων, αν και ένα συνταγματικό δικαστήριο δεν έχει στην πραγματικότητα καμία αρμοδιότητα να κρίνει επί του ουσιαστικού περιεχομένου μιας τέτοιας συμφωνίας.

Πολλές απόψεις εκφράστηκαν στην χώρα μας περί απαράδεκτης και νομικά αβάσιμης απόφασης του Αλβανικού Συνταγματικού Δικαστηρίου αλλά και πιέσεων της Τουρκίας για την ανατροπή της συμφωνίας και ανάσχεση των ελληνικών συμφερόντων στην περιοχή. Δεδομένου όμως ότι το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο έχει πάψει την λειτουργία του, δημιουργήθηκε ένα αδιέξοδο ως προς την διευθέτηση αυτής της εκκρεμότητας μεταξύ των δύο χωρών.

Μέσα λοιπόν στο ευρύτερο πλαίσιο ενεργής διπλωματίας που ακολούθησε εσχάτως η Ελλάδα ως προς το ζήτημα των οριοθετήσεων θαλασσιών ζωνών με τα γειτονικά κράτη στην βάση της Σύμβασης ΔΘ, όπως είδαμε ανωτέρω με Ιταλία και Αίγυπτο, επιχείρησε να άρει το αδιέξοδο που έχει δημιουργηθεί με την Αλβανία. Έτσι, σε συνάντηση στις 20/10/2020 στα Τίρανα μεταξύ του Έλληνα Υπουργού Εξωτερικών Νίκου Δένδια και του Αλβανού, επανεκλεγέντα τον Απρίλιο του 2021, Πρωθυπουργού Έντι Ράμα, πολέμιου της συμφωνίας οριοθέτησης του 2009, συμφωνήθηκε η παραπομπή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης της διαφοράς μεταξύ των δύο χωρών για την οριοθέτηση των

θαλασσίων ζωνών τους, με την υπογραφή ως φαίνεται νωρίτερα σχετικού συνυποσχετικού μεταξύ των δύο χωρών, στο οποίο τα δύο μέρη θα ορίζουν το αντικείμενο της προς εκδίκαση διαφοράς για το οποίο θα αποφανθεί το Διεθνές Δικαστήριο και την περιοχή στην οποία θα εφαρμοστεί η οριοθέτηση.

Η Ελλάδα αποδεικνύει εμπράκτως έτσι την προσήλωση στην διεθνή νομιμότητα και την ειρηνική επίλυση των διαφορών με τα γειτονικά κράτη με εποικοδομητικό και αμοιβαία επωφέλη τρόπο ενώ σε πολιτικό επίπεδο παρουσιάζεται εκ νέου ως μία χώρα που αναζητά την επίλυση εκκρεμοτήτων με σεβασμό στο διεθνές δίκαιο. Ειδικά δε για την Αλβανία, επιβεβαιώνει την στήριξή της στην προοπτική ένταξής της, όπως και όλων των δυτικών Βαλκανίων, στην Ε.Ε. Το τελευταίο άλλωστε λειτουργεί αμφίσημα, τόσο ως κίνητρο για την Αλβανία όσο και ως μοχλός πίεσης για την Ελλάδα. Μία προοπτική που θα ανασχέσει σίγουρα την τουρκική επιρροή στην γείτονα μέσω της οικονομικής ιδίως ενίσχυσης που θα παρέχουν οι θεσμοί της Ε.Ε στην έχουσα ζωτική ανάγκη για ανάπτυξη και πόρους αλβανική κοινωνία.

5.5 Οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών με την Τουρκία.

Οι Ελληνοτουρκικές σχέσεις έχουν διέλθει από πολλές περιόδους έντασης και δυνητικού εκτροχιασμού τους τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 και την ακόλουθη συγκέντρωση του συνόλου σχεδόν των αρμοδιοτήτων και εξουσιών στο πρόσωπο του προέδρου Ερντογάν, ο οποίος εφαρμόζει μία πολιτική που στόχους έχει την ανάδειξη της Τουρκίας ως την μεγαλύτερη περιφερειακή δύναμη στην ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή, παρουσιάζοντάς την ταυτόχρονα ως θεματοφύλακα του Ισλάμ και εγγυητή των συμφερόντων των μουσουλμανικών κρατών από την Δυτική και υποσαχάρια Αφρική μέχρι την Ευρώπη και την κεντρική Ασία. Υπό αυτό το πρίσμα, η αναθεωρημένη νεοοθωμανική προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής της Τουρκίας επηρεάζει άμεσα τις γειτονικές χώρες, τόσο στον τομέα της ασφάλειας και της διαχείρισης του μεταναστευτικού ζητήματος όσο και στον τομέα της Ενέργειας και της έρευνας, εξόρυξης και εκμετάλλευσης δυνητικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που αποδεδειγμένα ευρίσκονται ή αναμένεται να ανακαλυφθούν στην ευρύτερη λεκάνη της νοτιοανατολικής Μεσογείου.

5.5.1 Οι αμφισβητήσεις και τα επιχειρήματα της Τουρκίας

Μέσα στο ευρύ αυτό φάσμα αποκλινουσών απόψεων και συμφερόντων ανάμεσα στις δύο χώρες, τα οποία συχνά συμπλέκονται και ανατροφοδοτούνται λόγω των ιστορικών δεδομένων, δεν θα μπορούσε να υπάρξει μία εύκολη και συνετή πορεία προς την διευθέτηση του μοναδικού ζητήματος που αποδέχεται η Ελλάδα ότι υφίσταται ανάμεσα στις δύο χώρες, ήτοι την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ μελλοντικής ΑΟΖ, σύμφωνα με τους κανόνες του διεθνούς δικαίου και το Δίκαιο της Θάλασσας. Αντιθέτως, η Τουρκία δεν αποδέχεται διαχρονικά ότι η μόνη διαφορά μεταξύ των δύο χωρών είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ αλλά επιδιώκει να μας οδηγήσει σε μία ευρύτερη διευθέτηση με μαξιμαλιστικές απαιτήσεις, με στόχο να δρέψει τα μέγιστα δυνατά οφέλη από ένα «γεμάτο» τραπέζι διαπραγματεύσεων. Όπως επισημαίνει το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών και με απαρχή την υπόθεση της υφαλοκρηπίδας Ελλάδας – Τουρκίας το 1973, η Τουρκία έχει επενδύσει σε ένα ευρύ πλαίσιο ανεδαφικών διεκδικήσεων που αφορούν τα εξής ζητήματα:

- την αμφισβήτηση του νόμιμου και κυριαρχικού δικαιώματος της Ελλάδας να επεκτείνει την αιγιαλίτιδα ζώνη της μέχρι τα 12 ν.μ, με την απειλή πολέμου (το λεγόμενο *casus belli*), όπως ρητά προβλέπεται στο Δίκαιο της Θάλασσας και όπως έχει πράξει η μεγάλη πλειοψηφία των παράκτιων κρατών, συμπεριλαμβανομένης της ίδιας της Τουρκίας σε Εύξεινο Πόντο και Ανατολική Μεσόγειο,
- την αμφισβήτηση του εύρους του ελληνικού εθνικού εναέριου χώρου,
- την αμφισβήτηση της ελληνικής κυριαρχίας επί διαφόρων νησιών,
- την αμφισβήτηση των θαλάσσιων συνόρων στην περιοχή,
- την αμφισβήτηση των αρμοδιοτήτων εντός του FIR Αθηνών που ασκεί η Ελλάδα,
- την αμφισβήτηση των αρμοδιοτήτων της Ελλάδας εντός της περιοχής ευθύνης της για θέματα έρευνας και διάσωσης και
- την αποστρατιωτικοποίηση των νησιών του Ανατολικού Αιγαίου.²⁷

Είδαμε ήδη κάποια βασικά στοιχεία στο ανωτέρω κεφάλαιο 2.1.1 για τα δεδομένα που υπάρχουν και ισχύουν μέχρι και σήμερα όσον αφορά την αιγιαλίτιδα ζώνη

²⁷ <https://www.mfa.gr/zitimata-ellinotourkikon-sheseon/>

της Ελλάδας σε σχέση με την Τουρκία και την πιθανή επέκταση των χωρικών υδάτων στα 12 ν.μ στο Αιγαίο, καθώς πλέον η αντίστοιχη κίνηση όπως είδαμε έγινε όσον αφορά το Ιόνιο πέλαγος, όπου οι σχέσεις βέβαια με τα γειτονικά κράτη έχουν αρκετά πιο θετικό πρόσημο και υπήρχαν περιθώρια συμφωνιών (Ιταλία) ή παραπομπής των ζητημάτων σε δικαστική διευθέτηση μέσω των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων στην βάση της Σύμβασης ΔΘ (Αλβανία).

Η Τουρκία, έχοντας ως διαχρονική επιδίωξη να αναγάγει ένα νομικό ζήτημα που επαφίεται του διεθνούς δικαίου και δη του Δικαίου της Θάλασσας σε καθαρά πολιτικό αποσκοπώντας σε ευρύτερα κέρδη, παρουσιάζει μια σειρά από επιχειρήματα που θεωρεί ότι υποστηρίζουν τις θέσεις της. Κύριο ρόλο σε αυτήν την προσπάθεια διαδραματίζει η θέση της Τουρκίας ότι σε ημίκλειστες θάλασσες όπως αυτή του Αιγαίου, η οποιαδήποτε δυνητική είτε θέσπιση είτε οριοθέτηση θαλασσιών ζωνών από την Ελλάδα θα πρέπει να φέρει την σύμφωνη γνώμη της, ενώ η επέκταση των χωρικών υδάτων στο ανώτατο εύρος των 12 ν.μ αποτελεί άνευ ετέρου κατάχρηση του εν λόγω δικαιώματος. Η Τουρκία θεωρεί ότι λόγω και θέση στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων θα πρέπει να έχει η ίδια σε όλες τις παρόμοιες συμφωνίες στην ευρύτερη περιοχή της νοτιοανατολικής Μεσογείου ως περιφερειακή δύναμη με ισχυρά ερείσματα.

Προχωρώντας ένα βήμα παραπέρα, η τουρκική διπλωματία έχει εκφράσει την άποψη ότι τα πολυάριθμα ελληνικά νησιά αποτελούν παράγοντα που όχι μόνο δεν θα έπρεπε να συντείνει στην επέκταση των χωρικών υδάτων της Ελλάδας, αλλά αντίθετα θα έπρεπε να οδηγήσει ακόμα και σε μείωση του υφιστάμενου εύρους των 6 ν.μ σε κάποια σημεία, επικαλούμενη την ελευθερία ναυσιπλοΐας των στενών και το δικαίωμα του απρόσκοπτου πλου διέλευσης, η μόνη ίσως αρνητική για τα ελληνικά συμφέροντα ρύθμιση της Σύμβασης ΔΘ, αφού αφενός αναγνωρίζεται δικαίωμα υπέρπτησης και αφετέρου διευρύνεται σημαντικά η έννοια της διέλευσης, συμπεριλαμβάνοντας ακόμα και την διέλευση υποβρυχίων εν καταδύσει.

Επίσης, η Τουρκία εμμένει στο πάγιο επιχειρήματός της ότι τα ελληνικά νησιά, ανεξαρτήτου μεγέθους μάλιστα, δεν έχουν δικαιώματα σε υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, αποτελώντας ειδικές περιπτώσεις με στόχο να μην λαμβάνονται καθόλου υπόψη στις οριοθετήσεις. Την τελευταία αυτή θέση επιχειρεί να ενισχύσει προβάλλοντας την θεωρία περί «γκρίζων ζωνών» στο Αιγαίο, σύμφωνα με το

σκεπτικό της οποίας, υπάρχει μία πλειάδα νησιών, βράχων και βραχονησίδων, των οποίων το νομικό καθεστώς με βάση το οποίο περιήλθαν στην κυριαρχία της Ελλάδας αμφισβητείται και ως εκ τούτου είτε θα πρέπει να τελούν υπό τουρκική κυριαρχία είτε να αποτελέσουν αντικείμενο διαπραγματεύσεως ως προς την επ' αυτών κυριότητα (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

Χάρτης 11. Η υποτιθέμενη ΑΟΖ της Τουρκίας με βάση το αφήγημα της Γαλάζιας Πατρίδας (Mavi Vatan) slpress.gr

5.5.2 Τα επιχειρήματα της Ελλάδας και οι προοπτικές επίλυσης της διαφοράς

Απέναντι σε αυτήν την παράθεση επιχειρημάτων και αιτιάσεων, έωλων ή μη, από την Τουρκική πλευρά, η Ελλάδα αντιτάσσει διαχρονικά τον σεβασμό του διεθνούς δικαίου και ιδίως της Σύμβασης ΔΘ, την πραγμάτωση των διατάξεων της οποίας εφαρμόζει ή επιχειρεί να εφαρμόσει ώστε να προασπίσει τα νόμιμα δικαιώματά της που απορρέουν από την Σύμβαση, πάντα με διάθεση διατήρησης της καλής γεινίαςσης και με υιοθέτηση της ειρηνικής επίλυσης της διαφοράς στα πλαίσια της Σύμβασης ΔΘ, άλλως προκρίνει την παραπομπή της διαφοράς και του αδιεξόδου στις διμερείς σχέσεις στο Διεθνές Δικαστήριο.

Τα βασικά χαρακτηριστικά που διέπουν τις σχέσεις Ελλάδας – Τουρκίας όσον αφορά την διαφορά οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ και η ελληνική οπτική επ' αυτών συνοψίζονται επομένως στα εξής βασικά σημεία:

- ❖ Οι σχέσεις λοιπόν των δύο χωρών προσδιορίζονται από τους κανόνες του εθιμικού δικαίου, καθώς η Τουρκία δεν έχει προσχωρήσει στην Σύμβαση ΔΘ. Σε διάφορες περιστάσεις βέβαια η Τουρκία επιχειρηματολογεί επί και υπέρ των διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ και των νομικών αποτελεσμάτων που αντλούνται απ' αυτές, επιδιώκοντας μία à la carte εφαρμογή των σχετικών κανόνων ανάλογα με το πρόσημο που θεωρεί ότι έχουν για τα συμφέροντά της. Αυτό μπορεί να αξιοποιηθεί από την Ελλάδα ως έμμεση παραδοχή της Τουρκίας ότι οι διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ αντανakλούν εθιμικό δίκαιο. Άλλωστε, η Τουρκία έχει προεκτείνει το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης της στην Μαύρη Θάλασσα στα 12 ν.μ, ενώ είναι 6 ν.μ στο Αιγαίο, ενώ έχει θεσπίσει και ΑΟΖ στην Μαύρη Θάλασσα.
- ❖ Το σύστημα των ευθειών γραμμών βάσης που είχε υιοθετήσει η Τουρκία από το 1964, δεν ισχύει αφού καταργήθηκε από τον ν. 2674/1982, που απέδωσε την αρμοδιότητα για προσδιορισμό των γραμμών βάσης από τις οποίες θα μετρηθεί το εύρος της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Υπουργικό Συμβούλιο της χώρας, το οποίο δεν έχει ακόμη αποφανθεί επί του προσδιορισμού, με συνέπεια να τεκμαίρεται ότι η Τουρκία ακολουθεί την φυσική ακτογραμμή ως γραμμή βάσης ενώ δυσχέρειες και ασάφειες υπάρχουν και όσο αφορά το κλείσιμο των κόλπων και τα εσωτερικά ύδατα που διεκδικεί, όπως η θάλασσα του Μαρμαρά.²⁸
- ❖ Η Ελλάδα επιμένει στην αξία της πρόβλεψης της Σύμβασης ΔΘ για τα κυριαρχικά δικαιώματα του παρακτίου κράτους επί της υφαλοκρηπίδας, το εύρος της οποίας είναι τουλάχιστον 200 ν.μ., ανάλογα την απόσταση μεταξύ των αντικειμένων ακτών και τα δικαιώματα αυτά του παρακτίου κράτους υφίστανται ipso facto και ab initio. Θεωρεί δε ότι ζήτημα οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας υφίσταται μόνο μεταξύ των αντικείμενων ακτών των ελληνικών νησιών που βρίσκονται απέναντι από την Τουρκία και των τουρκικών ακτών.
- ❖ Επιπροσθέτως, σύμφωνα με το άρθρο 121 παρ.2 της Σύμβασης ΔΘ για το καθεστώς των νησιών, όλα τα νησιά ανεξαρτήτως δικαιούνται αιγιαλίτιδας και συνορευούσας ζώνης, άρα κυριαρχίας επί των ζωνών αυτών, αλλά και ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, άρα κυριαρχικών δικαιωμάτων επ' αυτών των

²⁸ Η Ελλάδα αμφισβήτησε την νομιμότητα των τουρκικών ευθειών γραμμών βάσης ήδη από το 1978 στην υπόθεση για την Υφαλοκρηπίδα του Αιγαίου (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

ζωνών, εφόσον τα νησιά και οι βράχοι μπορούν να συντηρήσουν ανθρώπινη διαβίωση ή δική τους οικονομική ζωή.²⁹ Οι ζώνες δε αυτές καθορίζονται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις της Σύμβασης, όπως αυτές εφαρμόζονται και για τις ηπειρωτικές περιοχές. Ο κανόνας αυτός αποτελεί και εθιμικό δίκαιο και συνακόλουθα δεσμεύει και κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα στη Σύμβαση ΔΘ. Κατ' εφαρμογή των κανόνων αυτών λοιπόν, η Ελλάδα υποστηρίζει νομίμως ότι όλα τα ελληνικά νησιά δικαιούνται θαλασσίων ζωνών και άρα υφαλοκρηπίδας, ενώ αντίθετα η Τουρκία σθεναρά αντιλέγει, μη αποδεχόμενη ουδεμία επήρεια των ελληνικών νησιών, ανεξαρτήτως μάλιστα μεγέθους (βλ. Κρήτη και Ρόδο). Έτι περαιτέρω, έχει παγιωθεί πλέον μέσω της νομολογίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων η υπεροχή του δικαιώματος σε αιγιαλίτιδα ζώνη έναντι του δικαιώματος σε υφαλοκρηπίδα/ΑΟΖ γειτονικού κράτους και άρα όλες οι νησίδες, οι βράχοι και τα νησιά έχουν ανεπιφύλακτο δικαίωμα σε αιγιαλίτιδα ζώνη 12 ν.μ χωρίς να τίθεται κανένα ζήτημα περιορισμού των δικαιωμάτων τους αυτών λόγω αλληλοεπικάλυψης με την υφαλοκρηπίδα γειτονικού κράτους, όπως διατείνεται η Τουρκία. Ειδικότερα, με την από 4/3/2012 απόφαση του ΔΔΔΘ για την οριοθέτηση του θαλασσίου συνόρου μεταξύ του Μπαγκλαντές και της Μυανμάρ στον κόλπο της Βεγγάλης, αποδόθηκε ιδιαίτερη σημασία στο νησί St.Martin. Το Δικαστήριο έκρινε ότι το νησί αυτό αποτελεί σημαντικό νησιωτικό σχηματισμό λόγω του μεγέθους του, του πληθυσμού του και της οικονομικής του ζωής, κι έτσι του αναγνώρισε πλήρη επήρεια και επαναεπιβεβαίωσε την πάγια πλέον νομολογία περί υπεροχής της αιγιαλίτιδας ζώνης, ακόμη και ενός νησιού εν προκειμένω, έναντι της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ γειτονικού κράτους.³⁰ Στην δε υπόθεση εδαφικής διαφοράς και θαλάσσιας οριοθέτησης μεταξύ Νικαράγουας και Κολομβίας, με την από 19/11/2012 απόφασή του το Δικαστήριο επιβεβαίωσε με

²⁹ Είναι προφανές η σημασία της από 12/7/2016 απόφασης του Διεθνούς Διαιτητικού Δικαστηρίου μεταξύ Φιλιππίνων και Κίνας, για το νομολογιακό προηγούμενο που δημιουργεί υπέρ της Ελλάδας αφενός για το ότι αιγιαλίτιδα ζώνη και συνορεύουσα ζώνη έχουν όλα ανεξαιρέτως τα Ελληνικά Νησιά ενώ υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ «παράγουν», κατά την Σύμβαση ΔΘ, όλα ανεξαιρέτως και ανεξαρτήτως μεγέθους τα Ελληνικά Νησιά τόσο στο Αιγαίο όσο και στην Ανατολική Μεσόγειο, τα οποία μπορούν να συντηρήσουν αυτοδυνάμως είτε ανθρώπινη ζωή είτε απλή οικονομική δραστηριότητα.

³⁰ Αλλά και στην προγενέστερη (1999) απόφασή του για την Θαλάσσια Οριοθέτηση Ερυθραίας-Υεμένης, το Διαιτητικό Δικαστήριο αναγνώρισε ανεπιφύλακτα το δικαίωμα όλων των νησιών, νησίδων και βράχων σε αιγιαλίτιδα ζώνη 12ν.μ απορρίπτοντας σχετικό αίτημα της Υεμένης για μειωμένη επήρεια των νησιών της Ερυθραίας που βρίσκονται πέραν των 12 ν.μ. Δεν ετέθη ζήτημα περιορισμού της αιγιαλίτιδας ζώνης των νησιών αυτών λόγω αλληλοεπικάλυψης με την υφαλοκρηπίδα της Υεμένης.

κατηγορηματικό τρόπο ότι τα νησιά έχουν κατ' αρχήν ίσα δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες με τα ηπειρωτικά εδάφη.

- ❖ Ως προς την εφαρμόσιμη μέθοδο οριοθέτησης, η Ελλάδα πάγια προκρίνει την μέθοδο της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής ως την πρόσφορη για την οριοθέτηση όλων των θαλασσιών ζωνών, άρα και της υφαλοκρηπίδας. Αντίθετα, η Τουρκία υποστηρίζει την οριοθέτηση μέσω συμφωνίας με βάση την αρχή της ευθυδικίας, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχετικές περιστάσεις, ακόμα και για την οριοθέτηση αιγιαλιτίδας ζώνης. Ελλείψει δε συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη, το εξωτερικό όριο της ελληνικής υφαλοκρηπίδας είναι η μέση γραμμή μεταξύ των ελληνικών ακτών και των ακτών που είναι παρακείμενες ή αντικείμενες σε αυτές (αρ. 156 του ν. 4001/2011).
- ❖ Κρίσιμο στοιχείο των ελληνικών θέσεων, όπως είδαμε ανωτέρω, είναι η επήρεια των νησιών και ειδικότερα του νησιωτικού συμπλέγματος του Καστελλορίζου για τον προσδιορισμό της υπό δυνητικής οριοθέτησης περιοχής. Η κρισιμότητα αυτή έγκειται βεβαίως στην διασφάλιση κοινών θαλασσιών ορίων με την Κύπρο σε δυνητική μελλοντική κήρυξη από την Ελλάδα και οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, οπότε και θα περιλαμβάνονται στην δικαιοδοσία των δύο χωρών σχεδόν όλες οι χρήσεις της θάλασσας και ταυτόχρονα θα εξασφαλίζεται η παρουσία και η εμπέδωση των Ελληνοκυπριακών συμφερόντων σε μία θαλάσσια περιοχή που έχει, σύμφωνα με μελέτες και γεωλογικά δεδομένα, πλούσια αποθέματα ενεργειακού δυναμικού, συναφή με άλλα που έχουν ανακαλυφθεί και ήδη αξιοποιούνται στην ανατολική Μεσόγειο. Σε αυτήν την κατεύθυνση, και απέναντι στην τουρκική επιμονή για μηδενική επήρεια του συμπλέγματος του Καστελλορίζου, ωφέλιμο για τα ελληνικά συμφέροντα είναι να αντιμετωπίζεται το τελευταίο ως κομμάτι του ενιαίου συνόρου της Ελλάδας με την Τουρκία που άρχετε από τον Έβρο και καταλήγει στο Καστελλόριζο, το οποίο συνιστά γεωγραφικά και διοικητικά νησιωτικό σύμπλεγμα συνεχόμενο του ελληνικού νησιωτικού χώρου και των Δωδεκανήσων εν προκειμένω.
- ❖ Διαμέσου της διαδικασίας της ελληνοτουρκικής προσέγγισης που ξεκίνησε το 1999 μέσω της διαδικασίας των Διερευνητικών Επαφών, κύκλοι της οποίας λαμβάνουν χώρα μέχρι και σήμερα, δεν έχει προκύψει ουσιαστική πρόοδος στις διαπραγματεύσεις. Η στάση της Τουρκίας δεν διαφοροποιήθηκε ούτε

μετά την αποδοχή της στο καθεστώς των υπό ένταξη στην Ε.Ε χωρών με την σύμφωνη γνώμη της Ελλάδας κατά την σύνοδο του Ελσίνκι το 1999, παρά την υποχρέωση που ανέλαβε τότε εντός της εν λόγω διαδικασίας να επιλύσει με ειρηνικά μέσα κάθε συνοριακή της διαφορά. Σήμερα, με την ευρωπαϊκή προοπτική της Τουρκίας να αποτελεί ουσιαστικά χίμαιρα, το σενάριο πλήρους αδιεξόδου στην επίλυση της διαφοράς οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ παραμένει το επικρατέστερο.

Η διαχρονική θέση της Ελλάδας σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο είναι η παραπομπή του ζητήματος προς διευθέτηση στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, κάτι που συνάδει πλήρως με τις επιταγές του διεθνούς δικαίου.³¹ Καθώς η Τουρκία δεν έχει μέχρι σήμερα αναγνωρίσει τη γενική υποχρεωτική δικαιοδοσία του Δικαστηρίου, απαιτείται κατά το διεθνές δίκαιο να υπάρξει μία συμφωνία προγενέστερη, ένα δηλαδή συνυποσχετικό μεταξύ των δύο χωρών που θα αποτελέσει τη νομική βάση για τη δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης.

Στο περιεχόμενο του εν λόγω συνυποσχετικού θα πρέπει να ορίζονται σαφώς διάφορα ζητήματα. Πρώτον, θα οριστεί ποιο θα είναι το συγκεκριμένο αντικείμενο προς εκδίκαση. Δεν μπορεί δηλαδή να αχθούν στην κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης προς επίλυση ζητήματα που αφορούν τον στενό πυρήνα της Εθνικής Κυριαρχίας της χώρας, όπως η αιγιαλίτιδα ζώνη, το δικαίωμα επέκτασης της οποίας μπορεί να ασκηθεί μονομερώς όποτε αυτό κριθεί σκόπιμο, αλλά μόνο ζητήματα που αφορούν τα κυριαρχικά δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ και την διαφορά ως προς την οριοθέτησή τους. Δεύτερον, θα οριστεί επακριβώς ποια θα είναι η προς οριοθέτηση περιοχή και τρίτον, ποιο θα αποτελεί το εφαρμοστέο δίκαιο. Η Τουρκία θα πρέπει να κληθεί να αναγνωρίσει στο συνυποσχετικό την ισχύ του συνόλου των διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ, άρα και του καθεστώτος των νησιών, αφού η Σύμβαση ΔΘ παράγει, κατά την πάγια νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, γενικώς παραδεδεγμένους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, οι οποίοι ισχύουν έναντι πάντων, ακόμη και κρατών που δεν έχουν προσχωρήσει σε αυτή, με την μορφή του εθιμικού δικαίου.

³¹ Επί τη βάσει των Δηλώσεων του 1994 και του 2015, η Ελλάδα, ενόψει της σταδιακής αλλαγής στάσης της Τουρκίας που εμφανίζεται να αποδέχεται και το Διεθνές Δικαστήριο ως μέσο επίλυσης των ελληνοτουρκικών διαφορών, έχει οριοθετήσει σαφώς και επακριβώς τις περιπτώσεις που μπορούν να υπαχθούν στην υποχρεωτική δικαιοδοσία του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης, με τις συγκεκριμένες ρητά αναφερόμενες εξαιρέσεις.

Άξια αναφοράς είναι η τάση της νομολογίας³² των διεθνών δικαστηρίων να χρησιμοποιούν την λεγόμενη «μέθοδο των τριών σταδίων» στις υποθέσεις οριοθέτησης. Σύμφωνα με την μέθοδο αυτή, τα διεθνή δικαστήρια αρχικά χαράσσουν μια προσωρινή μέση γραμμή χρησιμοποιώντας τα κατάλληλα σημεία βάσης στις ακτές των μερών. Έπειτα, εξετάζουν κατά πόσον υπάρχουν σχετικές περιστάσεις, οι οποίες καλούν στην αναπροσαρμογή της προσωρινής μέσης γραμμής (ένας συνδυασμός δηλαδή των αρχών της ίσης απόστασης/ειδικών περιστάσεων). Και τέλος, αξιολογούν τη συνολική καταλληλότητα του ορίου που προκύπτει από τα πρώτα στάδια, ελέγχοντας εάν υπάρχει έντονη ανακολουθία μεταξύ του μήκους των σχετικών ακτογραμμών των μερών και των θαλάσσιων περιοχών που τους αποδόθηκαν. Η μέθοδος αυτή, που θεωρείται από κάποιους ότι προσφέρει μεγαλύτερο βαθμό ασφάλειας και προβλεψιμότητας³³ ως προς την απόφαση του εκάστοτε διεθνούς δικαστηρίου, είναι πιθανό να εφαρμοστεί και σε πιθανή υπόθεση οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας, με την τελευταία να μην έχει πολλά να αντιτάξει ως προς την μέθοδο αυτή στην πορεία για μια «δίκαιη λύση» (Παπαστευρίδης, 2020).

- ❖ Όσον αφορά το ζήτημα της ελευθερίας της ναυσιπλοΐας, τα στενά της διεθνούς ναυσιπλοΐας και τον απρόσκοπτο πλου διέλευσης ("transit passage"), αποτελεί ένα ακόμα σημείο τριβής για τις σχέσεις των δύο χωρών, εν όψει ιδίως μίας πιθανής επέκτασης των χωρικών υδάτων στα 12ν.μ στο Αιγαίο από την Ελλάδα. Σύμφωνα με την ερμηνευτική δήλωση της Ελλάδας για τα στενά³⁴ και με βάση τα αρ. 36, 38, 41 και 42 της Σύμβασης ΔΘ, η Ελλάδα ως παράκτιο κράτος *«έχει ευθύνη όπως προσδιορίζει τον ή τους διαδρόμους εκείνους, μέσω των εναλλακτικών τούτων στενών, δια των οποίων τα πλοία και τα αεροσκάφη τρίτων χωρών θα δύνανται να διακινούνται υπό καθεστώς πλου διέλευσης, κατά τρόπο ώστε αφενός μεν να ικανοποιούνται οι απαιτήσεις της διεθνούς ναυσιπλοΐας και αεροπλοΐας*

³² Υποθέσεις Υφαλοκρηπίδας της Βόρειας Θάλασσας του 1969, Λιβύης/Μάλτας του 1985, Jan Mayen του 1993, και υπόθεση της Μαύρης Θάλασσας του 2009.

³³ Υποστηρίζεται ότι το διεθνές δικαστήριο διστάζει να ακολουθήσει ένα συγκεκριμένο προηγούμενο ή ορισμένους κανόνες στις περιπτώσεις οριοθέτησης ώστε και τα κράτη να μπορούν να ακολουθούν κάποιες βασικές αρχές για καθοδήγηση, με αποτέλεσμα να αποθαρρύνονται οι διαπραγματεύσεις και οι δικαστικές επιλύσεις των διαφορών, καθώς οι αποφάσεις του θα θεωρηθούν από τα κράτη αυθαίρετες και απρόβλεπτες (Fontress, 1985).

³⁴ Η ερμηνευτική δήλωση κατατέθηκε τόσο κατά την υπογραφή όσο και κατά την επικύρωση της Σύμβασης ΔΘ.

μέσω της εν λόγω περιοχής, αφετέρου δε να πληρούνται οι ελάχιστες απαιτήσεις ασφαλείας τόσο των διερχόμενων πλοίων, όσο και του παράκτιου κράτους» σε περιοχές με πληθώρα νησιών και εναλλακτικών στενών, που δύνανται να εξυπηρετήσουν την ίδια μοναδική υφιστάμενη οδό διεθνούς ναυσιπλοΐας. Η Τουρκία αντέδρασε αναφέροντας ότι η Ελλάδα επιχείρησε να δημιουργήσει μία ξεχωριστή κατηγορία στενών που δεν προβλέπονται από την Σύμβαση ΔΘ ή το διεθνές δίκαιο, την χαρακτήρισε μονομερή και αυθαίρετη και τις ελληνικές θέσεις «νομικώς αβάσιμες και πλήρως απαράδεκτες».³⁵

Αποτελεί αντικείμενο διαφορετικών προσεγγίσεων το εάν οι διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ περί του πλου διέλευσης έχουν αποκρυσταλλωθεί ως εθιμικός κανόνας δικαίου με συγκεκριμένο περιεχόμενο και υποχρεώσεις. Σε κάθε περίπτωση, η πρακτική ισχύς των όποιων δυνητικών μέτρων εφαρμόσει η Ελλάδα, στην διακριτική ευχέρεια της οποίας επαφίεται, θα εξαρτηθεί εν πολλοίς από της συμβατότητα αυτών με τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ³⁶ και η τελική διατήρηση διαδρόμων διεθνούς ναυσιπλοΐας στο Αιγαίο θα αποτελέσει ρεαλιστική λύση έναντι της Τουρκίας στο πλαίσιο της επέκτασης της αιγιαλίτιδας ζώνης στο Αιγαίο (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

Τα ανωτέρω αναφερόμενα ζητήματα ανακύπτουν στις μονίμως εύθραυστες ελληνοτουρκικές σχέσεις και υποσκάπτουν τις όποιες προθέσεις υπάρχουν για έναν ειλικρινή διάλογο και μία αμοιβαίως αποδεκτή λύση στο ζήτημα της οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ είτε μέσω ενός κοινώς αποδεκτού πλαισίου συμφωνίας είτε μέσω υπαγωγής της διαφοράς στην δικαιοδοτική κρίση του Διεθνούς Δικαστηρίου της Χάγης. Η Ελλάδα οφείλει να επιμείνει στην επίλυση της μίας και μοναδικής διαφοράς που χρήζει συμφωνίας με την Τουρκία στην βάση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου και της Σύμβασης ΔΘ, απέναντι στην τουρκική αδιαλλαξία και την προσπάθειά της γείτονος να εντάξει την διαφορά αυτή σε ένα μεγάλο πλέγμα μαξιμαλιστικών διεκδικήσεων και αμφισβητήσεων ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων και ελληνικής κυριαρχίας

³⁵ Έγγραφο της Μόνιμης Αντιπροσωπείας της Τουρκίας στα Η.Ε (19/12/1995).

³⁶ «...ο προσδιορισμός ενός αριθμού στενών διεθνούς ναυσιπλοΐας – όπου εφαρμόζεται το καθεστώς της transit διέλευσης – και ο αποκλεισμός ορισμένων γειτονικών άλλων δεν φαίνεται να αντιστρατεύεται στην Σύμβαση». Χ. Ροζάκη, Το καθεστώς των Διεθνών Στενών στη Σύμβαση του '82 και η εφαρμογή του στις Ελληνικές Θάλασσες» επιμ. Περράκη, (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012).

ενίστε, με στόχο να καρπωθεί τα μέγιστα δυνατά οφέλη μέσα από την επίτευξη μίας ευρύτερης πολιτικής, κι όχι νομικής, λύσης και συνεννόησης.

5.6 Οι συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου και η οριοθέτηση με την Ελλάδα.

Η Κύπρος, καίτοι ανεξάρτητη κρατική οντότητα, θα βρίσκεται πάντα στο επίκεντρο των ελληνοτουρκικών σχέσεων και διενέξεων, τόσο όσον αφορά την οριστική διευθέτηση της πολιτικής κατάστασης στο νησί με τα κατεχόμενα, αλλά και όσον αφορά την απρόσκοπτη αξιοποίηση υπέρ των Ελληνοκυπρίων των πλούσιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που ευρίσκονται στην περιοχή εντός των θαλασσίων ορίων ενάσκησης των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αντιστρόφως, η Ελλάδα κάθε φορά που προχωρά σε επανεκκίνηση των διερευνητικών επαφών με την Τουρκία, δεν μπορεί να μην έχει στην κορυφή της ατζέντας την επίλυση του Κυπριακού ζητήματος, την ανεμπόδιση εκμετάλλευση των πλούσιων πόρων που ανήκουν με βάση το διεθνές δίκαιο στην Κύπρο αλλά και την αποδοκιμασία και ιδίως προσπάθεια ανάδειξης των προβλημάτων που επιφέρει στην περιοχή η συγκρουσιακή παρουσία της Τουρκίας, η οποία στηρίζεται σε μια πολιτική ισχύος με την συχνή και μη σεβόμενη την Σύμβαση ΔΘ παρουσία ερευνητικών σκαφών και γεωτρήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο πάντα με την συνοδεία του πολεμικού της ναυτικού.

Χάρτης 12. Οι εταιρείες στις οποίες έχουν παραχωρηθεί τα οικόπεδα της Κυπριακής ΑΟΖ προς εξερεύνηση και εκμετάλλευση tanea.gr

5.6.1 Οι 3 υφιστάμενες οριοθετήσεις της Κύπρου και τα δεδομένα για οριοθέτηση με την Ελλάδα

Πρωτοπόρο ρόλο στον τομέα των οριοθετήσεων των θαλασσίων ζωνών στην Ανατολική Μεσόγειο διαδραμάτισε η Κύπρος, η οποία μέσα σε επτά χρόνια κατάφερε να υπογράψει συμφωνία για θέσπιση ΑΟΖ πρώτα με την Αίγυπτο (2003) και ακολούθως με τον Λίβανο (2007) και το Ισραήλ (2010). Έτσι θέλησε μέσω διμερών συμφωνιών με τα πρόθυμα γειτονικά κράτη να εξασφαλίσει και να εμπεδώσει με τον δυνατό σαφέστερο τρόπο τα δικαιώματά της στην περιοχή και να αξιοποιήσει προς όφελος της χώρας τα πλούσια κοιτάσματα υδρογονανθράκων που έχουν ευρεθεί. Παράλληλα, με την συμμετοχή ενεργειακών κολοσσών όπως η ExxonMobil, η Noble Energy, η TOTAL, η ENI, η Delek και άλλες στην διαδικασία αξιοποίησης των εν λόγω κοιτασμάτων μέσω των διαγωνισμών παραχώρησης, αποτέλεσε ένα όπλο στην φαρέτρα της έχουσας μικρή γεωπολιτική ισχύ αλλά μεγάλη γεωπολιτική σημασία Κύπρου για την αντιμετώπιση της τουρκικής επιθετικής πολιτικής, καθώς οι συγκεκριμένες εταιρείες με την παρουσία τους στην περιοχή ουσιαστικά δεσμεύουν τα αντίστοιχα κράτη να αποτελέσουν αρωγούς και εγγυητές ασφαλείας στις σημαντικές επενδύσεις που πραγματοποιούν, καθώς τα οφέλη ενεργειακά θα είναι σημαντικά για ολόκληρη την ενεργειακή αλυσίδα (παραγωγές χώρες, εταιρείες, transit χώρες, χώρες καταναλωτές).

Ως προς τις τρεις συμφωνίες οριοθέτησης ΑΟΖ της Κύπρου με τα γειτονικά της κράτη, πρέπει να επισημάνουμε τα εξής σημεία:

A. Όσον αφορά την συμφωνία με την Αίγυπτο, αυτή αποτέλεσε όπως είπαμε το αρχικό επιστέγασμα μια ενεργούς κυπριακής διπλωματίας στην περιοχή, με στόχο την διευθέτηση των εκκρεμοτήτων και την αξιοποίηση των φυσικών πόρων στο πλαίσιο αμοιβαίου σεβασμού και των αρχών καλής πίστης και γειννίας.

Η συμφωνία με την Αίγυπτο είχε το χαρακτηριστικό ότι πρώτα έγινε η οριοθέτηση (17/02/2003) και κατόπιν ακολούθησε από την Κύπρο η κήρυξη ΑΟΖ με αναδρομική ισχύ (21/03/2003). Στο προοίμιο της συμφωνίας γίνεται ρητή μνεία στις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ για το Δίκαιο της Θάλασσας ενώ στο αρ. 1 της Συμφωνίας, ως μέθοδος οριοθέτησης θα χρησιμοποιηθεί η αρχή της ίσης

απόστασης/μέσης γραμμής επί ενός χάρτη του Βρετανικού Ναυαρχείου, η χρήση του οποίου όμως δεν παρέχει την μέγιστη δυνατή γεωγραφική ακρίβεια για αυτό και προβλέφθηκε το περιθώριο για περαιτέρω βελτίωση με την χρήση μελλοντικά ακριβέστερων δεδομένων. Επιπρόσθετα, έγινε ρητή αναφορά στο ενδεχόμενο αναθεώρησης ή επέκτασης των ακροτελεύτιων γεωγραφικών συντεταγμένων όπου κριθεί αναγκαίο ενόψει του προσδιορισμού των τριεθνών σημείων και συγκεκριμένα του τριεθνούς Αιγύπτου-Κύπρου-Ισραήλ στα ανατολικά και του τριεθνούς Αιγύπτου-Κύπρου-Ελλάδας στα δυτικά, με το ζήτημα και τότε όπως και στην κατοπινή συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου, να είναι η αναγνώριση πλήρους επήρειας στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλορίζου και δη στην Στρογγύλη για τον σχηματισμό του συγκεκριμένου τριεθνούς σημείου επαφής. Αν και τα δύο συμβαλλόμενα μέρη έχουν υιοθετήσει το σύστημα των ευθειών γραμμών βάσης, δεν προκύπτει αναντίρρηση από το περιεχόμενο της συμφωνίας εάν ελήφθησαν αυτές υπόψη για την χάραξη της μέσης γραμμής και όχι η φυσική ακτογραμμή.

Πολύ σημαντικό σημείο της συμφωνίας αποτέλεσε το αρ.2 όπου ορίζεται ότι τα δύο μέρη θα συνεργαστούν για να συμφωνήσουν τον τρόπο με τον οποίο θα εκμεταλλευτούν τους ορυκτούς πόρους που εκτείνονται από την ΑΟΖ του ενός κράτους στην ΑΟΖ του άλλου, μέσα σε πνεύμα συνεργασίας. Προς επίρρωση της ρύθμισης αυτής, οι δύο χώρες υπέγραψαν το 2013 συμφωνία – πλαίσιο για την συνεκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που βρίσκονται εκατέρωθεν της μέσης γραμμής, με σκοπό να θεσπίσουν το κατάλληλο νομικό πλαίσιο εντός του οποίου θα πραγματοποιηθεί η κοινή εκμετάλλευση, με βάση πάλι την αρχή της συνεργασίας και μέσω «συμφωνιών καταμερισμού» (Στρατή, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η σημασία της για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, 2015). Η συνολική συμφωνία με την Αίγυπτο αναγνώρισε την εφαρμογή της ίσης απόστασης/μέσης γραμμής και επέδειξε τον αναγκαίο σεβασμό στα δικαιώματα επί της υφαλοκρηπίδας του Καστελλορίζου, παρά την μη επέκταση της οριοθετικής γραμμής πέραν του 30^{ου} μεσημβρινού, όπως άλλωστε και η μετέπειτα συμφωνία Ελλάδας – Αιγύπτου δεν επεκτάθηκε πέραν του 28^{ου} μεσημβρινού. Οι αντιδράσεις της Τουρκίας ήταν έντονες και σε αυτήν την περίπτωση με ρηματικές διακοινώσεις όπου στέκεται στον ρόλο της στην περιοχή, την εφαρμογή της αρχής της ευθυδικίας και την

υποχρέωση συνεργασίας σε κλειστές και ημίκλειστες θάλασσες, χωρίς αναφορά όμως στο διεθνές δίκαιο και την Σύμβαση ΔΘ.

B. Η συμφωνία με τον Λίβανο ακολούθησε αυτήν με την Αίγυπτο και υπογράφηκε το 2007, κυρώθηκε άμεσα από την Κύπρο αλλά δεν έχει τεθεί μέχρι και σήμερα σε ισχύ καθώς εκκρεμεί η κύρωσή της από τον Λίβανο, που κήρυξε ΑΟΖ στις 15/07/2010. Η μη κύρωση της συμφωνίας από τον Λίβανο οφείλεται σε τρεις αιτίες: πρώτον, στην έκρυθμη εσωτερική κατάσταση στην χώρα, που χαρακτηρίζεται από πολιτική αστάθεια και συχνές εναλλαγές μη βιώσιμων κυβερνήσεων που αδυνατούν να κυρώσουν διεθνής συμφωνίες. Δεύτερον, στην ανάμιξη της Τουρκίας στα εσωτερικά του Λιβάνου, όπου πέραν την πολιτικής επιρροής που επιδιώκει, επιθυμεί να λάβει η κρατική της εταιρεία την μερίδα του λέοντος των αδειοδοτήσεων για την εκμετάλλευση κοιτασμάτων εντός της ΑΟΖ του Λιβάνου. Τρίτον, στην διαφορά μεταξύ Ισραήλ και Λιβάνου για την μεταξύ τους οριοθέτηση ΑΟΖ και τον συνακόλουθο προσδιορισμό του τριεθνούς σημείου Κύπρου-Λιβάνου-Ισραήλ. Η εκάστοτε κυβέρνηση του Λιβάνου θεωρεί ότι η ισραηλινή ΑΟΖ, όπως ορίζεται στην συμφωνία που θα δούμε παρακάτω, επικαλύπτεται με τμήμα της δικής της ΑΟΖ, πράγμα το οποίο ίσως να οφείλεται στην περιορισμένη ακρίβεια του βρετανικού χάρτη που χρησιμοποιήθηκε για την χάραξη της μέσης γραμμής και στις δύο συμφωνίες. Και στις δύο συμφωνίες πάντως υπάρχει αντίστοιχη πρόβλεψη για αναθεώρηση ή τροποποίηση (ακόμη και επέκταση προέβλεπε η συμφωνία με τον Λίβανο αλλά και την Αίγυπτο) της οριοθετικής γραμμής από κοινού με εμπλεκόμενα τρίτα κράτη, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο.

Σε κάθε περίπτωση, ο Λίβανος έχει διαμηνύσει ότι σέβεται, αναγνωρίζει και εφαρμόζει στην πράξη την συμφωνία ως έχει και κινείται στο ενεργειακό κομμάτι με βάση τις προβλέψεις της, παρά την συνεχιζόμενη διαφορά με το Ισραήλ. Έτσι, με βάση και το αρ. 2 της συμφωνίας του 2007, που θεσπίζει την υποχρέωση συνεργασίας για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων που εκτείνονται εκατέρωθεν της οριοθετικής γραμμής (στην ίδια γραμμή με την συμφωνία με την Αίγυπτο), οι δύο χώρες εκκίνησαν το 2019 ένα νέο κύκλο διαπραγματεύσεων με στόχο την επίτευξη Συμφωνίας – Πλαίσιο σχετικά με την ανάπτυξη των αποθεμάτων υδρογονανθράκων που εκτείνονται και στις δύο πλευρές της μέσης γραμμής μεταξύ των Αποκλειστικών Οικονομικών Ζωνών των δύο

χωρών, μετατρέποντας ουσιαστικά τα ενεργειακά κοιτάσματα της περιοχής σε καταλύτη για την ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας.

Χάρτης 13. Η διαφιλονικούμενη περιοχή ανάμεσα σε Λίβανο και Ισραήλ για την οριοθέτηση της ΑΟΖ politis.com.cy

Γ. Όσον αφορά την συμφωνία με το Ισραήλ που υπογράφηκε το 2010 κι ετέθη σε ισχύ το 2011³⁷, ακολουθεί κι αυτή κατά βάση τις προβλέψεις των δύο προγενέστερων συμφωνιών της Κύπρου. Στο προοίμιο της Συμφωνίας γίνεται μάλιστα ρητή αναφορά στις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ παρά το γεγονός ότι το Ισραήλ δεν έχει προσχωρήσει σε αυτήν. Στην εν λόγω συμφωνία, δεν έχει γίνει σαφής αναφορά στον τρόπο χάραξης της μέσης γραμμής βάσει της αρχής της ίσης απόστασης, αλλά γίνεται λόγος για «συμφωνηθείσα» μέση γραμμή. Στο αρ. 1 προβλέπεται η οριοθέτηση της ΑΟΖ με βάση την μέση γραμμή επί του ίδιου χάρτη του Βρετανικού Ναυαρχείου, ο οποίος χρησιμοποιήθηκε και στις άλλες δύο συμφωνίες. Στο αρ. 2 δε ορίζεται, κατά συμπόρευση με τις άλλες συμφωνίες, η υποχρέωση συνεργασίας μεταξύ των μερών ως προς την αξιοποίηση των φυσικών πόρων και ιδίως των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων που εκτείνονται εκατέρωθεν της οριοθετικής γραμμής με στόχο την σύναψη ευρύτερης «συμφωνίας ενιαίας εκμετάλλευσης των όμορων περιοχών». Στο αρ. 3 ορίζεται η υποχρέωση του ενός μέρους να ενημερώσει αλλά και να διαβουλευθεί με το

³⁷ Και το Ισραήλ δεν είχε θεσπίσει ΑΟΖ όταν υπέγραψε την σχετική συμφωνία. Καλύπτοντας την εκκρεμότητα αυτή, δήλωσε ότι μόλις η συμφωνία αυτή τεθεί σε ισχύ και δημοσιευτούν οι συντεταγμένες, τότε θα επέχει θέση κηρύξεως ΑΟΖ για το Ισραήλ.

άλλο μέρος, όταν επίκειται να συνάψει συμφωνία οριοθέτησης με τρίτο κράτος, που αφορά όμως τις συντεταγμένες της συμφωνίας ενώ στο αρ. 4 προκρίνεται, όπως και στις άλλες δύο συμφωνίες, ως μέθοδος διευθέτησης των διαφορών από την ερμηνεία ή εφαρμογή της συμφωνίας, η διπλωματική οδός κι αν δεν ευρεθεί λύση σε εύλογο διάστημα, η προσφυγή στην διαιτησία.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι δεν κατέστη δυνατό να υπογραφεί συμφωνία συνεκμετάλλευσης μεταξύ των δύο κρατών μέχρι και σήμερα και ιδίως λόγω πολιτικών επιλογών του Ισραήλ σε σχέση με το κοίτασμα «Αφροδίτη» και το μερίδιό του επ' αυτού, ενώ φαινόταν ότι η υπόθεση θα οδηγούνταν σε διαιτησία προς επίλυση. Παρ' όλα αυτά τον Μάρτιο του 2021 υπήρξε εξέλιξη, με τις δύο χώρες να αφήνουν κατ' αρχήν το ζήτημα της εμπορικής εκμετάλλευσης σε διαπραγμάτευση μεταξύ των εταιρειών που εμπλέκονται στα τεμάχια «Αφροδίτη» της Κύπρου και «Γισάι» του Ισραήλ. Οι εταιρείες θα λάβουν ένα κοινό σχέδιο με κατευθυντήριες γραμμές από τις δύο κυβερνήσεις, βάσει του οποίου θα διαπραγματευτούν μέσα σε συγκεκριμένο εύλογο διάστημα. Όταν επιτευχθεί συμφωνία, αυτή θα τεθεί στην τελική έγκριση και υπογραφή των δύο χωρών ώστε να λυθεί αυτή η μεταξύ τους εκκρεμότητα (Κύπρος - Ισραήλ: Συμφωνία για εμπορική εκμετάλλευση των οικοπέδων «Αφροδίτη» & «Ισάι», 2021). Η δε αντίδραση της Τουρκίας στην συγκεκριμένη συμφωνία, δεν εστιάστηκε στην ύπαρξη αξιώσεων της στην περιοχή αλλά στην δήθεν πλήρη αγνόηση των δικαιωμάτων των Τουρκοκυπρίων ως προς τα οφέλη της Συμφωνίας και την εκμετάλλευση του φυσικού πλούτου του νησιού, επιχειρώντας να συνδέσει το θέμα με την επίλυση του Κυπριακού, κάτι που ουδόλως συμμερίζεται η Κύπρος, η οποία έχει αναφαίρετο κυριαρχικό δικαίωμα να συνάπτει συμφωνίες οριοθέτησης με γειτονικά της κράτη.

Με τις τρεις αυτές συμφωνίες (και τις όποιες εκκρεμότητές τους), η Κύπρος ολοκλήρωσε ένα πρώτο στάδιο οριοθετήσεων ΑΟΖ με τα γειτονικά της κράτη, ενώ απομένουν αυτές με Ελλάδα, Τουρκία και Συρία. Η όποια οριοθέτηση με την Τουρκία φαντάζει να εντοπίζεται στην ζώνη του ουτοπικού αυτή την στιγμή και η κατάσταση στην Συρία, άλλη μία χώρα που βίωσε ολέθριες συνέπειες στον απόγειο της Αραβικής άνοιξης και του παρατεταμένου εμφυλίου πολέμου, δεν αφήνει περιθώρια για οποιεσδήποτε ουσιαστικές συζητήσεις, έως ότου επιτευχθεί μια κάποια πολιτική σταθερότητα στην χώρα. Χαρακτηριστικό δε γνώρισμα και

των τριών υφιστάμενων οριοθετήσεων είναι ότι αναφέρονται αποκλειστικά σε ΑΟΖ και σε κανένα σημείο σε υφαλοκρηπίδα. Τούτο μολονότι δεν αποτελεί απαραίτητο συστατικό των συμφωνιών, καθώς οι δύο ζώνες αλληλεπικαλύπτονται μέχρι το όριο των 200 ν.μ και η ΑΟΖ περιλαμβάνει τις ρυθμίσεις για τον βυθό της θάλασσας, εντούτοις θα ήταν σκόπιμο να γίνει αναφορά σε υφαλοκρηπίδα ή έστω ενιαίο θαλάσσιο όριο καθώς από την μία δεν υπάρχει απορρόφηση της υφαλοκρηπίδας ως καθεστώς από την ΑΟΖ³⁸ και από την άλλη οι συμφωνίες που υπεγράφησαν, εφόσον τα μέρη δεν είχαν προγενέστερα κηρύξει ΑΟΖ, οριοθετούν *stricto sensu* υφαλοκρηπίδα και μελλοντική ΑΟΖ για τα κράτη αυτά (Στρατή, Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η σημασία της για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων, 2015).

Όσον αφορά την πιθανή οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας και Κύπρου, είναι σαφές ότι τον κρισιμότερο ρόλο διαδραματίζει η αναγνώριση πλήρους επήρειας στο νησιωτικό σύμπλεγμα του Καστελλορίζου και ειδικότερα της νήσου Στρογγύλης, εφόσον σε κάθε άλλη περίπτωση δεν θα προκύψουν ενιαία θαλάσσια σύνορα για Ελλάδα και Κύπρο. Και οι δύο χώρες αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη στην Σύμβαση ΔΘ, σέβονται και εφαρμόζουν απαρέγκλιτα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από τις διατάξεις της, ενώ η Κύπρος, που έχει κηρύξει ΑΟΖ από το 2003 με αναδρομική ισχύ, έχει υιοθετήσει σύστημα ευθειών γραμμών βάσης σε σχέση με την Ελλάδα που ακολουθεί το σύστημα της φυσικής ακτογραμμής. Επίσης, η Κύπρος έχει εύρος 12 ν.μ για την αιγιαλίτιδα ζώνη της, έχει θεσπίσει συνορευούσα-αρχαιολογική ζώνη 24 ν.μ και αποδέχεται την αρχή της ίσης απόστασης/μέση γραμμή ως την μέθοδο οριοθέτησης των θαλασσιών ζωνών με πλήρη δικαιώματα σε θαλάσσιες ζώνες στα νησιά. Η δε περιοχή προς οριοθέτηση θα είναι πολύ μικρή, μήκους κατ' εκτίμηση 26,85 ν.μ (Στρατή, Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη, 2012), έχει όμως, όπως είδαμε, κεφαλαιώδη στρατηγική σημασία για τα συμφέροντα, γεωπολιτικά και οικονομικά, των δύο κρατών στην

³⁸ Κατά την απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στην υπόθεση οριοθέτησης της Υφαλοκρηπίδας Λιβύης-Μάλτας «Μολονότι οι θεσμοί της υφαλοκρηπίδας και της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης είναι διαφορετικοί και χωριστοί, τα δικαιώματα στο θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος που συνεπάγεται η αποκλειστική οικονομική ζώνη ορίζονται σε αναφορά με το καθεστώς της υφαλοκρηπίδας. Αν και είναι δυνατόν να υπάρχει υφαλοκρηπίδα όπου δεν υπάρχει αποκλειστική οικονομική ζώνη, δεν είναι δυνατόν να υπάρχει αποκλειστική οικονομική ζώνη χωρίς αντίστοιχη υφαλοκρηπίδα».

ανατολική Μεσόγειο, για την δημιουργία ενός ενιαίου θαλασσιού συνόρου αμοιβαίων δικαιωμάτων ενόψει των σημαντικών κοιτασμάτων που ενδέχεται, με βάση τις επιστημονικές προβλέψεις, να ανακαλυφθούν στην περιοχή. Εν κατακλείδι, ο σημαντικότερος παράγοντας που έχει μέχρι σήμερα αποτρέψει τις δύο χώρες να προσχωρήσουν στην σύναψη μιας τέτοιας συμφωνίας είναι η έλλειψη πολιτικής βούλησης για την πρακτική και καθόλα νόμιμη εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης ΔΘ στην ευρύτερη περιοχή, καθώς ο κανόνας για την ελληνική εξωτερική πολιτική ήταν διαχρονικά η διατήρηση του status quo στην περιοχή και η αποφυγή πρόκλησης εντάσεως λόγω των αντιδράσεων της Τουρκίας σε τέτοιο ενδεχόμενο, ενώ η Κύπρος από μόνη της δεν έχει την ισχύ από γεωπολιτικής απόψεως για να επιβάλλει την κατοχύρωση των δικαιωμάτων της με μια τέτοια συμφωνία.

6.ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ψήφιση της Σύμβασης ΔΘ το 1982, έθεσε στην διάθεση όλων των κρατών που αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη, ένα μεγάλο οπλοστάσιο επιλογών και δυνατοτήτων, με τη σύννομη και πρόσφορη χρήση των οποίων θα μπορέσουν να εξασφαλίσουν τόσο την κυριαρχία τους όσο και τα κυριαρχικά τους δικαιώματα σε ένα μεγάλο εύρος θαλασσιών περιοχών πλησίον των ακτών τους. Η αξιοποίηση των δυνατοτήτων αυτών φυσικά επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια κάθε κράτους να αποφασίσει πότε και με ποιον τρόπο θα κάνει τις απαραίτητες ενέργειες για να υλοποιήσει τις δυνατότητες που παρέχονται από τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ, επιδεικνύοντας παράλληλα τον απαιτούμενο σεβασμό στο διεθνές δίκαιο, τους γενικώς αποδεδειγμένους κανόνες του εθιμικού δικαίου και τα δικαιώματα της διεθνούς κοινότητας και των γειτονικών κρατών.

Στο πλαίσιο των δυνατοτήτων αυτών, για την αξιοποίηση των υφιστάμενων αλλά και των δυνητικά υπαρχόντων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων αλλά και των ΑΠΕ, μείζονος σημασίας για τα παράκτια κράτη είναι η οριοθέτηση/κήρυξη

των βασικών θαλάσσιων ζωνών, ήτοι της αιγιαλίτιδας ζώνης, της υφαλοκρηπίδας και της ΑΟΖ. Δευτερεύουσας σημασίας ζώνες, όπως η συνορεύουσα/αρχαιολογική, η οικολογική, η ζώνη προστασίας της αλιείας και η κλασική αλιευτική ζώνη ή η αποκλειστική αλιευτική ζώνη, πολλές εκ των οποίων έχουν ήδη κηρυχθεί στην Μεσόγειο, μπορούν να εξασφαλίσουν στα κράτη ειδικότερα και περιορισμένου εύρους δικαιώματα.

Η αιγιαλίτιδα ζώνη ή χωρικά ύδατα, αποτελεί ουσιαστικά συνέχεια του ηπειρωτικού εδάφους, όπου το παράκτιο κράτος απολαμβάνει καθεστώς πλήρους κυριαρχίας, επί όλων των δραστηριοτήτων και άνευ περιορισμών, με εξαίρεση το δικαίωμα των αλλοδαπών πλοίων σε αβλαβή διέλευση. Άρα η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και των δυνατοτήτων των ΑΠΕ στην συγκεκριμένη θαλάσσια ζώνη είναι αποκλειστική αρμοδιότητα του παράκτιου κράτους. Επί της υφαλοκρηπίδας, το παράκτιο κράτος ασκεί, με ορισμένους περιορισμούς, τα *ipso facto* και *ab initio* κυριαρχικά του δικαιώματα με σκοπό, μεταξύ άλλων, την εξερεύνησή της και την εκμετάλλευση των φυσικών της πόρων, όπου ως τέτοιοι νοούνται από ενεργειακής σκοπιάς οι ορυκτοί και μη ζώντες πόροι του βυθού και του υπεδάφους, ιδίως οι υδρογονάνθρακες, ενώ δεν θίγεται το καθεστώς των υπερκείμενων υδάτων. Η ενδεχόμενη κήρυξη ΑΟΖ εξομαλύνει την ανισορροπία αυτή, καθώς θα επεκτείνονται έτσι τα κυριαρχικά δικαιώματα του παράκτιου κράτους επί όλων των ζώντων και μη ζώντων φυσικών πόρων του βυθού, του υπεδάφους και των υπερκείμενων υδάτων, εξέλιξη με ξεχωριστή σημασία για την μέγιστη δυνατή αξιοποίηση και συνεισφορά των ΑΠΕ στον ενεργειακό τομέα.

Συνεπώς, όλες οι ανωτέρω περιγραφόμενες δυνατότητες που παρέχονται στα κράτη, μέσω της Σύμβασης ΔΘ αλλά και διά του εθιμικού διεθνούς δικαίου και της νομολογίας των διεθνών δικαστηρίων, αποτελούν όπλα στην φαρέτρα τους για την ανάπτυξη μιας σειράς δικαιωμάτων και ειδικότερα για την αξιοποίηση του δυνητικού πλούτου κοιτασμάτων και ΑΠΕ κάθε χώρας στις παρακείμενες θαλάσσιες περιοχές της. Η χρήση δε των ανωτέρω ζωνών δικαιοδοσίας μπορεί και πρέπει να γίνεται από κάθε κράτος σωρευτικά και συνεκτικά, στην βάση ενός ολιστικού σχεδίου για την αξιοποίηση των πόρων τους, με σεβασμό πάντοτε στο θαλάσσιο περιβάλλον, τα δικαιώματα της διεθνούς κοινότητας και των γειτονικών κρατών.

Η Ελλάδα αποτελούσε ανέκαθεν μία χώρα που μολονότι επικαλούνταν σε κάθε ευκαιρία την προσήλωση και τον σεβασμό της στις διατάξεις του διεθνούς δικαίου και της Σύμβασης ΔΘ, εντούτοις απέιχε μέχρι και πρόσφατα συστηματικά από την οποιαδήποτε σχεδόν εφαρμογή του, αποτελώντας την χώρα με τη μικρότερη δικαιοδοσία σε θαλάσσιες ζώνες παγκοσμίως. Μετά τις τελευταίες συμφωνίες στον τομέα των διμερών οριοθετήσεων με την Ιταλία και την Αίγυπτο και παρά την κριτική που ασκείται για κάποιες ρυθμίσεις ή παραλείψεις τους, η χώρα μας δείχνει να αναλαμβάνει επιτέλους, κατά το παράδειγμα της Κύπρου, ένα ενεργό και παραγωγικό ρόλο στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Εφαρμόζει έτσι από κοινού με τα άλλα μέρη, τις διατάξεις της Σύμβασης ΔΘ με απώτερο στόχο, μεταξύ άλλων, την εκμετάλλευση και αξιοποίηση των αποδεδειγμένων ή δυνητικών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων και του σημαντικού δυναμικού των ΑΠΕ εντός των ελληνικών θαλασσιών ζωνών. Μία τέτοια πολιτική θα μπορούσε να αναδείξει τον τομέα της Ενέργειας (ιδίως αρχικά των πιο εύκολα εκμεταλλεύσιμων και αποδοτικών υδρογονανθράκων) στην χώρα μας σε μοχλό της οικονομικής της ανάκαμψης, αρκεί να υπάρξει ένα ολιστικό σχέδιο και μια συγκροτημένη στρατηγική από την πλευρά της Ελληνικής Πολιτείας.

Η ύπαρξη της Τουρκίας στην γειτονιά μας αποτελεί αφενός έναν παράγοντα που δεν μπορούμε να παραβλέψουμε, αφετέρου όμως, η πολιτική που ακολουθήθηκε για δεκαετίες με μόνο στόχο τον κατευνασμό της και την αποτροπή δημιουργίας τεταμένου κλίματος και κρίσης, μας οδήγησε επί μακρόν στην παραμέληση άσκησης των νόμιμων δικαιωμάτων μας στην περιοχή. Η επιθυμητή αλλαγή πλεύσης της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής (τόσο ευρύτερα όσο και σε σχέση με το Δίκαιο της Θάλασσας και τις θαλάσσιες ζώνες) δύναται να επέλθει μέσω της περαιτέρω δυναμικής αξιοποίησης τόσο του διεθνούς δικαίου όσο και των εκάστοτε διπλωματικών συσχετισμών προς όφελος μας, απαλλαγμένα από την μονοδιάστατη οπτική των διεθνών εξελίξεων υπό το αποκλειστικό πρίσμα της Τουρκίας και των αντιδράσεών της. Τέλος, στην πολύ πιθανή περίπτωση επέλευσης αδιεξόδου στις διαπραγματεύσεις με την Τουρκία, η υπαγωγή (όπως φαίνεται ότι θα γίνει με την Αλβανία) της υφιστάμενης διαφοράς για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας/μελλοντικής ΑΟΖ στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, εντός του κατάλληλου πλαισίου, μπορεί να επιφέρει

ευνοϊκά αποτελέσματα για τις σχέσεις των δύο χωρών, μολονότι η όποια απόφασή του Διεθνούς Δικαστηρίου είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εκ των προτέρων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- Ciucci, M., & Keravec, A. (2021, 06). Θεματολογικά δελτία για την Ευρωπαϊκή Ένωση. Ανάκτηση από <https://www.europarl.europa.eu/>
- Coal tops wind as primary electricity source. (2021). *Deutsche Welle*. Ανάκτηση από <https://www.dw.com/en/germany-coal-tops-wind-as-primary-electricity-source/a-59168105>
- Evans, E. (1989). *Relevant Circumstances and Maritime Delimitation*. Clarendon Press.
- Fontress, M. (1985). Maritime boundary dispute settlement: the nonemergence of guiding principles. *Georgia Journal of International and Comparative Law*. Ανάκτηση από <https://digitalcommons.law.uga.edu/gjicl/vol15/iss3/5/>
- Noussis, K. (2010). Current Legal Developments: The Decision of the Albanian Supreme Court Annuling the 2009 Maritime Delimitation Agreement between Albania and Greece. *The International Journal of Marine and Coastal Law*. Ανάκτηση 2021, από <https://brill.com/journals>
- Scovazzi, T., & Francalanci, G. (1993). *Report: Greece- Italy*. Charney & Alexander. Ανάκτηση από https://www.researchgate.net/publication/285535881_9_Offshore_Energy_Trouble_d_Waters_in_the_Eastern_Mediterranean_Sea
- Soukissian, T., Gizari, N., & Chatzinaki, M. (2011). Wave potential of the Greek Seas. *Energy and Sustainability III*(WIT Transaction on Ecology and the Environment).
- UN, D. f. (2011). Table of claims to maritime jurisdiction. Ανάκτηση 2021, από www.un.org

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Βέττας, Ν., Danchev, S., Μανιάτης, Γ., Παρατσιώκας, Ν., & Βαλάσκας, Κ. (2021, Απρίλιος). Ο Τομέας Ενέργειας στην Ελλάδα: Τάσεις, Προοπτικές και Προκλήσεις,. Ανάκτηση από www.iobe.gr
- Γούναρης, Ε. (1989). *Το Διεθνές Δίκαιο Αλιείας*. Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ιωάννου, Κ., & Στρατή, Α. (2000). *Δίκαιο της Θάλασσας*. Αθήνα - Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.
- Καρακωστανόγλου, Β. (n.d.). ΑΟΖ ή Υφαλοκρηπίδα; Ένα ανόητο δίλημμα. Ανάκτηση 2021, από www.slpress.gr
- Καρυώτης, Θ. (2019). *Αποκλειστική Οικονομική ζώνη (ΑΟΖ)*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαδόπουλος.
- Καρυώτης, Θ., & Συρίγος, Α. (2019). Ανάγκη για νέα στρατηγική έναντι της Τουρκίας. *kathimerini.gr*. Ανάκτηση από <https://www.kathimerini.gr/politics/1010443/theodoros-karyotis-aggelos-syrigos-anagki-gia-nea-stratigiki-enanti-tis-toyrkias/>
- Κύπρος - Ισραήλ: Συμφωνία για εμπορική εκμετάλλευση των οικοπέδων «Αφροδίτη» & «Ισαύ». (2021). Ανάκτηση από <https://gr.euronews.com/2021/03/09/kypros-israel-symfonia-emporiki-ekmetalleusi-oikopedon-afroditi-isai-fysiko-aerio-gas-deal>
- Λιάκουρας, Π. (2020). Η συμφωνία Ελλάδας – Ιταλίας για την ΑΟΖ στο «μικροσκόπιο», . *tonima.gr*.
- Παπαστευρίδης, Γ. (2020). *Οι ελληνοτουρκικές διαφορές στο θαλάσσιο χώρο από την οπτική του διεθνούς δικαίου*. ΕΛΙΑΜΕΠ. Ανάκτηση από <https://www.eliamep.gr/publication/%CE%BF%CE%B9-%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%BF%CF%84%CE%BF%CF%85%CF%81%CE%BA%CE%B9%CE%BA%CE%AD%CF%82-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%BF%CF%81%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%BF-%CE%B8%CE%B1%CE%BB%CE%AC/>
- Πρώτη πηγή ενέργειας οι ΑΠΕ στην Ελλάδα. (2021). *Οικονομικός Ταχυδρόμος*.
- Στρατή, Α. (2012). *Ελληνικές θαλάσσιες ζώνες & οριοθέτηση με γειτονικά κράτη*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.
- Στρατή, Α. (2012). Η ΑΟΖ και η συνεισφορά της σε μια νέα ενεργειακή πολιτική. Στο Ν. Φαραντούρης, *ΕΝΕΡΓΕΙΑ Δίκαιο, Οικονομία & Πολιτική*. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.
- Στρατή, Α. (2015). Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και η σημασία της για την αναζήτηση, έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων. Στο Ν. Φαραντούρης, & Τ. Κοσμίδης, *Δίκαιο Υδρογονανθράκων*. Αθήνα: ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ.
- Συρίγος, Α. (2020). Τι σημαίνει η συμφωνία Ελλάδας - Ιταλίας για την ΑΟΖ. *thetoc.gr*.
- Τάσεις στην ηλεκτροπαραγωγή το πρώτο επτάμηνο του 2021 στην Ελλάδα. (2021). Ανάκτηση από https://thegreentank.gr/2021/09/14/electricity_trends_jan-jul-2021/

Ιστοσελίδες

- www.eur-lex.europa.eu
- www.mfa.gr
- el.wikipedia.org
- www.energia.gr
- www.olympia.gr
- www.energypress.gr
- www.capital.gr
- www.fonimaleviziou.gr
- www.ot.gr
- www.energyproject.gr
- www.legislation.gov.uk
- www.ourworldindata.org
- en.wikipedia.org
- www.kathimerini.gr
- www.protothema.gr
- www.in.gr
- www.slpress.gr
- www.tanea.gr
- politis.com.cy